

T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

TURİST REHBERLİĞİNDE UZMANLAŞMA VE
VERİLEN
UZMANLIK EĞİTİMLERİNİN ANALİZİ

Yüksek Lisans Tezi

Arif AKPINAR

Turizm Rehberliği Anabilim Dalı

İZMİR

2020

T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

TURİST REHBERLİĞİNDE UZMANLAŞMA VE
VERİLEN
UZMANLIK EĞİTİMLERİNİN ANALİZİ

Yüksek Lisans Tezi

Arif AKPINAR

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Nilgün AVCI

Turizm Rehberliği Anabilim Dalı

Rekreasyon ve Turist Rehberliği Yüksek Lisans Programı

Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne sunduğum "*Turist Rehberliğinde Uzmanlaşma ve Verilen Uzmanlık Eğitimlerinin Analizi*" adlı yüksek lisans tezinin tarafımdan bilimsel, ahlak ve normlara uygun bir şekilde hazırlandığını, tezimde yararlandığım kaynakları bibliyografyada ve dipnotlarda gösterdiğimi onurumla doğrularım.

Arif Akpınar

ÖNSÖZ

Türkiye'nin dünya sahnesindeki imajında istenilen etkiyi yaratmada büyük rol sahibi turist rehberlerinin her anlamdaki eğitimi önemlidir. Turist rehberliği mesleğinin bir ferdi olmam ve turist rehberliğine ilişkin problemleri doğrudan gözlemlemem dolayısıyla rehberlik meslek eğitimlerinin standartlardan uzak yapısı gibi uzmanlık eğitimlerinin de standart olmadığının farkına varmam beni bu konuda araştırma yapmaya teşvik etti. Ülke ekonomisinin hiç de önemsiz sayılmayacak sektörlerinden turizmin en önemli aktörleri olan rehberlerin uzmanlaşmalarına önem verilmesi gerektiğini düşünerek bu çalışmanın ilgili kurumlara ve sektöre katkı sağlamasını umuyorum.

İZMİR

25.05.2020

Arif AKPINAR

ÖZET

Bu çalışma, turist rehberlerinin niteliklerinin artırılmasında önemli bir süreç olan rehberlikte uzmanlaşma konusuna odaklanmaktadır. Bölgesel rehber odalarının teorik ve uygulamalı olarak, Anadolu Üniversitesi'nin uzaktan eğitim yöntemleri ile yürütülen uzmanlık eğitimleri çeşitli konularda gerçekleştirilmektedir. Eğitimlerde başarılı olan rehberlere konusuna ilişkin uzmanlık sertifikası verilmektedir. Bu kapsamda uzmanlık eğitimlerini başarıyla tamamlayan rehberlere verilen sertifikaların turizm sektöründeki rolünü ve işlevselliğini tartışmaya açmak amaçlanmıştır. Rehberlikte uzmanlaşma eğitimlerinin standartlardan uzak bir yapıya sahip olması eğitimlerin niteliğini düşürücü etki yaptığı düşünülmektedir. Uzmanlaşma eğitimlerinin bölgesel özelliklere göre ihtiyaç tespit edilerek oluşturulması, zengin içeriklerle ciddiyle planlanmasının sertifikaların işlevi ve uzmanlaşmanın kıymeti için önemli olduğu düşünülmektedir.

Çalışma nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması olarak hazırlanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile oluşturulan sorular maksimum çeşitleme ile belirlenen çalışma gurubuna Mart-Nisan-Mayıs 2020 tarihleri arasında uygulanmıştır. Çalışma grubu Türkiye'deki rehber odaları ya da Anadolu Üniversitesi tarafından düzenlenen eğitimlere katılmış 11 turist rehberinden oluşturulmuştur. Yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla elde edilen veriler betimsel analiz tekniğiyle çözümlenmiştir.

Çalışmada rehberlikte uzmanlaşma konusu ve uzmanlık eğitimlerindeki eksiklikler tespit edilerek öneriler sunulmuştur. Ayrıca gelecekte ihtiyaç duyulabilecek uzmanlık alanlarına yönelik fikirler ortaya koyulmuştur. Çalışmanın bulgularına dayanarak uzaktan eğitimlerin rehberlikte uzmanlaşma için yeterli olmadığı ve sertifikaların sektörde etkisiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca uzmanlaşma konusundaki eksiklikler belirlenip uzmanlık eğitimlerinin planlanmasına ilişkin öneriler ortaya koyulmuştur.

Anahtar Kelimeler: turist rehberliği, rehberlikte uzmanlaşma, uzmanlık eğitimi, uzmanlık sertifikaları

ABSTRACT

This study focuses on the specialization in tourist guiding, which is an important process in enhancing the qualifications of the guides. Specialty trainings are carried out on a variety of subjects, by chambers of tour guide theoretically and practically, and by Anadolu University distance learning methods. Specialty certificates are given to the guides who are successful in the trainings. In this context, it is intended to begin a discussion on role and functionality of the certificates issued to the guides who have successfully completed their speciality training in tourism sector. It is thought that the structure, which is far from the standards in specialization training in guidance, reduces the quality of the training. It is thought that creating specialization trainings by determining the needs according to regional characteristics and planning them with rich contents seriously is important for the function of certificates and the value of specialization.

The study was prepared as a case study from qualitative research methods. The questions created by the semi-structured interview technique were applied to participants which was selected by maximum variation sampling during March-April-May 2020. The sampling group of the study consist of 11 participants who have been certificated by tourist chambers or Anadolu University. The data obtained through the semi-structured interview form were analyzed by descriptive analysis technique.

In this study, deficiencies of the specialization subject in guiding and specialty training were determined and suggestions were presented. Besides, ideas about the areas of speciality that may be needed in the future are presented. Based on the findings of the study, it was concluded that distance learning is not sufficient for specialization in guiding and the certificates are inefficient in the sector. In addition, suggestions regarding the deficiencies in specialization and planning of specialty trainings have been put forward.

Key Words: tourist guiding, specialization in guiding, specialty training, specialty certificates

İçindekiler

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
İçindekiler.....	iv
Tablolar Listesi.....	vi
Kısaltmalar.....	vii
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	3
TURİST REHBERLİĞİ.....	3
1.1. Turist Rehberi Kimdir.....	3
1.1.1. Dünya’da Turist Rehberliğinin Tarihsel Gelişimi.....	4
1.1.2. Türkiye’de Turist Rehberliğinin Tarihsel Gelişimi.....	7
1.1.3. Turist Rehberliğinin Turizm Sektöründeki Yeri ve Önemi.....	11
1.2. Turizm ve Turist Rehberliği Eğitimi.....	12
1.2.1. Dünyada Turist Rehberliği Eğitimi.....	14
1.2.2. Türkiye’de Turist Rehberliği Eğitimi.....	17
1.2.2.1. Yaygın Eğitim.....	19
1.2.2.2. Örgün Eğitim.....	21
İKİNCİ BÖLÜM.....	26
TURİST REHBERLİĞİ VE UZMANLAŞMA.....	26
2.1. Uzmanlaşma Nedir.....	26
2.2. Turist Rehberliğinde Uzmanlaşma.....	27
2.2.1. Dünyada Turist Rehberliğinde Uzmanlaşma.....	28
2.2.2. Türkiye’de Turist Rehberliğinde Uzmanlaşma.....	29
2.3. Turist Rehberliğinde Uzmanlık Alanları.....	34
2.3.1. Kültür Turlarında Uzmanlık.....	37
2.3.2. İnanç Turlarında Uzmanlık.....	38
2.3.3. Eko Turlarda Uzmanlık.....	40

2.3.4. Gastronomi Turlarında Uzmanlık.....	42
2.3.5. Özel İlgi Turlarında Uzmanlık	44
2.4. Rehberlikte Uzmanlaşma Üzerine Yapılmış Çalışmalar	45
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	47
TURİST REHBERLİĞİNDE UZMANLAŞMA VE VERİLEN UZMANLIK EĞİTİMLERİNİN ANALİZİ	47
3.1. Çalışma Konusu	47
3.2. Çalışmanın Amacı	47
3.3. Ana Problem	47
3.4. Çalışmanın Önemi.....	47
3.5. Yöntem.....	48
3.5.1. Araştırma Modeli	48
3.5.2. Çalışma Grubu.....	49
3.5.3. Verilerin Toplanması.....	51
3.5.4. Görüşme Yöntemi	52
3.5.5. Veri Analizi	53
3.5.6. Geçerlik ve Güvenirlik	54
3.6. Bulgular.....	54
3.6.1. Görüşmelerden Elde Edilen Bulgular.....	55
3.6.1.1. Uzmanlık Eğitimlerinin Etkileri	55
3.6.1.2. Rehberlerin Uzmanlık Algısı ve Sertifikaların İşlevselliği.....	57
3.6.1.3. Uzmanlık Eğitimlerinin Yeterlilik ve Nitelikleri.....	60
3.6.1.4. Uzmanlık Alanlarının Belirlenmesi ve Çeşitlendirilmesi.....	69
3.6.1.5. İlgili Kurumların Görev ve Sorumlulukları	74
SONUÇ VE ÖNERİLER	81
KAYNAKLAR DİZİNİ	86
TEŞEKKÜR	98
ÖZGEÇMİŞ	99

Tablolar Listesi

<i>Tablo 1: Bazı Ülkelerde Turist Rehberlerinin Eğitimi</i>	15
<i>Tablo 2: 2003-2017 Yılları Arasında Çeşitli Oda ve Kurumlar Tarafından Gerçekleştirilen Uzmanlık Eğitim Programları</i>	30
<i>Tablo 3: Çalışma Grubu Demografik Özellikleri</i>	49
<i>Tablo 4: Görüşme Süreleri ve Dokümantasyon Boyutları</i>	53

Kısaltmalar

Akt.: Aktaran

ANRO: Ankara Rehberler Odası

ALM: Almanca

AÖF: Açık Öğretim Fakültesi

ARO: Antalya Rehberler Odası

ATRO: Aydın Turist Rehberleri Odası

Bkz: Bakınız!

BURO: Bursa Turist Rehberleri Odası

ÇARO: Çanakkale Bölgesel Turist Rehberleri Odası

Diğ.: Diğerleri

FEG: Avrupa Turist Rehberleri Birlikleri Federasyonu (European Federation of Tourist Guide Associations)

FR: Fransızca

Hz.: Hazreti

IATM: Uluslararası Tur Yöneticileri Birliği (International Association of Tour Managers)

İNG: İngilizce

İRO: İstanbul Rehberler Odası

İTO: İstanbul Ticaret Odası

İZRO: İzmir Rehberler Odası

Md.: Müdürlüğü

MÖ: Milattan Önce

MTTB: Milli Türk Talebe Birliği

MURO: Muğla Rehberler Odası

St.: Saint

ŞURO: Şanlıurfa Bölgesel Rehberler Odası

T.C.: Türkiye Cumhuriyeti

TDK: Türk Dil Kurumu

TMTF: Türkiye Milli Talebe Federasyonu

TMGT: Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı

TRT: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu

TUREB: Türkiye Turist Rehberleri Birliği

TÜRSAB: Türkiye Seyahat Acentaları Birliği

UNESCO: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü

UNWTO: Dünya Turizm Örgütü

Vb.: Ve benzeri

Vd.: Ve diğerleri

Yy: yüzyıl

WFTGA: Dünya Turist Rehber Birlikleri Federasyonu (World Federation of Tourist Guide Associations)

GİRİŞ

Ülkelerin tanıtım elçileri turist rehberleri, ziyaret edilen yerlerin kültürel ve doğal zenginliklerini, geleneklerini, tarihini ve bu coğrafyayı deneyimleme imkânı sunan, bilimsel ve kapsamlı bilgileri yorumlayarak turistlere aktaran turizm elçileridir. Ziyaretçilerin ülkeye girişinden ayrılış anına dek en fazla etkileşim içerisinde bulunulan kişi konumundaki rehberler, ülkenin dünya arenasındaki imajını belirleyen, turistlerin yerel halkla iletişimde kilit role sahip meslek erbaplarıdır.

Rehberlerin iyi eğitim almış, birçok farklı konuda geniş bilgi sahibi olmaları ve en az bir yabancı dili akıcı bir şekilde konuşabilmeleri beklenmektedir. Dolayısıyla almış oldukları eğitim büyük öneme sahiptir. Rehberler okullarda ve sertifika programlarında verilen eğitimler ile mesleğe kültür turu rehberi olarak başlamaktadırlar. Bunun anlamı herhangi bir özel konuda ya da etkinlik alanında uzmanlaşmadan, mesleğin alınan ders içerikleri ile icra edilmeye başlanmasıdır.

Meslek erbaplarının çeşitli alanlarda uzmanlaşmaları neticesinde üretimde ve hizmette kalitenin artırılması sanayi devriminden bu yana önemli bir konu olmuştur. Uzmanlaşan rehberler farklı konularda derinlemesine bilgiye sahip olarak o alanda otorite veya söz sahibi konumuna gelebilmektedir. Rehberlerin çeşitli alanlarda uzmanlaşmaları Turist Rehberliği Meslek Yönetmeliği 39. Maddesinde “Rehberlikte Uzmanlaşma Eğitimi” başlığı altında açıklanmıştır.

Arkeoloji, inanç, mimari, gastronomi, trekking, jogging, sanat tarihi gibi çeşitli konularda ve etkinliklerde uzmanlaşabilen rehberler, bu alanda gezi yapmak isteyen özel ilgiye sahip turistlere hizmet verebilmektedir. Rehberlikte uzmanlaşma eğitimleri meslek üst kuruluşu olan Türkiye Turist Rehberleri Birliği'nin (TUREB) olurlarıyla rehber odaları tarafından verilmektedir. Bununla beraber TUREB uygun gördüğü kişi ve kuruluşlarla protokoller gerçekleştirerek eğitimlerin düzenlenmesini sağlayabilmektedir. Bu kapsamda TUREB ve Anadolu Üniversitesi arasında 16 Nisan 2018 tarihinde gerçekleştirilen protokolle uzaktan eğitimler yöntemiyle “Kültürel Miras” ve “Sanat Tarihi” konularında uzmanlık sertifikaları verilmeye başlanmıştır.

Uzmanlaşma ekonomik, sektörel, mesleki ve kişisel gelişim anlamında rehberlere katkı sağlamaktadır. Değişen turizm trendleri, insanların özel ilgileri ve zenginleşen turist

tiplerinin ihtiyaçlarını karşılamak için çeşitli alanlarda uzmanlaşmak rehberler için önemli bir etkidir.

Bu alışma üç bölümden oluşmaktadır. İlk kısım turist rehberliği mesleğinin tarihi, özellikleri ve eğitiminin açıklandığı literatür bölümüdür. İkinci bölüm uzmanlaşma kavramı ve turist rehberlerinin uzmanlaşma alanlarının anlatıldığı literatür kısmının devamını oluşturmaktadır. nc bölüm ise alt başlıklar halinde çalışmanın ana problemi, çalışmanın konusu, amacı ve önemi açıklandıktan sonra çalışmada kullanılan yöntemin, bulguların ve sonucun ortaya koyulduğu araştırma kısmından oluşmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TURİST REHBERLİĞİ

1.1. Turist Rehberi Kimdir

Rehber kelimesi, yol gösteren kılavuzluk eden kişi anlamına gelmektedir(Batman, 2003: s.117). Turist kelimesi ise zevk ya da kültürel amaçlarla seyahat eden kişi anlamına gelmektedir (<https://www.merriam-webster.com>, 28.12.2019). Turist rehberi ise bireylere seyahatleri sırasında yol gösteren, kılavuzluk eden kişi olarak tanımlanabilir(Tanrısever, 2019b, s. 53). Turist rehberi için farklı otoriteler tarafından benzer şekilde tanımlamalar yapılmıştır. Aşağıda ülkemizde ve uluslararası alanda kabul görmüş bu tanımlamalardan bazılarına yer verilmiştir.

Uluslararası rehberleri temsil eden ve mesleğin geliştirilmesi için kurulmuş olan Dünya Turist Rehber Birlikleri Federasyonu'nun (World Federation of Tourist Guide Associations- WFTGA) tanımına göre turist rehberi: *“Yurtiçi ya da yurtdışından gelen grup ya da bireysel ziyaretçilere, onların tercihleri doğrultusundaki bir dilde, bir bölge ya da şehirde bulunan anıtlar, müzeler, doğal ve kültürel çevre ve tarihi yerlerde kılavuzluk eden ve eğlendirici bir yorumla bunları ziyaretçilerine aktaran, yetkili otoriteler tarafından tanınan kişidir.”*(<http://www.wftga.org/tourist-guiding/what-tourist-guide>, 27.05.2020; Yenipınar ve Zorkirişçi, 2013, s. 116).

Mesleki Yeterlilik Kurumunun;

“Yerli veya yabancı turistlere, turistlerin gezi öncesinde seçmiş oldukları dil ile uyumlu olmak üzere, rehberlik kimlik kartında belirtilen dillerde rehberlik eden, Türkiye’de tanıttığı bölgenin tarihi, kültürel ve doğal mirası hakkında bilimsel ve kapsamlı bilgi sahibi olan ve bu bilgileri iyi derecede bildiği en az bir yabancı dil ile turistlere aktarabilen, Türkiye’nin imajını en iyi şekilde yansıtabilen, seyahat acenteleri tarafından düzenlenen tur programlarını seyahat acentesinin yazılı belgelerinde tanımladığı ve tüketiciye satıldığı şekilde yürüten, gezi programının tüketiciye satıldığı şekilde yürütülmesini sağlayan veya müze ve ören yerlerinde organize olmuş grup/kişilere rehberlik eden kişidir.”

olarak açıkladığı Profesyonel Turist Rehberliği ülkenin tanıtımında çok önemli görev üstlenmiş turizm elçileridir (<http://www.myk.gov.tr>, 23.12.2019).

Profesyonel turist rehberliği mesleğini kanuni dayanağından tanımlamak gerekirse 6326 Sayılı Turist Rehberliği Meslek Kanunu’na ve 28568 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Turist Rehberliği Meslek Yönetmeliği’ne göre;

“Seyahat acenteciliği faaliyeti niteliğinde olmamak kaydıyla kişi veya grup hâlindeki yerli veya yabancı turistlerin gezi öncesinde seçmiş oldukları dil kullanılarak ülkenin kültür, turizm, tarih, çevre, doğa, sosyal veya benzeri değerleri ile varlıklarının kültür ve turizm politikaları doğrultusunda tanıtılarak gezdirilmesini veya seyahat acenteleri tarafından düzenlenen turların gezi programının seyahat acentesinin yazılı belgelerinde tanımladığı ve tüketiciye satıldığı şekilde yürütülüp acente adına yönetilmesini ifade eder.”

olarak belirtilmektedir (<https://teftis.ktb.gov.tr>, 23.12.2019).

Turist Rehberi turizm endüstrisindeki paydaşlar arasında önemli bir yere sahiptir. Rehberler, bir yerin özünü açıklamak, bir siteye, bölgeye veya ülkeye bakışta bir pencere olmak için halkla ilişkiler görevlerinin emanet edildiği kişilerdir.(Dahles, 2002, s. 783) Rehberler; turistler, kurum ve kuruluşlar ile beraber yerel halk arasında iletişimi sağlayan, bu kurum ve kişilerin birbiriyle olan ilişkilerinde anahtar roldeki kişilerdir(Eser, 2018, s. 25).

1.1.1. Dünya’da Turist Rehberliğinin Tarihsel Gelişimi

Rehberlik MÖ 5. YY ’da yaşamış olan tarihin babası olarak adlandırdığımız Herodotos’tan bu yana dünyanın en ilgi çeken mesleklerinden biridir. Herodotos’un yaşadığı dönem bizlere çok uzak bir tarihmiş gibi gelebilir ama bu işin ondan öncesi de var. Her ne kadar birçok dünya ülkesinde mesleki statüsü çok yakın tarihte kazandırılmış olsa da rehberlik dünyanın en eski mesleklerinden biridir diyebiliriz. İsmi rehber olarak konulmasa da insanlar avcı toplayıcı dönemden beri çeşitli konularda rehberlere ihtiyaç duymuşlardır (Güneş ve Şengül, 2017, s. 8).

İngilizce seyahat anlamına gelen “*travel*” kelimesinin Latince çalışma anlamındaki “*travail*” kelimesinden türediğini belirten araştırmacılar rehberlik mesleğinin dünyanın en eski mesleklerinden biri olduğunu vurgulamaktadırlar. Nasıl başladığı konusunda bir fikir birliği olamamakla beraber insanlık tarihinin ilk rehberlerinin avcı toplayıcı dönemde kabile üyelerine yiyecek ve içeceklerin yerini gösterme, barınak arama ve coğrafi yön bulma gibi çeşitli ihtiyaçların karşılanmasıyla doğduğu söylenebilir(Ahipaşaoğlu 2001, s. 4 akt. Nebioğlu, 2013)

Rehberliğin bir meslek olarak varoluşu hakkında çeşitli görüşler bulunmaktadır. Rehberler ilk çağlardan beri kutsal yerlerin ziyaretlerinde, savaşlarda, kıtalararası göçlerde, ticaret kervanlarında, kara ve deniz yolculuklarında daima en önde yer alıp görevlerini yerine getirmişlerdir(Eser, 2018, s. 28). MÖ 8. Yüzyılda Olimpiyat

oyunlarının organize edilmeye başlanmasıyla düzenli ziyaret hareketleri meydana geldiği ve Yunanistan yarımadasında rehberlik faaliyetlerinin de artmış olduğu bilinmektedir (<http://www.aro.org.tr>, 24.12.2019). Eski Yunan dilinde seyahat kelimesi ile sıklıkla kullanılan ve bugün tam karşılığı rehber olan kelimeler vardır. “Liderlik eden”, “yorumlayan, açıklayan” anlamlarına gelen ἐξήγητής (*eksegetes*) kelimesi bunlardan biridir, günümüzde kutsal kitap yorumu anlamına gelen *exegesis* kelimesine dönüşmüştür (Tanrısever, 2019b, s. 54; <https://www.etymonline.com>, 27.05.2020). Bir diğeri ise “yabancılara rehberlik eden”, “dikkate değer olanı gösteren”, “danışman, tavsiye veren” anlamlarına gelen περιηγητής (*periegetes*) yine bugün rehber kelimesine karşılık gelmektedir. (<https://logeion.uchicago.edu>, 25.12.2019). Yukarıda anlamları verilen her iki kelime için aynı zamanda Ciceron¹ karşılığı da sözlüklerde yer almaktadır. (Güneş ve Şengül, 2017, s. 4)

Romalı devlet adamı, bilgin, retorik ve yazar Marcus Tullius Cicero'nun isminden kaynaklanan Ciceron Roma İmparatorluk çağında rehberlere verilen isimlerden birisidir. Cicerone çok konuşan, çenesi düşük gibi modern anlamlara sahip olan bu kelime rehber manasına gelen en eski kelimelerden biridir (<https://www.etymonline.com>, 25.12.2019). MÖ 1.YY'da Roma'da yaşamış retorik ve felsefe üzerine yazmış olduğu kitapları bulunan Cicero çok iyi bir hatip olarak bilinir ve Ciceronian retorik diye adlandırılan hitabet tarzının piridir (Güneş ve Şengül, 2017, s. 4). Tarih boyunca çok konuşup karşısındakine istediği etkiyi yaratan kişilere Ciceron denilmiştir (Gülmez ve Demirkollu, 2013, s.415). Bununla beraber yine Roma İmparatorluk çağında 116-138 yılları arasında Roma İmparatoru Hadrianus'un Mısır topraklarını ziyareti sırasında ona eşlik eden rehberler ise mesleğin yazılı kayıtlara geçmiş ilk örneğidir (Değirmencioğlu, A.Ö.(2001) akt. Çokişler ve Öter, 2014, s. 197).

Roma imparatorluk çağında dünyanın çeşitli coğrafyalarında erişilen refah seviyesi ve ulaşımı kolaylaştıran yeni yolların yapılmasıyla beraber sağlık için gerçekleştirilen seyahatlerde artış olduğu kabul edilir. Dünyanın birçok yerinde sahip olduğu sağlık turizmi potansiyelini kullanan kentlere tedavi amaçlı seyahatler gerçekleştirilmiştir. Hıristiyanlığın ve Müslümanlığın yayılmasıyla birlikte inanç turizmi

¹ Modern dilimizdeki karşılığı çok konuşan, geveze, karşısındakini konuşturmayandır.

diye adlandırdığımız seyahat türü ortaya çıkmış ve inananlar hac vazifelerini yerine getirmek üzere Kudüs, Mekke ve Medine gibi kutsal şehirlere ziyaretlerde bulunmaya başlayıp gittikleri yerlerdeki rehberlerin sağladığı hizmetlerden yararlanmışlardır (İçöz, 2011 akt. Çevrimkaya, 2019, s. 8).

Orta Çağın en yıkıcı olayları kabul edilen Haçlı Seferlerinin 11. yy'da başlamasıyla birlikte insanların dünya topraklarındaki yer değiştirme hareketleri hız kazanmıştır. Rehberlerin savaşlarda ordunun önünde eşlik ettiği, daha önce gelmedikleri toprakları fethetmeye çalışan askerlerin bu rehberler yardımıyla hareket ettiği bilinmektedir. 16 yy. İngiltere'sinde soylu ve aristokratların eğitilmesi amacıyla Avrupa kıtasına üç yıllık bir süreyi kapsayan geziler düzenlenmeye başlamış ve bu geziler Fransa, Almaya, Avusturya ve özellikle Rönesans akımının en önemli merkezi olan İtalya'yı kapsamıştır. Büyük Tur (Grand Tour) diye adlandırılan bu gezilere katılan soyluların bölgedeki rehberlik hizmetleri öğretmenleri tarafından karşılanmıştır (Eser, y.y. s. 29). Bununla beraber gelen soyluların, özellikle İtalya şehirlerinde bulunan klasik eserleri daha iyi anlayabilmek için yukarıda bahsedilen Cicero olarak adlandırılan yerel rehberlerle gezdikleri belirtilmektedir (Çokişler ve Öter, 2014, s.197).

Seyahat olmazsa rehberlik de olmaz denilebilir, sanayi devrimi tüm dünyada seyahat eden bireylerin artmasını sağlamıştır. İnsanların ekonomik, sosyal, kültürel ve demografik özellikler bakımından farklılaşması ile turizm geniş kitlelere yayılmış, gelişen teknolojinin ulaşım maliyetlerini azaltması hem zaman avantajı hem de daha konforlu bir seyahat imkânı sunmuştur (Aracı ve Koçak, 2014, s.1000). Seyahat edenlerin artması rehberlik hizmeti talebini de doğru oranda etkilemiştir. Bu yeni tüketim dünyasında ortaya çıkan seyahat acenteleri bireylere ihtiyaçları olan ulaşım, konaklama ve rehberlik hizmetlerini sunmaya başlamıştır (Eser, 2018, s. 29; N. Kozak, 2012, s. 39). Turizm diye adlandırdığımız bu insana özgü davranış sanayi devrimi sonrası günümüz turizmine benzer forma girmiştir.

İflasından henüz öncesine kadar dünyanın en büyük turizm operatörlerinden biri kabul edilen İngiltere merkezli Thomas Cook şirketi sanayi devrimi sonrasında en önemli turizm hareketlerinin başlatıcısıdır. Thomas Cook kendi adıyla anılan şirketi ile tren vasıtasıyla Leicester' den Loughborough kentine bir gezi organize etmiştir. Thomas Cook dünyanın ilk tur operatörü kabul edilen şirketiyle modern zamanın ilk grup ziyaretinin

rehberliğini bizzat yaparak gerçekleştirmiştir(Marson, 2011, s. 8; <https://www.encyclopedia.com>, 26.12.2019).

20. yüzyıl turizmi yakından ilgilendiren birtakım gelişmelere sahne olmuştur. Özellikle İngiltere'deki sendikal hareketler, sanayi devrimi sonucu oluşmuş yeni işçi sınıfının ücretli izin haklarını kazanmasına vesile olmuştur. Bu önemli gelişme ileride kitle turizmi diye adlandırılan turizm hareketinin fitilini ateşlemiştir. Elde edilen bu boş zamanı değerlendirmeleri için işçileri yönlendirmek amacıyla "The Worker's Travel Association" adlı birlik kurulmuş ve birlik 1937'de çalışanların tatil niyetli seyahatleri için 24.000 adet rezervasyon yaptırmıştır (M. A. Kozak, Evren, ve Çakır, 2013, s. 15). İkinci dünya savaşı sonrasında ilan edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin 13. maddesi ile insanlar bir ülkede özgürce dolaşma hakkına kavuşmuş, bireyler bu motivasyonla artık daha sık seyahat eder olmuş ve seyahat etmek bir gereksinim olarak onların hayatlarının bir parçası olmaya başlamıştır (<http://www.unicankara.org.tr>, 26.12.2019). Meydana gelen bu turizm hareketliliği elbette turist rehberi talebini de artırmıştır.

Tarih boyunca tüm dünyanın ortak hafızasında yer edinmiş rehberler vardır. Bunların bazıları Anadolu topraklarında doğmuş ve yaşamıştır. Tarihin babası Herodotos, Pausanias ve Strabon antik çağın en çok bilinen rehber, gezgin ve coğrafyacılarıdır. Gezip gördükleri coğrafyaların tanımlarını yapmış, orada yaşayan halkların yaşamlarını anlattıkları eserler yazmışlardır.

1.1.2. Türkiye'de Turist Rehberliğinin Tarihsel Gelişimi

Batılılaşmanın ilk somut adımı Tanzimat Fermanı'nın 1839 yılında ilanı ile beraber Osmanlı ile Avrupa arasında yeni ilişkiler geliştirilmiştir. Eğitim, güzel sanatlar ve ticaret alanında geliştirilen ilişkiler sonucunda İstanbul'u ziyaret eden yabancıların sayısında artış yaşanmıştır. Avrupalı devletlerin Rusya'yı Avrupa ve Akdeniz dışında tutmak amacıyla yapılan bir savaş olarak kabul edilen Kırım Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin Rusya'ya karşı Müttefik Güçleri'nin tarafında yer alması, Avrupa seyyahlarının İstanbul'a olan merakını artırmıştır.

İngiliz Thomas Cook ve Belçikalı Wagon-Lits firmalarının 1883 yılında ortak girişimiyle Paris-İstanbul arasında gerçekleştirilen tren seferleri de İstanbul'a gelen

ziyaretçi sayısında artışa sebep olmuştur. Bu ziyaretçiler kentte dolaşmaları esnasında ve birtakım işler için iletişim kurmak durumunda oldukları yerlilerle anlaşmak için rehberlere ihtiyaç duymuşlardır. Bu hareketlilik sayesinde İstanbul'da bir meslek grubu ortaya çıkmıştır(Kalyoncu, 2017, s. 10; Timur, 2019, s. 3). “Tercüman rehber” diye adlandırdığımız bu işi yapan bireyler Ermeni, Rus, Süryani, Musevi, Fransız, İtalyan ve Maltalı Levantenler gibi azınlık gruplarından oluşmaktaydı(Zengin, Eker, ve Eerkol Bayram, 2017, s. 144). Yabancı dile hâkim bu bireyler için rehberlik adeta biçilmiş kaftanken, Müslüman vatandaşlar için hiç de ilgi çekici değil, hatta dine aykırı bulunmaktaydı. Dönemin şartları gereği bu rehberlerin Milliyetçilik akımı etkileriyle Osmanlı aleyhinde söylemlerde buldukları ve propaganda yaptıkları bilinmektedir(Yenipınar ve Zorkirişçi, 2013, s. 114).

Gayrimüslim tebaadan rehberlerin Osmanlı aleyhinde faaliyetler gerçekleştirdikleri bu ortamda hem yapılan propagandaların önüne geçmek hem de bu mesleği icra etmeyi bazı kriterlerle belirlemek adına bir nizamname yayınlanır. Altı maddelik 29 Ekim 1890 tarihinde yayınlanan 190 sayılı *Seyyahine Tercümanlık Edenler Hakkında Nizamname*'nin yürütülmesinden belediyeler sorumlu idi(Çimrin, 1995 akt. Eser, 2018, s. 33). Bu nizamname mesleğin kurumsallaştırılmasında atılan ilk adım olmakla beraber etkin bir uygulama söz konusu olmamış, I. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla rehberlik denetimsiz bir meslek olarak kalmıştır (Güneş ve Şengül, 2017, s. 6). Savaş döneminde yabancı dil bilen bazı vatansever aydınlar, kolej talebeleri ve emekli subaylar gönüllü rehberlik hizmetlerinde bulunmuşlardır.(Çimrin, 1995 akt. Güneş ve Şengül, 2017, s. 6). Ahmet Esat Tomruk (İngiliz Kemal) ve Kıbrıslı Hayri Bey gerektiğinde yabancılara eşlik etmiş dönemin önemli rehberleridir.

Cumhuriyetin ilanından sonra 6 Kasım 1923 tarihinde ülkenin tanıtılmasında gönüllü rol almak üzere yabancı dil bilen bir grup genç tarafından sonraki ismi *Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu* olarak değiştirilecek olan *Türk Seyyahin Cemiyeti* kurulmuştur(<https://www.turing.org.tr>, 28.12.2019). Rehberliğin yanı sıra ülke turizminin gelişmesi ve doğru politikaların yerleşmesi üzerine önemli çalışmalar yapan bu cemiyet olumsuz propagandanın engellenmesini sağlamakla kalmamış azınlıkların elinde bulunan mesleğe Türk gençlerin katılımını da sağlamıştır(Kozak ve diğ., 2014, s. 103; Değirmencioğlu, 2001, s. 17).

8 Kasım 1925 tarihinde 2730 sayılı *Ecnebi Seyyahlara Tercümanlık ve Rehberlik Edecekler Hakkında Kararname* ile tercüman rehberliğe kabul, meslek icrası, disiplin işlemleri ile ilgili maddeler oluşturulmuştur(Arslantürk, Küçükergin, ve Apalı, 2016, s. 5). On bir maddelik bu kararname ile rehberlik mesleğinde eğitimin önemi ortaya konulmuş ve mesleği yapmaya hak kazanmak için çeşitli sınavlar şart koşulmuştur. Fakat turizm veya turistik mevzularla ilgili herhangi bir kamu kuruluşunun olamaması nedeniyle bu düzenlemenin yürütülmesi de belediyelere bırakılmış ve yine etkin bir yürütme sağlanamamıştır. Kararname düzgün bir şekilde yürütülmediği için rehberlerin yeterli donanıma sahip olup olmadıklarının belirlenmesi sağlanamamış ve bu düzenleme kağıt üzerinde kalmıştır(Güneş ve Şengül, 2017, s.6).

1928 yılında İstanbul Vilayeti İktisat Müdürlüğü tarafından tercüman rehberlik kursu açılmıştır. İşte bu tarihte Türkiye’de ilk kez katılımcıların sınavdan başarılı olduktan sonra kurs alması ve rehberlik belgesi almaya hak kazanması uygulanmıştır. Bu kurstan başarılı olan 50 kişi tercüman-rehber olarak mezun olup ülke tarihinin ilk belgeli rehberleri olmayı hak etmişlerdir. 1928 yılının ardından 53 kişinin daha başarıyla mezun olduğu bir başka kurs 1935 yılında açılmış ve mezunları mesleklerini icra etmek üzere rehberlik vesikalarını almışlardır(Değirmencioglu, 1998, s. 18). Bu arada1932 yılında Türkçe bilen yabancı uyruklu kişilerin rehberlik faaliyetleri, mesleğin ülke menfaatine uygun ve profesyonel olarak sürdürülmesini temin etmek niyetiyle çıkarılan kanun² ile durdurulmuştur(Evcin, 2014, s. 52; <https://www.resmigazete.gov.tr>).

Rehberlik mesleğinin turizm sektöründeki yeri ve öneminin vurgulandığı İkinci Turizm Danışma Kurulu 1950 yılında toplanmıştır. Dönemin Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürü Halim Alyot tarafından sunulan bildiride rehberlik mesleğinin ülke tanıtımındaki rolüne özellikle yer verilmiştir. Turizm hareketlerinin gelişmesinde acentelerle beraber rehberlerin de büyük rollere sahip olduğu, rehberlerin ülkelerinin canlı propaganda aracı olduğu, rehberlerin turist için kaçınılmaz ihtiyaç olduğu vurgulanmış ve rehberlerin sahip olması gereken nitelikler gibi konular bu bildiride kurula sunulmuştur(Çimrin, 1995 akt. Nebioğlu, 2013, s. 56).

² Bkz. <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/2126.pdf>: Maddede rehberliğin yanı sıra çalgıcılık, fotoğrafçılık; berberlik, müretteptik, simsarlık, elbise, kasket ve kundura imalatçılığı gibi mesleklerin de yabancıların ifa etmesi hakkı durdurulmuştur.

Rehberlik kurslarının açılması 1951 yılında da devam etmiştir. TMTF tarafından açılan bu kurslarda tamamı üniversite mezunu 129 kişi tercüman-rehber olmaya hak kazanmıştır. 1960'lı yıllarda Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı (TMGT) ve Milli Türk Talebe Birliği (MTTB) tarafından kurslar açılmaya devam etmiştir. 1963 yılında kurulan Turizm ve Tanıtma Bakanlığı tarafından ilk kurslar ise 1965 yılında açılmaya başlamıştır. Bakanlık tarafından açılan bu kurslar İstanbul, İzmir ve Antalya'da mezunlarını vermişlerdir (Güneş ve Şengül, 2017, s. 7) 1965-1968 yılları arası açılan kurslar yönetmeliğe tabi olmadan 1925 yılı 2730 sayılı kararname kapsamında düzenlenen genelgelerle yürütülmüştür. Mesleğin günün koşullarına göre düzenlendiği ilk yönetmelik 3 Eylül 1971 gün ve 13945 sayılı "Tercüman Rehber Kursları ve Tercüman Rehber Yönetmeliği" olmuştur. Çıkarılan ilk yönetmelik 21 Mart 1974 tarihinde değiştirilerek "Profesyonel Turist Rehberliği Kursları ve Profesyonel Turist Rehberliği Yönetmeliği" olarak adlandırılmıştır (Değirmencioğlu, 2001, s. 19, <https://www.resmigazete.gov.tr>, 29.12.2019).

Yönetmelik 1971 yılından 2012 yılına kadar birçok değişikliklere uğramıştır (<https://www.resmigazete.gov.tr/>, 29.12.2019). Bu değişikliklerden en önemlisi rehber olabilmek için eğitim derecesi şartını lise denginden ön lisans dengine yükselten 25.11.2005 tarihinde yapılmıştır. Bu değişiklikle beraber Profesyonel Turist Rehberliği Yönetmeliği meslek kanunun çıkarılmasına kadarki süreçte eğitim, denetim, belgelendirme ve çalışma şartları konusunda gerekli düzenin korunmasını sağlamıştır (Çolakoğlu, Epik, ve Efendi, 2010 akt. Eser, 2018, s. 32).

Yıllarca yönetmeliklerle idare edilen bu hizmet alanının yasal bir statüsü olmadığı için rehberlerin çeşitli sorunlarla karşılaşmasına sebep olmuştur (Yenipınar, Bak, ve Çapar, 2014, s. 88). Sektörde çalışan rehberler, meslek odaları ve akademisyenlerin yanı sıra konuyla ilgili diğer kişi ve kurumlar tarafından gösterilen çabalar sonucunda 22 Haziran 2012 tarihinde 6326 sayılı "Turist Rehberliği Mesleği Kanunu" çıkarılmıştır (Eser, 2018, s. 33; Koçak ve Kabakulak, 2018, s. 26). Uzun zamandır rehberlik işinin bir meslek olduğunu vurgulamak için kullanılan profesyonel ibaresi de yeni yasayla kaldırılmıştır (<https://www.resmigazete.gov.tr>, 29.12.2019).

Meslek kanununun çıkarılması ile rehberler için mesleki standartlar oluşturulmuş ve yasal koşullar sağlanmıştır. Uygulanmasında karşılaşılan sorunlar olsa da bu kanun rehberler ve tüm turizm sektörü için büyük öneme sahiptir.

1.1.3. Turist Rehberliğinin Turizm Sektöründeki Yeri ve Önemi

2018 yılında 1 milyar 401 milyon kişinin dahil olduğu turizm hareketliliğinde toplamda 1 milyar 451 milyon dolarlık harcama yapılmıştır(*International Tourism Highlights*, 2019). Dünya turizm örgütünün önceki yıllarda yayınladığı rapora göre dünyada 2030 yılı turizm hareketliliğinin 1.8 milyar kişi olacağı öngörülmektedir(Solmaz ve Ulama, 2014, s. 97; UNWTO *Tourism Highlights*, 2012 Edition, 2012)

Ekonomik krizlere rağmen büyümeye devam eden uluslararası turizm küresel ekonomiden daha hızlı büyümektedir. Kriz dönemleri ve olağanüstü haller dışında tüm ülkeler için büyük gelir kaynağı olan turizmin sürdürülebilir olması büyük önem taşımaktadır. Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de turistlerin rehber eşliğinde yapılan turistik faaliyetleri tercih etme eğilimlerinde artış görülmektedir(Uğuz ve Ar, 2015, s. 1408). Hem yurtiçi hem yurtdışında rehberle yapılan grup seyahatleri turizm endüstrisine etki eden önemli bir güçtür(Reilly, 1991 akt.: Hu, 2007, s. 1)

Turizm çalışanları bu sektörün neresinde olursa olsun sektöre katkıda bulunurlar. Sektör çalışanlarından turist rehberleri de turizme önemli katkılar sağlarlar. Turizmin vazgeçilmezleri olan turist rehberleri otoriteler tarafından her zaman ülkenin canlı propaganda aracı olarak görülmüştür. Turistlerin ülke sınırlarına girişinden terk edişine dek en fazla diyalog içerisinde oldukları bireyler olan rehberler ülkelerinin kartvizitleri niteliğindedirler. Tabi turistlerin rehberlerle geçirdikleri zamanın sonunda memnun ayrılmaları büyük öneme sahiptir. Rehberin yeterliliği ve performansı turistin ülkesine olumlu ya da olumsuz düşüncelerle dönmesinde önemli etkenlerdir(Güdü Demirbulat, 2012, s. 59). Çalışmalar turistlerin ülkeye tekrar gelip gelmemesinde rehberlerin performanslarının etkili olduğunu göstermiştir(Huang, Hsu, ve Chan, 2010, s.3; Çevrimkaya, 2019, s. 107; Müküs, 2009, s. 43). Gelen turisti memnun ederek turist sayısında artış sağlayan ve ülke imajında istenilen etkiyi yaratmada önemli rolleri bulunan turist rehberleri ekonomiyi dolaylı yoldan etkileyen turizm emekçileridir.

Rehberler yalnız ülke imajı değil çalıştığı acentenin de imajını doğrudan etkiler. Aldığı hizmetten memnun kalan turistler, acentenin başka hizmetlerini de satın alabilmektedirler(Temizkan, 2010, s. 38). Bu turistler yeniden hizmet satın almakla kalmayıp memnuniyetini çevresinde dillendirerek adeta reklam yapabilmektedirler. Turizmde verilen hizmetin tatmin edici olması çok önemlidir. Müşteriyi olumsuz görüşlerle uğurlamak çok tehlikelidir, çünkü anlatılan olumsuz görüşler müşteri çevresinde büyük etki yaratır. İnsanlar çevrelerinden duydukları olumsuz görüşleri olumlulara nazaran daha çok dikkate alır. Bu da firmanın satışlarında ve piyasadaki değerinde olumsuz etki yaratabilir. Dolayısıyla rehber, müşterinin tutundurulmasında önemli rol oynamaktadır.

Rehber kültürlerarası yorumlama yeteneği ile misafire yabancı gelen kültürü ona tanıdık hale getirmekte önemli bir role sahiptir (Cohen, 1985, s. 15). Rehberlerin farklı kültürden insanların birbirini tanınması ve bu kültürlerin diğer kültürlerle aktararak yeni sentezlerin oluşmasıyla sürdürülebilirlik kazanması rolünde önemli katkıları vardır(Yenipınar ve diğ., 2014, s. 90). Evrende çok küçük yer kaplayan insanların dünyadaki bu kültürel çeşitliliğe hayret etmelerini sağlayan kültürel etkileşim, onların daha çok seyahat etmelerini tetikleyebilir.

Turizm sektörünün tanıtım elçileri olarak tanımlanan rehberler sahip oldukları bilgileri turistlere doğru ve etkileyici bir şekilde aktarabilirlerse tanıtım ve pazarlamada başarılı olunabilir(Albuz, 2018, s. 17). Buna rağmen Kılıçhan (2019) acentelerin halen rehberlerin önemini kavrayamamış olduğunu belirtmektedir(Kılıçhan, 2019, s. 93). Özetle turist rehberleri ülkesinin imaj yaratıcısı ve kültürel temsilcisidir. Turistlerin almış oldukları hizmetin kalitesinde büyük role sahip olan rehberler ülke turizminin gelişiminde önemli bir iş kolunu temsil etmektedirler. Rehberler sahip olduğu bu rolle hem ülkesinin ekonomik gelişimini hem de uluslararası camiada imajını iyileştirmede büyük öneme sahiptirler.

1.2. Turizm ve Turist Rehberliği Eğitimi

Eğitim, kişilerin doğumundan ölümüne sistematik bir şekilde gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etme, kişiliklerini geliştirme işi olarak tanımlanabilir (<https://sozluk.gov.tr/>, 31.12.2019). Bilgi, anlayış ve becerilerini artırarak, etrafındakileri

etkileme kabiliyeti kazanan birey, çevrenin ve değişimin kurbanı olmak yerine denetleyicisi durumuna gelir(Christou, 2002, s. 684).

Turizm, ülkelerin ekonomilerine katkısından dolayı sürekli büyüyen önemli bir sektördür. Ekonomiye ve kültüre olan katkıları sebebiyle tüm dünyada önemi artmaya devam eden turizmin yarattığı istihdam da büyük önem taşımaktadır(Wang, 2008, s. 2). Turizm, özellikle gelişmekte olan ülkeler için büyük bir istihdam fırsatı sağlamaktadır. Gelişmekte olan bir ülke olan Türkiye, son yıllarda turizmde ve turizm gelirlerinde ciddi boyutlarda bir büyüme göstermiştir. Ekonomide bu kadar yeri önemli olan bir sektörde iyi eğitilmiş, gerekli bilgi ve beceriye sahip elemanların görev alması elzemdir (Avcıkurt, Alper, ve Geyik, 2009, s. 57). Turizm konusunda tüm iştiraklerin tutum ve davranışlarını değiştirebilmesi adına yapılan çalışmaların bütünü turizm eğitimi olarak kabul edilebilir(Hacıoğlu ve GÜdü Demirbulat, 2014, s. 171).

Hem turisti ağırlayan ülke insanlarına hem de turist gönderen ülke insanlarına sosyolojik olarak etki eden turizmin(Güdü Demirbulat, 2012, s. 71) tartışmasız en önemli aktörlerinden biri rehberlerdir. Ülkelerin canlı kartvizitleri olan turist rehberlerinin önemine ve eşlik ettikleri turistlere olan etkisi oldukça büyüktür(Reisinger ve Waryszak, 2000, s. 30). Bu etkiyi yaratmak ve doğru hizmeti sağlamak için rehberlerin birtakım rolleri vardır. Cherem (1977) rehberlerin yorumlayıcı rollerinin ve konulara ilişkin uzmanlığının önemine vurgu yaparken (Christie ve Mason, 2003, s. 5; Rabotic, 2010) araştırmacıların görüşlerine göre bu roller farklılık göstermektedir. Bununla birlikte hepsinin ortak fikri, rehberlerin sahip olması gereken bu rolleri kazanmaları için en iyi eğitimi almaları gerektiğidir (Cohen, 1985). Pond (1993) lider, ev sahibi, halkla ilişkiler temsilcisi, iletişim kanalı ve eğitimci olarak belirlediği bu rolleri kazanmanın iyi bir eğitimle elde edilebileceğini belirtir (Pond, 1993 akt. Eren, 2018, s. 83).

Araştırmacılar eğitimin, rehberlerin sahip olması gereken bazı özelliklerin kazandırılmasında etkili olabileceğini belirtmektedir. Tüm özellikler olmasa da, turistlerde memnuniyeti ve güveni artırdığı bilinen etkili konuşma özelliği eğitim yoluyla kazanılabilir (Knudson ve diğ.,1995 akt. Eren, 2018, s. 83). Rehberler eğitim yoluyla elde ettiği bu özellikler sayesinde turist üzerindeki etkisini artırabilir ve turistin seyahatten aldığı doyumunu olumlu yönde etkileyebilir(Türker, Güzel, ve Türker, 2001, s. 338). Tüm disiplinlerde olduğu gibi rehberlik için de iyi bir eğitim ve hatta uzmanlaşma gereklidir.

Ülkenin ve ziyaret alanlarının doğru ve etkin tanıtımında önemli role sahip rehberlerin almış oldukları eğitim kalitesi bilgi ve beceri düzeylerini doğrudan belirlemektedir(Hacıoğlu ve GÜDÜ Demirbulat, s. 172, 2014; RABOTIC, 2009, s. 9). Turizm eğitimi alan öğrencilerin eğitim memnuniyetini ve geleceğe yönelik bakış açılarını ölçen bir araştırma öğrencilerin okuduğu bölüme bilinçsiz bir şekilde sadece üniversite mezuniyeti için gelmiş olduklarını göstermektedir. Bununla birlikte seyahat acenteciliği, konaklama işletmeciliği ve turist rehberliği bölümlerindeki öğrencilerin eğitim memnuniyetleri turizm işletmeciliği bölümü öğrencilerine oranla daha yüksek bulunmuştur (Baltacı, Üngüren, Avsallı, ve Demiral, 2012, s. 23)

Çeşme Turizm ve Otelcilik Yüksekokulu bölümlerinde okuyan turizm öğrencilerinin mezuniyet sonrası eğilimlerini ölçen başka bir çalışmada ise rehberlik öğrencileri mesleğini yapmada istekli görünmektedir. Avcı (2011) çalışmasında Turizm Rehberliği öğrencilerinin mezuniyet sonrasında sektörde kalmaya eğilimli olduklarını, rehberlik mesleğini yapma isteklerinin yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Diğer turizm bölümleri öğrencilerine nispeten ortalamanın üzerinde bir isteklilikle mezun olan bu öğrencilerin eğitiminin kalitesi turizmin kalitesini doğrudan etkilemektedir.(Avcı, 2011, s. 14)

1.2.1. Dünyada Turist Rehberliği Eğitimi

Dünyada rehber olmanın standartları her ülke için farklılaşmaktadır. Bazı ülkelerde rehberlik yapmak için herhangi bir eğitim veya kurs almaya ihtiyaç duyulmazken birçok ülkede eğitim koşulu bulunmaktadır. Çalışmamızın konusu rehberlikte uzmanlaşma olduğu için eğitim konusuna da değinmek gerekmektedir. Bu bölümde dünyada çeşitli ülkelerde rehberlik eğitimi nasıl yapılıyor örneklerle gösterilmeye çalışılacaktır.

WTFGA'nın resmî web sayfasında 64 ülkenin bilgilerinin yer aldığı içerikte 38 ülkede rehberlik faaliyeti gerçekleştirmek için lisans alma şartının bulunduğu görülmektedir (<http://www.wftga.org>, 04.12.2019). Ayrıca bu ülkelerde eğitimlerin ve yeterlik kazanmanın yolları da değiştiği görülmektedir. Türkiye rehberlik mesleğini yapmak için lisans almanın gerekli olduğu ülkelere birisidir. Bazı ülkelerde rehberlik lisansları bölgesel, bazılarında ülkesel olarak verilmektedir. Ülkelerin bazıları rehberlik

eğitimi verirken, bazıları eğitim vermemektedir. Ülkeler kendi standartlarını kendileri belirlemektedir. Dolayısıyla dünyada tüm ülkelerde uygulanan bir standart olmadığı anlaşılmaktadır(Eker, Kaya, ve Zengin, 2019, s. 66;Lovrentjev, 2015, s. 557)

Coğrafya, tarih, kültür ülkelerin turizm anlayışlarını şekillendirerek turist rehberlerine vermiş olduğu eğitimin içeriğini belirlemektedir(Tanrısever, Bektaş, ve Koç, 2019, s. 45). Lovrentjev (2015) yapmış olduğu araştırmada ülkelerin turist rehberi pazarlarını farklı şekilde geliştirdiklerini belirtir. Bu ülkelerden bazılarının geleceğin turist rehberlerinin kapsamlı ve uzun bir eğitim almasını isterken, diğerlerinin daha esnek bir kurs sürecine sahip olduğunu ve rehberlerden beklenen temel niteliklerin de aynı düzeyde olmadığını ifade etmektedir (Lovrentjev, 2015, s. 558).

Her yıl hızla büyüyen turizm endüstrisinin önemli aktörleri olan turist rehberlerinin iyi bir eğitim alması ve sürekli kendisini yenilemesi araştırmacı bir ruha sahip olması gerekir. Tüm dünyada verilen rehberlik eğitimlerinin büyük farklılıklar göstermesi mesleğin gelişmesinde engeller oluşturmaktadır. Turist rehberlerinin eğitimi ve sahip olunacak niteliklerin belirli standartlarda olması mesleğe ve turizme katkı sağlayacaktır(Eker ve diğer., 2019, s. 66).

Tablo 1: Bazı Ülkelerde Turist Rehberlerinin Eğitimi

Ülke	Eğitim/Antrenman	Temel Yeterlik
Avusturya	950 saat ya da 1,5 yıl Teori: 650 saat Pratik: 100 saat	Turist rehberliği sınavı
Brezilya	11 ay Teori:800 saat Pratik: 160 saat	Orta Öğretim
Yunanistan	2,5 yıl Teori: 1600 saat Pratik: 60 saat	Ortaöğretim + Mesleki Çalışmalar
Hindistan	6 ay Pratik:420 saat	Tanınan Lisans veya Üniversitenin Derecesi
Sırbistan	Zorunlu eğitim yok	Ortaöğretim

İspanya	Teori: 1500 saat Pratik: 500 saat	Üniversite Derecesi + Ekstra Akademik
Rusya	Müzeler tarafından verilen sürekli eğitim	Lisans derecesi
Romanya	Yok	Ortaöğretim + Yabancı Dil
Estonya	Yok	-
Hırvatistan	Teori: 89 saat Pratik: -	Ortaöğretim
Türkiye	Teori: 700 veya 150 saat(Sertifika programları) Pratik: 36 gün veya 6 Gün	Ön Lisans veya Lisans veya Yüksek Lisans veya Sertifika Programları

Kaynak: (Eren, 2018, s. 96; Lovrentjev, 2015, s. 558)

Tablo 1’ de dünyanın farklı coğrafyalarındaki ülkelerden turist rehberliği eğitiminin ne kadar sürelerle ve hangi yeterliklerle verildiği görülebilmektedir. Yukarıda da bahsettiğimiz gibi ülkelerin eğitiminde bir standardizasyon bulunmamakla beraber Türkiye’de olduğu gibi eğitim sistemleri sürekli değişmektedir. Romanya ve Estonya’ da herhangi bir eğitim verilmediği, Sırbistan’da ise eğitimin zorunlu olmadığı görülmektedir. Tabloda yer alan ülkelere göre en uzun teori eğitim süresinin Yunanistan’da, en kısa teori eğitiminin ise Hindistan’da olduğu dikkat çekmektedir.

Dünyada turist rehberlerine verilen eğitimlerin içeriklerinin ortak noktalarına bakıldığında özellikle iletişim becerileri ve ilk yardım konusunda rehberlerin eğitildiği belirtilmektedir. Kabakulak (2019) araştırmasında turizm rehberliği öğrencilerinin iletişim becerilerinin yüksek olduğunu ortaya koymuştur (Kabakulak, 2019, s. 26). Akdeniz üniversitesi turizm rehberliği öğrencileri üzerine yapılan bir başka araştırma, rehberlik mesleğinin insani ilişkilerde iyi olmayı gerektirdiğini belirtmektedir (Caber, Öztürk, Kocabulut, ve Kılıçarslan, 2018, s.65) Eğitim standardı olarak ortaöğretimin yeterli olduğu ülkeler bulunmaktayken ülkelerin çoğunluğunda lise veya ön lisans mezuniyeti şartı arandığı dikkat çekmektedir. Bununla beraber ülkelerin sahip oldukları turizm potansiyellerine istinaden rehberlerin çeşitli alanlarda uzmanlaşması için çalışmalar yaptığı belirtilmektedir (Tanrısever ve diğ., 2019, s. 55).

1.2.2. Türkiye’de Turist Rehberliği Eğitimi

Turist Rehberleri özellikle yabancı ziyaretçilerin zihninde iyi bir ülke imajı sağlamakla beraber ülkesinin turizm potansiyelinin geliştirilmesinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Bu rolün iyi uygulanması hem bireysel hem de kamu yararına olacaktır(Sahin ve Balta, 2007, s. 213). lke imajını yansıtan ve belirleyen rehberler turistin gözünde o ülkenin kartviziti ve hatta bir bykelçisidir (Eker ve diğ., 2019, s.60; şahin, 2012, s. 18).

Tarihi, doğal ve kültürel varlıkları ile destinasyonlar arasında önemi hiç de azımsanmayacak olan ülkemizin tüm olumsuzluklara rağmen her geçen yıl turizmden aldığı pay büyümeye devam etmektedir (e-unwto.org, 5.01.2020). Sahip olduğu bu değerlerin dünyaya tanıtımında en önemli aktör olan rehberlerin iyi yetiştirilmesi gereklidir(Başoda ve Aylan, 2016, s. 761). Başlangıçta belediyelerin açmış olduğu kursların tamamlanmasıyla rehber olunabilirken günümüzde eğitimin seviyesi yüksek lisansa kadar ulaşmış durumdadır.

Bugün Türkiye’de turist rehberliği eğitimi hem örgün hem de yaygın eğitim olarak alınabilmektedir. Yaygın eğitim kapsamında bakanlık denetiminde TUREB tarafından açılan kurslar, örgün eğitim kapsamında üniversitelerin yıllar içinde sayıları giderek değişen ön lisans programları, lisans programları ve yüksek lisans programları rehberlik eğitiminin verildiği kurumlardır. Türkiye’de rehberlik eğitiminin parçalanmış yapısına vurgu yapan çalışmalar 1992 yılından beri tartışılan birçok sorunu dile getirmektedirler(Aksaray ve Ateş, 2019, 114; Arslantürk ve diğ., 2016; Nazım Çokişler, 2017; İlhan ve Soybalı, 2018, s. 15; Tetik, 2012, s. 344; Ulusoy, 2017, s. 106). Rehberlik eğitiminin yüksek lisans derecesinde verilmesi gerektiğini savunan(Çokişler, 2017, s. 332), açılan niversite programlarının ihtiyaçtan fazla olduğunu belirten(Arslantürk ve diğ., 2016, s. 920), bakanlık denetimli kurslara ihtiyaç olmadığını ifade eden diğer çalışmalar bulunmaktadır(Ulusoy, 2017, s. 108).

İlk belgelere 1890 yılında çıkarılan 190 sayılı “*Seyyahine Tercümanlık Edenler Hakkında Nizamname*” ile rastlanan rehberlik, meslek statüsüne 7 Haziran 2012 tarihinde çıkarılan 6326 sayılı “Turist Rehberliği Meslek Kanunu” ile kavuşmuştur.

Türkiye’de turist rehberliği eğitimi 1995 yılına dek Turizm Bakanlığı tarafından verilmiştir(Kusluvan ve eşmeci, 2015, s.236). Bakanlığın açtığı kursların süresinin ve

içeriğinin yetersiz bulunması ile eğitimin üniversitelere devredilmesi konusunda görüş birliğine varılmıştır. İlk meslek yüksek okullarında ön lisans programları açılmış, iki yıllık eğitimin de yetersiz olduğu belirtilerek lisans bölümlerinde okutulmalı tartışmaları yaşanmıştır. 1995 yılı itibarıyla en az lise mezunu olan eğitim şartı da değiştirilerek ön lisans şartı getirilmiştir(Çokışler, 2017, s. 327; Eren, 2018, s. 85).

Rehberlik eğitimi bakanlık kurslarının yanı sıra, üniversitelerin ön lisans, lisans ve yüksek lisans derecelerindeki “Turizm Rehberliği”, “Turist Rehberliği” ve “Seyahat İşletmeciliği ve Turist Rehberliği” vb. isimler altındaki bölümlerde gerçekleştirilmektedir. Açılmış olan lisans, ön lisans ve yüksek lisans programlarının isimleri incelendiğinde kavramsal olarak da bir parçalanmışlık ve karmaşa söz konusudur(yok.gov.tr/, 05.01.2020; Temizkan ve Ergün, y.y., s. 102).

Turizm sektörü ve ülkenin imajı için önemi büyük olan turist rehberlerinin aldığı eğitim farklı düzeylerde gerçekleştirilmektedir(Esen ve Mustafa Gülmez, 2018, s. 322). Eğitimi farklı derecelerde ve sistemlerden tamamlayanlar aynı hak ve unvanı elde ederek rehber olabilmektedir(Temizkan, Temizkan, ve Tokay, 2013, s. 478). Bu durum rehberler arasında çatışmaya yol açarken rehberlik eğitimi alan öğrencilerin motivasyonlarında düşüşe neden olmaktadır. 2017 yılında üçüncüsü gerçekleştirilen Turizm Şurasında bu konu üzerine tartışılarak sertifika programlarının ve ön lisans programlarının kaldırılması, eğitimin üniversitelerin lisans ve yüksek lisans programlarında verilmesi gündeme getirilmiştir(Eker ve diğ., 2019, s. 76).

Eker ve Zengin (2016) çalışmalarında turist rehberi yetiştirilmesinde eğitimin yerinin hayati derecede önemli olduğunu belirtirken, alınan teorik eğitimlerin mesleği icra etmede yetersizliğini ortaya koymuştur. Araştırmacılar mesleki derslerin öğretiminde uygulamaya yönelmenin, mesleği icrada karşılaşılan eksiklikleri gidereceğinden bahsetmektedirler. (Eker ve Zengin, 2016, s. 72).

Rehber olmak isteyip eğitime başvuranlarda aranan en önemli şart ise yabancı dil bilgisidir. Türkiye’de üniversite müfredatları incelendiğinde en çok İngilizce dilinde rehber yetiştirildiği bunun sonucunda ise nadir dil bilen rehber bulunamaması söz konusudur. Yapılan çalışmalar üniversite müfredatlarının nadir dillerde eğitim vermesi gerektiğini aksi takdirde İngilizce kokartlı rehber enflasyonunun giderek büyüyeceğini göstermektedir(İşçeli ve Kılıç, 2018; Kürkcü, 2018).

Hem üniversitelerin bölümlerinde hem de sertifika programlarında alınan eğitim rehber olmak için yeterli görülmemektedir. Buna istinaden sektör paydaşları genç rehber ve rehber adaylarını kendilerini geliştirmeleri için yardımcı rehber (apranti) olarak sahada çalıştırmaktadırlar. Böylelikle, sahada problemlerle başa çıkmayı öğrenen, turun zorluklarını yakından görme fırsatı bulan adaylar ile rehberler arasında usta-çırak ilişkisi kurularak daha nitelikli yetişmeleri sağlanmaktadır(Ahipaşaoğlu, 2006 akt. Esen ve Gülmez, 2017, s. 38). Çalışmamızda turizm rehberliği eğitimi yaygın eğitim ve örgün eğitim olarak incelenmektedir.

1.2.2.1. Yaygın Eğitim

Yaygın eğitim kapsamında verilen turist rehberliği eğitimi sertifika programları olarak adlandırılmaktadır. Turist Rehberliği Meslek Yönetmeliği'ne (2014) göre TUREB ve TÜRSAB'ın ortak önerileri ve Bakanlığın onayıyla turizm sektörünün ihtiyaçları dikkate alınarak, belirlenen dillerde Bakanlığın gözetimi ve denetimi altında Birlik tarafından ülkesel veya bölgesel turist rehberliği sertifika programları düzenlenir. Birlikler sertifika programlarının hangi dillerde açılacağına dair önerilerini bakanlığa yazılı olarak bildirir ve açılacak programların dilleri sektördeki ihtiyaçlar gözlemlenerek bakanlık tarafından belirlenir. Birliklerin sertifika programı açılması için herhangi bir önerisi olmasa dahi, bakanlık ihtiyaç olması halinde, gerekli gördüğü dillere ilişkin bölgesel sertifika programı açılmasını talep edebilmektedir (Esen ve Gülmez, 2017, s. 30; www.tursab.org.tr , 06.01.2020).

Açılacak sertifika programlarının minimum ve maksimum katılımcı sayıları, hangi yabancı dillerde, hangi illerde, ülkesel mi yoksa bölgesel mi olacağı, başvuru süreleri ve gerekli olan diğer hususlar seçme sınavı duyurusunda belirtilmektedir(Esen ve Gülmez, 2017, s. 31; www.tursab.org.tr , 06.01.2020). TUREB haricinde hiçbir örgüt ve kuruluş sertifika programı düzenleyemez.

Sertifika programlarına seçme sınavlarının kabulünde aranan koşullar aşağıdaki gibidir³:

- T.C. vatandaşı olmak,

³ 26/12/2014 tarih ve 29217 sayılı Turist Rehberliği Meslek Yönetmeliği'ne göre hazırlanmıştır.

- Başvuru itibariyle on sekiz yaşını doldurmuş olmak,
- En az lisans düzeyinde mezun olmak, mezun olunan bölümlerin turist/turizm rehberliği vs. programlar olmaması
- Yabancı dil yeterliliğine sahip olmak,
- Yasanın üçüncü maddesinin birinci fıkrasının (e) bendinde sayılan suçların herhangi birinden mahkûm olmamak,
- Daha önce meslekten çıkarılmış olmamak,

Seçme sınavlarına hak kazanmak için yukarıdaki şartları taşıyor olmak gereklidir. Seçme sınavları önce genel kültür sınavı, yabancı dil sözlü, yabancı dil yazılı sınavı ve mülakat olmak üzere sırayla gerçekleştirilir. Her sınav için 100 tam puan üzerinden %75 başarı sağlayan adaylar sonraki sınav aşamasına geçmeye hak kazanır. Herhangi bir sınavdan %75 başarı sağlayamayan aday sonraki aşamaya geçemez. Yabancı dil yeterliliğini belgeleyenler yabancı dil yazılı sınavından muaf tutulmaktadır. Sınavlardan başarılı olanlar TUREB tarafından belirlenen kurs ücretini ödeyip programa kayıt olurlar. (<https://teftis.ktb.gov.tr>, 07.01.2020; Eker ve diğ., 2019, s. 84).

Sertifika programına katılan rehber adayları düzenlenecek olan yurtiçi uygulama(eğitim) gezilerine katılırlar. Uygulama gezilerinin süreleri ülkesel programlarda en az otuz altı, bölgesel programlarda en az altı gündür (Albuz, Ercan, Köşker, ve Özbek, 2018, s. 79). Yapılan çalışmalar uygulama gezilerinin rehber adaylarının mesleğe bakış açılarını değiştirebileceğini, eksikliklerini giderebileceğini, başarılarını etkileyebileceğini ortaya koymuştur (Erdem ve Etiz, 2012; Esen ve Mustafa Gülmez, 2018). Sertifika kurslarının ve eğitim gezilerinin tamamlanmasından sonra adayların bitirme sınavlarında başarılı olanları belgelerini almaya hak kazanırlar (Zengin ve Eker, 2015, s. 7)

Sertifika programları bölgesel ve ülkesel olarak açılabilir. Programlar en az 700 ders saati ülkesel ve en az 150 ders saati bölgesel olarak kanunla belirlenmiştir. Yönetmeliğin 9. Maddesine göre okutulması mecburi olan dersler bulunmaktadır⁴. Bu derslerin yanı sıra TUREB güncel ve gerekli konularda dersler ve konferanslar düzenleyebilir(Esen ve Gülmez, 2017, s. 32). Turist Rehberliği Meslek Yönetmeliği'nin

⁴ Bkz. <http://www.tureb.org.tr/tr/Page/Detail/75>

sertifika programı için okutulması zorunlu olan bazı derslerin kimi üniversitelerde seçmeli ders olarak okutulduğu görülmüştür. İşçeli ve Kılıç yapmış olduğu araştırmada lisans düzeyinde turist rehberliği programlarında derslerin isimlerinin farklılaşabildiği ve yönetmelikte sertifika programında zorunlu okutulan derslerin seçmeli ders kategorisinde yer aldığını belirtmişlerdir (İşçeli ve Kılıç, 2018, s. 52).

1.2.2.2. Örgün Eğitim

Örgün eğitim kapsamında turist rehberliği eğitimi üniversitelerin ön lisans, lisans ve yüksek lisans programlarında verilmektedir(Eren, 2018, s. 86). Eğitimin yöntemi örgün eğitim olsa da uygulamada farklılaşan okullar karşımıza çıkmaktadır. Üniversitelerde verilen eğitimler yalnız örgün eğitim yöntemiyle kalmamakta, Kapadokya MYO ve İstanbul Ayvansaray Plato MYO gibi okullarda uzaktan eğitim yöntemiyle de sürdürülmektedir(Tolga, Korkmaz, ve Atay, 2015, s. 29;Kozak, Ateş, Kozak, ve Tanrıseven, 2016, s. 18). Üniversitelerdeki bölümler birinci öğretim ve ikinci öğretim olarak da eğitim vermektedir.

Turizm eğitimi üniversite kurumlarında oldukça geç tarihlerde verilmeye başlanmıştır. Eğitimin branşlara ayrılması 1990 sonrasına rast gelmektedir. Otelcilik, seyahat işletmeciliği, rehberlik vb. bölümler açılarak alanında yetkin personeller yetiştirilmeye başlanmıştır. 1995 yılı itibariyle turist rehberliği eğitimi üniversitelerin meslek yüksekokulu birimlerinde dört yarıyıl eğitim süresinde verilmeye başlanmıştır. Hazırlık zorunluluğu olan bölümlerde, yeterli dil bilgisine sahip olmayan öğrenciler için bu süre altı yarıyıldır(Eren, 2018, s. 86). Eğitim verilen programların isimlerinde bir standart görülmemektedir. İsim karmaşası lisans ve yüksek lisans programlarında daha dikkat çekerken, ön lisans programlarında tercih edilen program isimlerinin tamamı “*turist rehberliği*” olduğu belirtilmektedir(Eker ve diğ., 2019, s. 81).

Ön Lisans

Turist rehberliği ön lisans programının okutulduğu Yükseköğretim kuruluna bağlı meslek yüksekokulu sayısı 2015 yılında 12 olarak görünmektedir. 2019 yılı kayıtlarında Türkiye’de 5’i vakıf olmak üzere toplam 22 meslek yüksekokulunda birinci öğretim, ikinci öğretim, burslu ve uzaktan eğitim adı altında ön lisans eğitimi verilen programlar

bulunmaktadır (<https://yokatlas.yok.gov.tr>, 07.01.2020). Bu okullarda farklı öğretim yöntemlerinde toplam 42 turist rehberliği programı bulunmaktadır.

Ön lisans programlarının dil eğitimi açısından yeterli olmadığı belirtilmektedir(Ahipaşaoğlu, 2006 akt. Esen ve Gülmez, 2017, s. 34). Ayrıca çalışmanın önceki bölümlerinde bahsedildiği gibi, hangi düzeyde eğitim alınması fark etmeksizin mezun olan tüm öğrenciler aynı ruhsatnameye ve haklara sahip olmaktadır. Fakat 6326 sayılı meslek kanunda sertifika programlarına başvuru şartlarında lisans düzeyi şartı aranmaktadır. Bu durum ön lisans rehberlik bölümlerinde turist rehberliği eğitimi verilmesiyle çelişmektedir (Albuz ve diğ., 2018, s. 91). Arslantürk (2010) çalışmasında ön lisans düzeyinde turizm rehberliği eğitimi veren meslek yüksekokullarındaki eğitim kalitesinin geliştirilmesi gerektiğini ortaya koymuştur(Arslantürk, 2010, s. 75).

Üniversitelerin kadrolarındaki akademik personellerinin rehberlik ruhsatnamesine sahip olması ya da akademik kariyerini turist rehberliği alanında yapmış olması önemli bir mevzudur. Bir mesleği öğrenebilmenin en iyi yolu mesleği deneyimleyenlerden ders almaktır. Albuz ve diğ. (2018) yapmış olduğu çalışmada 2017 yılı üniversitelerin akademik kadrolarındaki turist rehberliği ruhsatnamesine sahip personel sayılarını ortaya koymuştur. Buna göre 17 üniversitenin ön lisans programlarındaki öğretim elemanlarının %13,3'ü turist rehberliği ruhsatnamesine sahiptir. 22 üniversitenin lisans programlarında görev yapan öğretim elemanlarının %29'u turist rehberliği ruhsatnamesine sahiptir.

Turist/turizm rehberliği ön lisans, lisans ya da yüksek lisans programlarını başarılı olarak bitiren öğrenciler rehberlik ruhsatnamesine sahip olmak için yabancı dil yeterliliğini belgelendirmek ve uygulama gezisi yapmak zorundadır. Mezunlar dil yeterliliğine sahip olduklarını YDS ve uluslararası eşdeğerliği kabul edilen TOEFL, IELTS gibi sınavlarla ya da TUREB tarafından düzenlenen yabancı dil sınavlarında belgelendirebilmektedirler. Üniversite eğitiminin yanı sıra, o eğitim döneminde öğrenilen bilgilerin tahsisi için de deneyim şarttır. Profesyonellik yolunda ilk adım, üniversiteden mezun olmadan önce yapılan rehberlik zorunlu eğitim turudur (Türkiye Turizm ve Kültür Bakanlığı, 2006; Boz, 2004). Bu nedenle eğitim turu çok temel bir role sahiptir (Sahin ve Balta, 2007, s. 213). Rehber adayı çalışmak istediği bölgenin ya da tüm bölgelerin eğitim

gezilerine katılarak ruhsatname alma hakkını elde etmektedir. Bu geziler de TUREB tarafından düzenlenmektedir.

Lisans

Turizm rehberliği lisans programının okutulduğu yüksek öğretim kuruluna bağlı fakülte ve yüksekokulların sayısı 2015-2016 öğretim döneminde 16 olarak belirtilmektedir (Esen ve Gülmez, 2017, s. 37). Lisans düzeyinde turizm rehberliği eğitiminin verildiği fakülte ve yüksekokulların sayısının 25 olduğu 2017 yılında açılan toplam kontenjan ise 1654 kişi olarak belirtilmiştir (Eker ve diğ., 2019, s. 79).

Çevrimiçi YÖK ve ÖSYM kılavuzlarından derlenen bilgilere göre 2020 yılı lisans düzeyi eğitim veren programların toplam sayısı 52 olarak tespit edilmiştir. Bu toplam program sayısı vakıf ve devlet üniversitelerinin fakülte, yüksekokul birimlerinde kontenjanları bulunan normal öğretim, ikinci öğretim ve burslu programları ifade etmektedir. Programların okutulduğu birimlerin çoğunluğu devlet üniversitelerinin turizm fakültelerinde ardından turizm işletmeciliği ve otelcilik yüksekokullarında bulunurken, vakıf üniversitelerinin bünyesinde kurulmuş olan uygulamalı bilimler yüksekokulları ve son olarak iktisadi, idari sosyal bilimler fakültelerinde bulunmaktadır (<https://yokatlas.yok.gov.tr>, 09.01.2020).

Fakültelerin, turizm işletmeciliği ve otelcilik yüksekokullarının ve vakıf üniversitelerinin bünyesinde bulunan programların isimlerinin “turizm rehberliği” olduğu tespit edilmiştir. Bununla beraber turizm işletmeciliği ve otelcilik yüksekokullarında eğitimi sürdüren üç devlet üniversitesinde bulunan programların ismi ise “seyahat işletmeciliği ve turizm rehberliği” olarak tespit edilmiştir (<https://yokatlas.yok.gov.tr>, 09.01.2020).

Türkiye’de lisans programlarının sayısal açıdan yapısal ve coğrafi değerlendirmesini araştıran Başoda ve Aylan(2018) çalışmalarında farklı isimlerle anılan bu programların üniversitelerin fakülte birimlerinde en fazla “Turizm Rehberliği” adı altında açılmış olduğunu belirtmektedir. Farklı isimler adı altında açılmış olan bu programların isimlerinin değiştirilip tek bir isim altında toplanması gerektiği vurgulanmıştır. Araştırmada turist rehberliği bölümlerinin belirli illerde yoğunlaşmış olduğu ve eğitimin bölgelere dengeli dağılmadığı da ortaya koyulmuştur (Başoda ve Aylan, 2018).

Üniversiteler turizm rehberliği programlarına öğrenci alımlarında farklı puan türlerini kabul etmektedir. Çoğunlukla programlarda yabancı dil becerisini ölçen DİL-1 puan türü ile öğrenci alımı yapılmaktadır. Programların bazıları ise Türkçe ve Matematik ağırlıklı becerileri ölçen TM-1 puan türü ile öğrenci alımı yapmaktadır. Turist rehberliği ruhsatnamesine sahip olmak için en az bir yabancı dil bilme şartı bulunduğu düşünüldüğünde, DİL-1 puan türüyle öğrenci alımının yapılması eğitim kalitesi ve öğrencilerin mezuniyet sonrası yabancı dil sınavlarında başarılı olması açısından daha uygundur (Eker ve diğ., 2019, s. 81).

Yüksel Lisans

Lisansüstü turizm eğitiminin amacı, modern turizmin sosyal iktisadi ve teknik boyuttaki karmaşık problemlerini çözeabilen, değişik faktörlerin etkinliğini değerlendirip soyutlama, sentez ve karar verme gücüne sahip yönetici ve araştırmacılar yetiştirmektir (Olalı,1984, s. 206 akt.Ünlüöner ve Boylu, 2005, s. 13). Yüksek lisans ve doktora kademelerinde gerçekleştirilen lisansüstü turizm eğitimi bilgiyi üretip yayma, araştırma, geliştirme ve nitelikli insan gücü yetiştirme gibi işlevleri bulunur(Bozan, 2012, s. 177). Henüz doktora düzeyinde eğitime başlanmamış olan turist/turizm rehberliği eğitimi, yüksek lisans derecesinde üniversitelerde okutulmaktadır.

Turist/turizm rehberliği lisans bölümlerinin üniversitelerde çoğalması ve bu programlara olan talebin artmasıyla turist rehberliği bilim uzmanı ihtiyacı doğmuştur. Bu ihtiyacın karşılanması için üniversitelerde Turist Rehberliği Anabilim Dalları kurulmuş ve yüksek lisans programları açılmıştır (Yenipınar ve Çınar, 2018, s. 118). Açılan bu programlarda yetişecek bilim uzmanlarının turist rehberliği eğitiminin verildiği kurumlarda akademisyen olarak görev alması, mesleğe katkı sağlaması hedeflenmektedir.

Türkiye’de yüksek lisans düzeyinde turist rehberliği eğitimi ilkin Ege Üniversitesi’nde Rekreasyon ve Turist Rehberliği adı altında başlamıştır. Sosyal Bilimler Enstitüsü’ne bağlı tezli yüksek lisans olarak açılan bu program 2014 yılında ilk öğrencilerini kabul etmiştir (Çokişler, 2017, s. 331). Sonraki yıllarda çeşitli üniversitelerde tezli ve tezsiz olarak açılmaya devam eden yüksek lisans programlarının isimleri lisans bölümlerinde olduğu gibi farklılık göstermektedir. Bu isimler “turist rehberliği”, “turizm rehberliği”, “rekreasyon ve turist rehberliği” ve “seyahat işletmeciliği ve turist rehberliği” olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kuşlvan ve Çeşmeci 2002 yılında gerçekleştirilen konferansa sundukları çalışmada İngilizce dilinde ruhsatname sahibi rehberlerin fazla olmasından ve nadir dil bilen rehber sayısının yetersizliğinden bahsetmektedir. Açılacak yüksek lisans programlarında verilecek sıkı bir eğitimle özellikle lisans bölümlerinin dil öğreten programlarından mezun olmuş ya da dil bildiğini kanıtlayan öğrencilerin nadir dil bilen rehberler olarak yetiştirilmesini önermişlerdir (Kuşlvan ve Çeşmeci, 2002, s. 240). Nadir dillerden rehber yetiştirme fikri kabul görülmüş olsa da, uygulamada bu gerçekleştirilememiştir, programlara kabulde nadir dil bilme ya da iyi dil bilme şartı aranmamaktadır (Çokişler, 2017, s. 331).

Turizm rehberliği lisansüstü eğitiminin akademisyen ve rehberler tarafından değerlendirilmesi üzerine çalışma yapan Yenipınar ve Çınar, yüksek lisans eğitiminin turist rehberliği meslek kalitesinin ve akademisyen niteliğinin artmasına önemli katkılar sunacağını ortaya koymuştur. Yazarlar ticari amaçlarla açılan tezsiz yüksek lisans programlarının haksız rekabete sebep olduğunu ve verilen eğitimlerin niteliğinin düşük olması dolayısıyla kapatılması gerektiğini vurgulamışlardır (Yenipınar ve Çınar, 2018, s. 128).

Sonuç olarak turist rehberliği eğitiminin parçalanmış yapısının düzeltilmesi elzemdir. Hizmet kalitesinin, müşteri memnuniyetinin artırılması ve olumlu ülke imajının oluşturulması dolayısıyla da turizm gelirlerinin yükseltilmesi için nitelik sahibi, işini başarıyla ve severek yapan turist rehberlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Turist rehberliğinde standartlaşmanın sağlanması, kontenjanların ihtiyaca göre düzenlenmesi ve öğretim elemanlarının uzman kadrolardan oluşturulmasıyla eğitimin kalitesi artırılacak ve ihtiyaç duyulan turist rehberleri yetiştirilecektir (Albuz ve diğ., 2018, s. 92).

İKİNCİ BÖLÜM

TURİST REHBERLİĞİ VE UZMANLAŞMA

2.1.Uzmanlaşma Nedir

Bireylerin, örgütlerin ya da ülkelerin üretme gayretlerini, kabiliyetlerini ve bilgilerini birçok alandan ziyade kısıtlı bir alanda yoğunlaştırmaları ve verimliliklerini artırmalarına uzmanlaşma denmektedir (<https://www.nedir.com>, 17.01.2020). Uzman ise Nicholas Murray Butler’ın deyimiyle “çok az şeyler hakkında, çok şeyler bilen kişi” olarak ifade edilebilir (<https://www.goodreads.com>, 22.01.2020).

Uzmanlaşma genelde ekonomi alanında kullanıma sahip bir terimdir ve malların iş bölümüne gidilerek daha ucuz ve verimli bir şekilde üretilmesinin yolu olarak bilinir. İş bölümü olarak bilinen uzmanlaşma; bir iş sürecinin bir dizi görevlere ayrılması, her bir görevin ayrı bir kişi veya bir grup tarafından gerçekleştirilmesi olarak tanımlanır. Ekonomist Adam Smith, daha ucuz ve daha verimli mal üretmenin yolu olduğunu belirttiği iş bölümünü ekonomik ilerlemenin anahtarı olarak görmektedir (<https://www.britannica.com>, 17.01.2020).

Uzman herkesin sahip olmadığı bilgiye malik olan ve sahip olduğu bilgi ile ayrıcalık elde eden kişiyi ifade etmektedir(Arslantürk ve Gül, 2019, s. 288). Uzman kişi alanında bilgi hiyerarşisinin en üstünde yer almaktadır. Uzman kavramının karşılığı olarak “profesyonel”, “ehil”, “eksper”, “mütehassıs”, “erbab”, “bilirkişi” kelimeleri de kullanılmaktadır (Yılmaz ve Erdem, 2016, s. 38).

Modern dünyada birçok insanın meslek erbaplarına şüpheyile yaklaştığı belirtilmektedir. Uzmanlığın toplum tarafından her zaman önemli bulunduğunu ifade eden Seçer (2009) toplumun ihtiyaç duyduğu güvenin uzmanlaşmayla sağlandığını belirtmektedir. İnsanların derinlemesine bilgi sahibi olan profesyonellere güveni daha fazladır (Seçer, 2009, s. 273)

Turizm sektörü ülke ekonomisine pek çok yönde katkı sağlamaktadır. Uzun bir süredir deniz, kum ve güneş konseptinde gerçekleştirilen turizm faaliyetleri günümüzde farklı ilgi alanlarında ve konularda çeşitlenmiştir(Köroğlu, 2007, s. 226). Turizmden aldığı payı artırmak isteyen ülkeler turizm hizmet ve ürünlerinin çeşitlendirilmesine önem

vermektedir (Öztürk ve Yazıcıoğlu, 2002, s. 2). Ülkemizin 1980'lerden bu yana turizm politikaları ne yazık ki deniz, kum, güneş turizmüne yönelik uygulanmış sürdürülebilir turizmin geliştirilmesi ikinci plana atılmıştır (Koroğlu, 2007, s. 226).

Turizmin belli bölgeler ve zamanların kısıdından kurtarılıp tüm yıl boyunca gerçekleştirilmesi sağlanmalı, ürün çeşitlendirilmesine gidilmeli ve çeşitlenen turizm ürünlerini tanıtmada büyük rol oynayan rehberler bu alanlarda uzmanlaştırılmalıdır.

2.2. Turist Rehberliğinde Uzmanlaşma

Uzman rehber belirli bir alanda uzmanlaşmış ve bu alanda gerçekleştirilen turlarda rehberlik faaliyeti gösteren turist rehberidir. Bu alanlar destinasyona, turizm çeşitliliğine ve özel ilgi alanlarına göre çeşitlenmektedir (Güven, Ünal, ve Caber, 2018, s. 213). Rehberlerin uzmanlaşması din, tarihi dönem, kültürel yapı veya mimari gibi kültürel alanlarda olduğu gibi kuş gözlemciliği, doğa yürüyüşü, dağcılık, mağaracılık, dalış gibi spesifik ve teknik bilgi donanımı gerektiren alanlarda olabilmektedir (Çakmak, 2018).

Turizm endüstrisinin ekonomik ve çevresel anlamda sürdürülebilir olması, sektörde kalite ve standartların geliştirilmesine bağlıdır. Kalite ve standartları geliştirmek için birtakım ölçütler uygulanmaktadır. Bu ölçütler uzmanlaşma, sertifikasyon, lisanslanma ve akreditasyon olarak belirtilmektedir (Issaverdis, 1998 akt. Black ve Ham, 2005). Uygulanacak bu ölçütler verilecek eğitimin niteliğine göre yeterlik kazandırmaktadır.

Destinasyonların cazibe merkezine ilişkin bilgi ve kültürü yorumlama kabiliyetleriyle rehberler, turistlerin ziyaretlerini bir turdan deneyime dönüştürebilen turizmin önde gelen aktörleridir (Ap ve Wong, 2001, s 552). Turizm sektöründe turistlerin en çok etkileşim içerisinde buldukları turist rehberleri turist deneyimlerine şekil verme, turistlerin ziyaret ettikleri yerdeki kalış sürelerini uzatma, ekonomik faydayı artırma gibi konularda önemli rol oynamaktadır. Christie ve Mason (2003) rehberlik mesleğinde mesleki tutum ve davranışların değiştirilmesinin nitelikli bir eğitim alınarak gerçekleşeceğini belirtir. Alınan nitelikli eğitim sayesinde turistler daha yüksek düzeyde bilgi sahibi olmakla kalmayıp deneyimlerini de zenginleştirmektedirler (Güven ve diğ., 2018).

Deniz-kum-güneş turizmi olarak adlandırdığımız kitle turizmine alternatif özel ilgilerin tatminine yönelik gerçekleştirilen çeşitli alanlarda ve konulardaki temalara sahip turizm faaliyetlerinin yapılması için uzman personele ihtiyaç duyulmaktadır (Köroğlu, 2007, s. 226). Turizmin çeşitlenmesi ve sezon ayrımı olmadan tüm yıla yayılması, taleplerin farklı alanlarda toplanması, çeşitli alanlarda, yeni konularda ya da destinasyonlarda uzmanlaşma ihtiyacını doğurmaktadır. Bu yeni talepler, konular ve destinasyonlarda uzmanlaşmak için rehberlerin eğitim almaları gerekmektedir (Yenipınar ve Çapar, 2017, s. 398).

Temizkan (2010) Anadolu kültür mirasının çeşitliliği ve karmaşıklığına dikkat çekmekte ve rehberlerin bu mirası bütünüyle eksiksiz bir şekilde kavrayıp mesleki bilgi donanımlarına almalarının zorluğundan bahsetmektedir. Turist tipolojileri ve taleplerindeki değişim rehberlerin uzmanlaşma eğilimlerini etkilemektedir. Rehberler zamanla farklı eğilimlere kapılıp bilgi ve birikimlerini çeşitli konularda, bölgelerde veya alanlarda geliştirip uzmanlaşabilmektedirler (Temizkan, 2010, s. 82).

Turizm paydaşlarının ve turistlerin rehberlerden bazı beklentileri bulunmaktadır. Sektörün çeşitli konuları ve etkinlik alanlarında uzmanlaşan rehberler performanslarını artırarak turist memnuniyetine önemli etkide bulunacaktır. Uzmanlaşan rehberler özel ilgi turizminin gelişmesini sağlayarak turist profilinin zenginleşmesini ve turizm ürünlerinin çeşitlenmesini sağlayacaktır (Köroğlu, 2007, s. 226). Zengin, Batman ve Yıldırğan (2004) ile Köroğlu ve Merter çalışmalarında acentelerin iş alımlarında uzmanlaşmış ve özel ilgi turları yapabilen rehberleri tercih ettikleri ortaya koyulmuştur (Köroğlu ve Merter, 2012, s. 233 ; Zengin, Batman, ve Yıldırğan, 2004, s. 375).

2.2.1. Dünyada Turist Rehberliğinde Uzmanlaşma

Uluslararası Tur Yöneticileri Birliği (IATM) ve Avrupa Turist Rehberleri Birlikleri Federasyonu (FEG) turist rehberliği mesleğinin yeterliliklerini aşağıdaki gibi belirlemiştir (Akbulut, 2006);

- “Tarih, coğrafya, sanat ve mimari, ekonomi, politika, din ve sosyoloji alanlarında geniş bilgiye sahip olmak ve bölgeler üzerine uzmanlaşmak.
- Çok iyi derecede yabancı bir dili konuşabilmek, dil bilgisine hâkim olmak ve birçok alandaki özel terminoloji bilgisine sahip olmak.

- Turist rehberliği sanatını oluşturan kişisel özelliklere sahip olmak ve iletişim tekniklerini verimli bir şekilde kullanmaktır”

Rehberleri ve tur liderlerini temsil eden bu iki kuruluş, rehberlerin çeşitli alanlarda uzmanlaşması gerektiğini belirtmektedir. Genellikle uzmanlık bir seminer sonrası ve uygulama sonrası elde edilir. Uzmanlaşmak için ayrılan süre ve gösterilen çabanın yetersiz olduğu belirtilir. Araştırmanın alt problemlerinden biri de uzmanlık eğitimlerinin yetersizlikleridir. Kısa bir eğitim süreci ile tek seferlik programlarla elde edilen uzmanlığın yetersiz olduğu kabul edilir (Arslan, 2018, s. 121; Kohl, 2007, s. 356).

Avrupa birliği sınırlarındaki rehberlerin serbest dolaşım hakları bulunmaktadır. 2008 yılında kabul edilen Avrupa standardına göre turist rehberleri alana özgü yeterliliğe sahip meslek erbaplarıdır. Serbest dolaşım hakkına sahip rehberlerin yeterliliklerini artırmak ve kalite standartlarını yükseltmek için çalışmak istedikleri bölgeler üzerine uzmanlık eğitimi almaları gerekmektedir. Böylelikle eğitim %40’ı rehberlik yapılmak istenen yerde uygulamalı olarak ve en az 600 saat teorik ders almak şartı ile gerçekleştirilir (Arslan, 2018, s. 122; Leeuwen, 2017).

2.2.2. Türkiye’de Turist Rehberliğinde Uzmanlaşma

Türkiye’de turist rehberleri için çeşitli uzmanlık konularında eğitim programları düzenlenmesi, bakanlığın gözetiminde TUREB veya uygun görülen odalar tarafından ücretli ya da ücretsiz olarak düzenlenebilmektedir. Açılacak eğitim programları turizm çeşitliliği dikkate alınarak, bölgelerine göre rehber yetiştirme ve rehberlerin çeşitli konularda yetiştirilmesi amacına göre belirlenmektedir. Turist rehberliği meslek yönetmeliğine göre birlik ve odalar eğitimleri vermek üzere yetkili kurum ve kuruluşlarla, yükseköğretim kurumlarıyla ya da alanında uzmanlaşmış özel şahıslarla iş birliği yapabilmektedir (<https://teftis.ktb.gov.tr>, 05.02.2020).

Uzmanlařma eğitime ve sınava ilişkin esasların TUREB tarafından belirlendiği bu programları başarıyla tamamlayanlara birlik tarafından sertifikaları verilir ve sicillerine işlenir. Sicillerine uzmanlık alanı işlenen rehberlerin ilgililere arzı ise başarılı değildir. Ruhsatname sahibi tüm rehberlerin isim ve iletişim (išteđe bağlı) bilgilerinin paylaşıldığı www.tureb.org.tr adresindeki “Rehber Bilgi Sistemi” üzerinden sicillerdeki bu uzmanlıkların görüntülenemediği gözlenmiştir. Bu durum rehberin sahip olduğu

uzmanlık unvanının piyasa ve talep edenler tarafından bilinmesinde ve ulaşılmamasında kısıt oluşturmaktadır. Dolayısıyla uzman rehberlerin TUREB veri tabanında aratılarak bulunması söz konusu değildir, isimleri TUREB sistemi üzerinden aratılan rehberlerin hangi konuda uzman oldukları bilgisine ulaşamamaktadır.

YÖK verileri Turizm Rehberliği bölümüne olan talebin her geçen yıl arttığını ortaya koymaktadır. Bölüm mezun sayısı arttıkça rekabet de artmaktadır, rekabetin artması ise rehberlerin farklı alanlarda uzmanlaşma eğilimlerini artırmaktadır (Yenipınar ve Yılmaz, 2019, s. 4). Bunun sonucunda rehberlerin uzmanlaşması gereken konular ve turizm çeşitliliği artmaktadır (Arslan, 2018, s. 123).

Türkiye’de rehberlerin genellikle arkeoloji, inanç, mimari, gastronomi, trekking, jogging, sanat tarihi gibi çeşitli konularda ve etkinliklerde uzmanlaştıkları belirtilmektedir. Rehberlerin çeşitli alanlarda uzmanlaştıkları görülmekle beraber Türkiye’nin sahip olduğu ürün çeşitliliği ve turizm potansiyeli dikkate alındığında uzman rehberlerin sayılarının artması beklenmektedir (Çetin ve Kızılırmak, 2012, s. 313).

Rehberlikte uzmanlaşmaların yalnızca konu veya etkinlik esasında gerçekleştirilmediği, bölge esasında da uzmanlaşmaların gerçekleştirildiği belirtilmektedir. Rehberlerin yurt içi ve yurt dışı olmak üzere bölgesel anlamda iki farklı şekilde uzmanlaştıkları görülmektedir. İtalya, İspanya, Mısır, Fransa, Dubai, Güney Afrika, Avustralya ve Yeni Zelanda gibi ülkeler rehberlerin yurt dışında uzmanlaştıkları bölgelerdendir. Yurt içinde ise rehberlerin sırasıyla en fazla İstanbul, Güney Doğu Anadolu Bölgesi, Likya Yolu, Çanakkale ve Çatalhöyük bölgelerinde uzmanlık eğitimlerine katılıp sertifika aldıkları görülmektedir (Koroğlu ve Gudu Demirebulat, 2017, s. 63).

Tablo 2: 2003-2019 Yılları Arasında Çeşitli Oda ve Kurumlar Tarafından Gerçekleştirilen Uzmanlık Eğitim Programları

Uzmanlık Eğitimi İsmi	Yıl	Düzenleyen Kurum
Çanakkale Savaşları (ANZAK) Rehberlikte Uzmanlaşma Eğitim Programı	2003	İRO
Çatalhöyük Rehberlikte Uzmanlaşma Eğitim Programı	2003	İRO

Taksonomi (Bitki Sistematığı) Rehberlikte Uzmanlaşma Eğitim Programı	2004	İRO
Çocuk ve Müze Rehberlikte Uzmanlaşma Eğitim Programı	2004	İRO
Çanakkale Rehberlikte Uzmanlaşma Eğitim Programı	2005	İRO
Genel Mısır Tarihi Eğitim Programı	2005	İRO
Su Altı Arkeolojisi ve Dalış Turizmi Rehberlikte Uzmanlaşma Eğitim Programı	2006	İRO
Çanakkale Gelibolu Tarihi Milli Parkı Rehberlikte Uzmanlaşma Eğitim Programı	2006	Çanakkale İl Kültür Turizm Müdürlüğü
Flora/Fauna (Endemik Bitkiler) Yaban Hayatı, Kuş Gözlemciliği ve Ekoturizm Rehberlikte Uzmanlaşma Eğitim Programı	2006	İRO
Dağ-Doğa ve Kültür Yürüyüşü Turizmi Rehberlikte Uzmanlaşma Eğitimi	2006	ARO
GAP Bölgesi Rehberlikte Uzmanlaşma Eğitim Programı	2006	Kültür ve Turizm Bakanlığı
İstanbul Kültür Sanat Rehberlikte Uzmanlaşma Eğitim Programı	2007	İRO
İstanbul Kültür Sanat Rehberlikte Uzmanlaşma Eğitim Programı	2008	İRO
Dalgıçlık (İlk Seviye) Mesleki Eğitim Programı	2008	İRO
Kuş Gözlemciliğine Giriş Mesleki Eğitim Programı	2008	İRO
Türk Halıcılığı Üzerine Mesleki Eğitim Programı	2008	İRO
Antik ve Geç Antik Çağlarda İstanbul Rehberlikte Uzmanlık Eğitim Programı	2008	İRO

Gastronomi ve Şarap Rehberlikte Uzmanlık Eğitim Programı	2008	İRO
Çocuk ve Müze Rehberlikte Uzmanlık Eğitim Programı	2008	İRO
İstanbul Kültür ve Sanat Rehberlikte Uzmanlaşma Eğitim Programı	2009	İRO
İstanbul Kültür ve Sanat Rehberlikte Uzmanlaşma Eğitim Programı	2010	Kültür ve Turizm Bakanlığı, İTO
Likya Yolu Uzmanlaşma Eğitimi	2011	ARO
Likya Yolu Uzmanlaşma Eğitimi	2012	ARO
İstanbul Kültür ve Sanat Rehberlikte Uzmanlaşma Eğitim Programı	2012	İRO
Likya Yolu Uzmanlaşma Eğitimi	2013	ARO
Bizans İstanbul'u Uzmanlaşma Eğitim Programı	2013	İRO
Osmanlı İstanbul'u Uzmanlaşma Eğitim Programı	2013	İRO
İstanbul'da Mimari Uzmanlaşma Eğitim Programı	2013	İRO
İstanbul'da Ticari Yapılar Uzmanlaşma Eğitim Programı	2013	İRO
İstanbul'da Musevi Mirası Uzmanlaşma Eğitim Programı	2013	İRO
İstanbul'da Su Yapıları Uzmanlaşma Eğitim Programı	2013	İRO
İstanbul'da İslam Tur Rotası Uzmanlaşma Eğitim Programı	2013	İRO
İstanbul'da Hristiyanlık Tur Rotası Uzmanlaşma Eğitim Programı	2013	İRO

İstanbul'da Yahılar Uzmanlaşma Eğitim Programı	2013	İRO
İstanbul'da Kuş Gözlemciliği Uzmanlaşma Eğitim Programı	2013	İRO
Likya Yolu Uzmanlaşma Eğitimi	2014	ARO
Topkapı Sarayı Uzmanlaşma Eğitim Programı	2015	İRO
Akseki İbradı Botanik Turizmi Uzmanlaşma Eğitimi	2015	ARO
Yeni Bir Turizm Rotası Olarak Büyük Usta: Mimar Sinan Uzmanlaşma Eğitim Programı	2015	İRO, TURİNG, İstanbul İl Kültür Turizm Müdürlüğü, İstanbul Kalkınma Ajansı
Bisiklet Rehberliği Uzmanlaşma Programı	2016	ARO
Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı Uzmanlık Eğitimi Programı	2016	ÇARO
Gastronomi Uzmanlık Eğitimi	2016	GARO
Trakya Bölgesindeki Mimar Sinan Eserleri Uzmanlaşma Eğitimi	2016	İRO
Yedi Kiliseler Uzmanlık Programı	2016	İZRO
Doğa Yürüyüş Grupları Uzmanlaşma Eğitimi	2017	ATRO
Eyüp Belediye Başkanlığı ESTAM (Eyüp Belediyesi Eyüp Sultan Tarihi Merkez) Rehberliği Rehberlikte Uzmanlaşma Eğitimi	2017	İRO
Doğu Roma Mirası Rehberlikte Uzmanlaşma Eğitimi	2017	İRO
Troia ve Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı Uzmanlık Eğitimi Programı	2019	ÇARO
Göbeklitepe ve Mezopotamya Uzmanlık Gezisi	2019	ŞURO

Yedi Kiliseler Uzmanlık Programı	2019	İZRO
----------------------------------	------	------

Tablo 2 incelendiğinde TUREB denetiminde odalar ve çeşitli kurumların desteğiyle açılmış ve tamamlanmış uzmanlık eğitimleri görülmektedir. Uzmanlaşma eğitimlerini en çok düzenleyen odanın İRO olduğu görülmektedir. Çeşitli alanlarda düzenlenen uzmanlık konularına baktığımızda en fazla “İstanbul Kültür ve Sanat” konusu üzerine uzmanlık eğitimlerinin verildiği dikkat çekmektedir.

TUREB’in Anadolu Üniversitesi ile 16 Nisan 2018 tarihinde yapmış olduğu protokolle yeni bir uzmanlık eğitimi sistemi rehberlik eğitimine dahil edildiği TUREB web sayfasındaki 28 Eylül 2019 tarihli duyuru ile anlaşılmaktadır. Buna göre rehberler ve rehberlik öğrencileri Anadolu üniversitesinin açmış olduğu uzaktan eğitim sistemi kapsamındaki sertifika programlarına kaydolup başarılı olanlar uzmanlık sertifikası almaya hak kazanacaktır. E-sertifika olarak adlandırılan bu sistem dahilinde rehberler ve rehber aday öğrenciler için hazırlanmış iki program bulunmaktadır; Sanat Tarihi Uzmanlığı ve Kültürel Miras Uzmanlığı (www.tureb.org.tr, 15.03.2020).

2.3.Turist Rehberliğinde Uzmanlık Alanları

Her bölgenin sahip olduğu özellikler doğrultusunda çeşitlenen turizm, farklı isteklere ve ilgiye sahip turistler için alternatif turizm olanakları sunmaktadır. Memnuniyetin maksimize edilmesi ve turun başarılı bir şekilde yönetilmesi misafirlerin iyi analiz edilmesiyle ilişkilidir (Albuz, Çakmak, Eren, Tekin, ve Nihan Güven Yeşildağ, 2018, s. 101). Özel konulara ilgili turist gruplarının beklentilerini karşılayabilmek ve memnuniyetini sağlamak, turist rehberlerinin bu konular üzerine eğitilmesini ve ihtisaslaştırılmasını gerektirmektedir.

Taleplere göre çeşitlenen turizm hareketliliği farklı tipolojilerdeki turistlerden oluşur, bu turistler rehberlerin hangi alanlarda uzmanlaşmaları gerektiğini belirlemede büyük etkindir. Farklı ilgilere sahip turist tiplerinin turizm etkinliklerine katılıp memnuniyetinin sağlanması için rehberlerin bu ilgi alanlarında derinlemesine bilgi sahibi olması gerekmektedir (Koroğlu ve Gudu Demirbulat, 2017, s. 58). Herkesin sahip olmadığı bu bilgilerin ehli olan uzman rehber, belli başlı durumlara karşı ayrıcalıklar elde edebilmelidir (Arslantürk ve Gül, 2019, s. 288).

Turist Rehberliği Meslek Kanunu ve Meslek Yönetmeliğine göre turizm çeşitliliği dikkate alınarak çeşitli konularda eğitilen rehberlerin uzmanlaşmaları sağlanmaktadır. Uzmanlaşma eğitimlerinin düzenlenmesi, duyurulması, yürütülmesi ve denetlenmesi yetkileri meslek üst kuruluşu olan TUREB'e aittir.

Turizmin çeşitlenmesi ve dört mevsime yayılması için rehberlerin belirli alanlarda uzmanlaşmalarının önemi 2000'li yılların başında fark edilebilmiştir. TUREB 2001-2014 yılları arasında mesleğe devam için katılım zorunluluğu bulunan hizmet içi eğitim seminerlerinde rehberlerin uzmanlaşmaları için eğitimler düzenlemiş, yönetmeliğin değişmesiyle birlikte bu eğitimlere son verilmiştir. Yönetmeliğin 2014 yılında değişmesinden sonra mesleğin ve rehberlerin gelişimine katkı sağlayan zorunlu seminerler kaldırılmış ve gönüllü katılım esasına dayalı uzmanlık eğitimleri düzenlenmeye başlamıştır (Sarıbaş ve Öter, 2019, s. 50).

Uzmanlaşma eğitimleri ile ilgili çalışmalarını teşvik etmek ve düzenleme yetkisini/görevini bakanlığın denetimi altında elinde bulunduran TUREB'in bu konuya gereken önemi vermediği düşünölmektedir. 30 Eylül 2015 tarihli yönetim kurulunda yapılan görüşmeler sonucunda uzmanlık eğitimleri ile ilgili usul ve esasları belirleyen kararlar aşağıda özetlenmiştir.⁵

- Eğitimler düzenlenmeden önce odalar tarafından hazırlanan programın detaylar ve eğitimcilerin bilgileri birliğe resmi yazı ile bildirilecektir.
- Uzmanlaşma eğitim programlarının süresi en az 5 gün olarak belirlenmiştir.
- Hem birlik hem de odalar uzmanlaşma eğitimi vermeye uygun gördüğu kamu ve özel kurumlarla ve kuruluşlarla, yükseköğretim kurumlarıyla, uzman kişilerle ve diğer meslek kuruluşlarıyla iş birliği yapmaya özen gösterecektir.
- Gerçekleştirilecek uzmanlık eğitimi programları birlik tarafından rehberlere e-posta yoluyla duyurulacaktır.
- Oluşturulan komisyon tarafından hazırlanan sınav soruları çoktan seçmeli test şeklinde uygulanacaktır. Sınavda başarılı olmak için 100 tam puan üzerinden en az 75 puan almak gerekecektir.

⁵ Bkz. <http://www.tureb.org.tr/tr/Page/Detail/78>

- Başarılı olan adaylara birlik tarafından standartlara uygun sertifika verilecektir. Birliğin vermiş olduğu sertifika bağlı bulunulan oda tarafından sicile işlenecek ve birliğin veri tabanında rehberin hangi konuda uzmanlaştığı belirtilecektir.
- Odaların yıllık olarak düzenleyeceği eğitim programlarını en geç şubat ayı sonuna kadar birliğe bildirmeleri gerekmektedir.

Uzmanlık eğitimlerine ilişkin belirlenen bu usul ve esasların yeterli düzeyde uygulanmadığı çalışmamızın alt problemlerinden birini oluşturmaktadır. TUREB resmî web sayfasında yer alan 28.09.2018 tarihli duyuruda birliğin Anadolu Üniversitesi ile yapmış olduğu protokol neticesinde rehberlerin ve üniversitelerdeki rehberlik bölümü öğrencilerinin E-sertifika olarak adlandırılan eğitim programlarına katılıp belirlenen iki konuda uzmanlaşabilecekleri belirtilmektedir. Bu eğitimlerin yürütülme şeklinin 30 Eylül 2015 tarihli yönetim kurulu kararlarına uymadığı görülmektedir.

Anadolu üniversitesinin vermiş olduğu eğitim niteliğinin rehberlerin ihtiyacına uygun olmadığı düşünülmektedir. Uzmanlık usul ve esaslarına bakıldığında bu eğitimlerin rehberler için uygun olmadığı görülmektedir. Uzaktan online olarak verilen bu eğitimler rehberlerin ihtiyacı olan nitelikli uzmanlaşmayı sağlayamıyor olabilir. Örnek vermek gerekirse odalar tarafından verilen uzmanlık programları konunun ve alanın genişliğine göre belirlenen sürede teorik ve uygulamalı olarak gerçekleştirilmekte ve program sonunda yapılacak olan sınavdan geçer not olarak 70 puan ve üzeri kabul edilmektedir. Buna karşılık E-sertifika eğitimlerinin üniversite web sayfasındaki ilanıyla başvurusu yapılmakta ve 4 aydan daha uzun bir süre sonunda yapılan sınavdan geçer not olarak 50 puan ve üzeri almak yeterli kabul edilmektedir.

Odalar tarafından gerçekleştirilen uzmanlık eğitimleri genellikle 3 gün teorik bilginin verildiği seminer şeklinde kalan 2 gün ise ilgili saha gezilerek uygulamalı olarak gerçekleştirilmektedir (Köroğlu ve GÜDÜ Demirbulat, 2017, s. 65-73). Bu süre uzmanlık konusunun türüne göre değişmektedir. E-sertifika eğitim sürecinde ise kullanıcı kendi inisiyatifinde belirlediği zamanda online derslere katılabilir ya da katılmayabilir. Eğitim süreciyle ilgili herhangi bir devamlılık zorunluluğu bulunmamaktadır. Katılımcı kayıt olduğu programın yalnızca sınavında yer alıp 50 puan ve üzeri not alarak uzmanlık sertifikası sahibi olabilmektedir (<http://esertifika.anadolu.edu.tr> , 21.03.2020).

2.3.1. Kùltür Turlarında Uzmanlık

Kùltürel nedenlerle yapılan turizm hareketliliklerini hesaplamakta çeşitli güçlükler vardır. İnsanlar sırf kùltürel dinamiklerle turizm faaliyeti gerçekleştirebilmekle beraber başka dinamikleri gerçekleştirirken de kùltürel faaliyetlere katılabilmektedir. Örneğın deniz kum güneş turizminde ziyaretçi tatil yaptığı bölgedeki müzeleri, antik kentleri, sanat galerilerini de seyahatinde ziyaret edebilir. Farklı amaçlarla yola çıkan turistler ziyaret ettikleri bölgenin kùltürel zenginliklerini deneyimlemektedir. Bu durum kùltür turizmi verilerinin net bir şekilde rapor edilememesine sebep vermektedir. Bununla birlikte UNWTO verilerinde dünya turizm hareketliliğinin %40'ı kùltürel nedenler ile gerçekleştirilmektedir (Arslan, 2018, s. 123; <https://www.e-unwto.org>, s. 94, 21.03.2020).

Kùltür turizminin arka planında kùltürel mirasın olduğunu vurgulayan Sarıbaş ve Öter (2019) bu mirasın iki temel gruptan oluştuğunu belirtirler. Bunlar somut kùltürel miras ve somut olmayan kùltürel miras olarak tanımlanır ve bir toplumun geçmiş birikimleriyle beraber sahip olduğu tüm değerlerdir (Sarıbaş ve Öter, 2019, s. 39).

İnsanların farklı kùltürleri öğrenme eğilimi tarihin her döneminde var olmuştur. Bu kùltürlerin tanınması için gerçekleştirilen turizm faaliyetleri kùltür turizmi olarak adlandırılmaktadır. Turistler farklı kùltürleri tanımak ve deneyimlemek için tarihsel ve kùltürel yerlere seyahat etmektedirler (Emekli, 2006, s. 55). Doğru politikalarla planlı bir şekilde pazarlanan kùltür turizmi sadece gelir getirmekle kalmamakta aynı zamanda kùltürel mirasın korunmasına da katkı sağlamaktadır (Öztürk ve Yazıcıoğlu, 2002, s. 7).

Doğada yapılan uzun yürüyüş olarak gerçekleştirilen “trekking” ismini verdiğimiz ekotur kapsamında değerlendirilen turizm etkinlikleri çoğunlukla kùltür rotaları üzerinde yapılmaktadır. Ülkemizde özellikle Likya Yolu, Frig Yolu, Karya Yolu gibi son dönemde ilginin yoğunlaştığı bu rotalar kùltür rotalarına örnek teşkil eder. Tanrıseven (2019) kùltür rotalarının üzerinde antik kentler, antik yollar, daha önce üzerinden geçen önemli kişilerin bulunduğu belirli bir noktadan başlayıp belirli bir noktada sonlanan güzergahlar olduğunu belirtmektedir. Kùltür rotalarını tercih eden yürüyüşçülerin bütüncül bir deneyim arayan, sürdürülebilirliği önemseyen, doğal çevreye duyarlı bireyler olduğu ifade edilmektedir (Tanrıseven, 2019, s. 65).

Altunel ve Kahraman (2012) çalışmalarında kültür turistlerinin tipolojilerini belirlerken bu turistlerin gelir durumu ve eğitim seviyesi yüksek, uluslararası seyahatlerde eğitim ve kültüre ilgi duyduklarını, kişisel gelişime önem verdiklerini, diğer kültürler hakkında bilgi alma konusunda istekli olduklarını ortaya koymuştur(Altunel ve Kahraman, 2014, s. 11). Demografik özelliklerine bakıldığında ülkelerin turizm planlarında arzu edilen turist olarak karşımıza çıkan kültür turizmi turistlerinin memnuniyeti önemlidir(Dinçer ve Ertuğral, 2000). Bu memnuniyeti artırmada en önemli görev turist rehberlerine düşmektedir. İyi eğitilmiş ve bu alanda uzmanlaşmış rehberlerin kültür turisti beklentilerini karşılayacağı düşünülmektedir.

Bu kapsamda TUREB denetiminde 2003-2019 yılları arasında odalar tarafından kültür turlarına yönelik uzmanlık eğitim programları düzenlenmiştir. Türkiye dört bir yanı eski eserlerle, UNESCO Dünya Miras Listesine kayıtlı ya da aday kültürel miraslarla zengin bir coğrafyadır. Verilen eğitimler bu zenginliğin yorumlanmasında rehberlere ciddi katkıda bulunmaktadır. 2000'li yılların başından beri verilen bu eğitimlerin İstanbul ve Anadolu özelindeki kültürel mirasa yönelik olduğu belirtilmektedir(Sarıbaş ve Öter, 2019, s. 50).

2.3.2. İnanç Turlarında Uzmanlık

Yol, hukuk, hesap günü gibi kavramları içinde barındıran inanç(din) insanın seçtiği yaşam biçimini ifade eder(Gündüz, 1998, s.96). Ölümsüzlük arayışı içerisindeki 'Homo Sapiens' dünyevi yaşamı anlamlandırmaya koyulduğu günden beri inanç sistemleri oluşturmuş, bu sistemleri hayatın parçası haline getirmiştir (<https://www.aktuelarkeoloji.com.tr>, 26.03.2020). İnsanlar farklı coğrafyalarda farklı inanç sistemleri meydana getirmişlerdir. Farklı coğrafyalarda oluşan bu inanç sistemlerini keşfetmek, öğrenmek ve deneyimlemek isteyen turist gruplarının yapmış olduğu turistik faaliyetler inanç turizmi olarak adlandırılabilir.

Eski çağlardan beri, inancın toplum için önemli bir kavram olduğu bilindiğine göre, insanların seyahatinde önemli bir motivasyon oluşturduğu kabul edilmektedir. Dini bir amaç güden seyahatlerin tümü inanç turizmi olarak değerlendirilmektedir(Arslan, 2018, s. 127; Ö. Güzel, Köksal, ve Şahin, 2019, s. 101). Alternatif bir turizm çeşidi olarak inanç turizminin son 30 yılda büyüdüğü belirtilmektedir (Ö. Güzel, 2016, s. 90). Spiritüel

turizm olarak da adlandırılan inanç turizmi dünyada son yıllarda önemli rol oynamaktadır. İnsanların bilgiye ve başkalarının dinlerini anlamaya olan susuzluğu inanç turizminin büyümesinde özellikle etkilidir (Tala ve Pădurean, 2008, s. 242).

İlk turizm türlerinden biri olarak kabul edilen inanç turizminin en önemli bileşeni hac faaliyetleridir. Belirli kutsal yerlerin ziyaret edilerek yapıldığı ritüeller olarak tanımlanan hac, inanç turizminde en çok gerçekleştirilen turizm hareketidir. Suudi Arabistan'da Mekke ve Medine'ye yapılan hac ziyaretleri ülkede petrolden sonra ekonominin temel direğidir (Vijayanand, 2012, s. 333).

Dünyanın her yerinde inanç turizmi için önemli destinasyonlar bulmak mümkündür (Woodward, 2004, s.173). Sözelimi Amerika kıtasında Aztekler, Mayalar ve İnkaların bırakmış olduğu inanç sistemlerinden bugüne ulaşan tapınaklar, Hindistan coğrafyasında Hindu tapınakları ya da uzak doğuda Budist tapınakları bu destinasyonlara örnek teşkil eder. Evrensel olarak semavi dinlerin ibadet mekanları olan kiliseler, manastırlar, havralar, camiler ve medreseler inanç turizminde en çok ziyaret edilen kutsal yerlerdir. Anadolu coğrafyası tarih boyunca Yahudilik, Hıristiyanlık ve Müslümanlığın yayılmasında ve yaşanmasında önemli bir merkez olmuştur(Arslan, 2018, s. 127).

İnsanın var olduğundan beri bir dinsel inanca sahip olduğu belirtilmektedir (Erbaş ve diğ., 2013, s. 3). Yaşayan topluluklar insanlığın geçmişinde pek çok kültür meydana getirmişler ve pek çoğu kaybolup gitmişlerdir (Schmidt, 2007, s. 7). Geçmişini anlamamız açısından oldukça önemli olan bu kültürler inanç ile her zaman iç içe gelişmişlerdir. Uygarlığın doğduğu Mezopotamya bölgesinin bir kısmına ev sahipliği yapan ve tarım devriminin yaşandığı coğrafya olarak Anadolu antik çağlardan beridir insan topluluklarının bir arada yaşadığı yegâne merkezlerden birisidir. Anadolu kültürünü oluşturan bu topluluklar inanç sistemleri ile tarih boyunca tüm insanlığın dikkatini çekmiştir.

Anadolu coğrafyası özellikle semavi dinlerin bırakmış olduğu kültürel miraslarla zengindir. En erken Hıristiyan cemaatlerin oluştuğu ve öğretinin dünyaya yayılmasında köprü görevi gören Anadolu coğrafyası, ilk Hıristiyanların misyonerlik faaliyetleri yaparken karış karış dolaştığı kutsal mekanlara sahiptir. Hıristiyanlık doktrinin şekillenmesi ve yayılmasında önemli figürler olan Pavlus, Luka, Yuhannes ve adını burada sayamayacağımız daha nice Anadolu topraklarında seyahatler etmiş, ilk kilise

cemaatlerini toplamışlar ve misyonerlik faaliyetlerinde bulunmuşlardır(Ceylan, 2004, s. 1). Hıristiyan dünyası için oldukça önemli kabul edilen bu faaliyetlerin gerçekleştirildiği Anadolu toprakları inanç turizmi kapsamında evrensel değerlere sahiptir.

Katılımcıların kendilerini kısmen ya da tamamen dini nedenlerle motive ederek yaptıkları tüm seyahatlerin inanç turizmi kapsamında olduğunu belirten Rinschede (1992) dini turizmin, kültürel turizmin bir alt grubu olarak da sınıflandırılabilceğini belirtir (Rinschede, 1992, s. 52). Kültürü, doğaya karşı mücadelesi sonucu üreten insanın hayatında, inancın yeri kadar hiçbir kavram önemli olmamıştır. İnanç, oluşumunda en çok söz sahibi olduğu kültürün yaratılmasında bir lokomotif görevi görür. İnsanların kültür mefhumuna ve yaratımına ne kadar meraklı olduğu dikkate alınırca, inanç sistemlerine de meraklı oldukları varsayılabilir.

İnsan Paleolitik çağdan beridir dilin gelişimiyle kutsal imgelemine de geliştirmiş ve inanç sistemleri kültürle birlikte hayatın önemli bir parçası haline gelmiştir. Paleolitiğin karmaşık inançları günümüzde yerini tek tanrılı dinlere bırakmış gözükmektedir (Eliade, 2003, s. 30). İnsanın evrende varoluşunun nedenlerini ortaya koymak için sorulan sorular sonucu ortaya çıkan din kavramı günümüzde inanan ve inanmayan herkes için hayatın bir parçasıdır. İnsanların eski pagan inançlarından, yeni tek tanrılı inançlara dek türlü türlü kutsal mekanlara ve hikayelere ev sahipliği yapan Anadolu(S. Gündüz, 2005; Kozak ve diğ., 2014, s. 23) inanç turizmi için oldukça zengin bir coğrafyadır. İnanç turizmine verilecek önemin artırılmasıyla Türkiye turizminin bu pazardaki payı artacaktır.

İnanç turizmi katılımcılarının özel ilgilerinin tatmini için rehberlerin eğitilmesi gerekmektedir (Güzel, 2016, s. 98). Ülkemizin tanıtım elçileri rehberler için açılacak uzmanlık eğitimleri rehberlerin inanç konusunda bilgilerini derinleştirmeye olanak sağlayacak, tur katılımcılarına sunacakları hizmetin kalitesini artıracaktır.

2.3.3. Eko Turlarda Uzmanlık

Ekolojik etkiyi en aza indirecek şekilde doğal yaşam alanlarını deneyimleyerek gerçekleştirilen tüm turistik faaliyetler eko tur kapsamında değerlendirilebilir (<https://www.merriam-webster.com>, 24.04.2020). Romeril(1985) tarafından 1985 yılında akademik dile kazandırılan eko turizm kavramı o zamandan beri turizm araştırmaları

alanında tartışmalı bir konuma sahiptir (Weaver, 2002, s. 153). Eko turizm sıklıkla sürdürülebilir turizm kavramıyla karıştırılır.

Matthews eko turizmin doğaya dayalı turizm türlerinden en hızlı büyüyen alt sektör olduğunu ifade ederken, öncelikle kamunun çevreye daha duyarlı taleplerinden etkilendiğini belirtmektedir. Eko turizm düzgün planlandığında, biyolojik çeşitliliğin korunmasını yerel toplulukların sosyo-ekonomik gelişimi ile bütünleştirebileceği iddia edilmiştir (Matthews, 2002, 1). Buckley (1994) eko turizm kavramının tanımının kötü yapıldığını belirtmektedir. Buckley'e göre eko turizm kavramını meydana getiren dört boyut aynı zamanda bu kavramın temel karakteristik özellikleri olarak kabul edilebilir. Bu boyutlar doğaya dayalı, korumayı destekleyen, sürdürülebilir yönetim ve çevresel eğitim olarak belirtilir (Buckley, 1994; Fennell ve Dowling, 2003, s. 3).

Günümüzde eko turizmin en geçerli tanımı Uluslararası Eko Turizm Topluluğu tarafından yapılan "çevreyi koruyan, yerel halkın refahını sürdüren, yorumlama ve eğitimi içeren doğal alanlara sorumluluk bilinciyle gerçekleştirilen seyahatler" olarak belirtilmektedir (<https://ecotourism.org>, 25.04.2020). Eğitici özelliğiyle beraber yerel halk ve turistler arasındaki etkileşimi sağlayarak karşılıklı tatmine sebebiyet veren eko turizm doğaya karşı sorumluluğu teşvik eder (Tetik, 2012, s. 54).

Küreselleşen dünyanın sanayi devriminden bu yana yaşadığı gelişmeler ekonomiye ve hayat standartlarına katkıda bulursa da çevre üzerine olumsuz etkileri olmuştur. Bu olumsuzluklar insanların ve devletlerin çevreye olan tutumunda değişikliklere neden olmaya başlamıştır. Günümüzde farklılaşan turistlerin daha duyarlı ve bilinçli olmaları ziyaret edilen ortamlardaki doğal, kültürel, ekonomik ve sosyo-kültürel çevrenin korunması ve gelişmesi beklentisini artırmıştır (Tetik, 2012, s. 1).

Eko turizm rehberlerinin bilgi aktarıcılığının yanında doğaya karşı sorumlu davranışı teşvik edici nitelikte olması, turistlere doğa deneyimi yaşatmakla kalmayıp aynı zamanda doğal ve kültürel çevrenin korunmasına da katkıda bulunur (<https://www.hospitalitynet.org>, 25.04.2020). Tetik (2012) eko turizmin özellikle bir turist rehberi eşliğinde gerçekleşirse anlam ve değer kazandığını belirtmektedir (Tetik, 2012, s. 1). Black ve Ham (2005) eko tur rehberlerinin çevreyi yorumlayıcı, çevreye karşı sorumlu davranışı ve değerlerin korunmasını teşvik edici ve özel bilgilerin aktarılması

rolleriyle turistlerin deneyimlerinde hayati rol oynayabileceklerini belirtir (Black ve Ham, 2005, s. 179)

Doğa temelli turizm etkinliklerine duyulan ilginin artması eko turizm alanında uzman rehber ihtiyacını doğurmaktadır. Yapılan bir araştırmaya göre 2016 yılında tüm dünyada turistlerin %35 oranında eko turizm rezervasyonlarına eğilimli oldukları tespit edilmiştir. Türkiye’de ise bu eğilim oranının %65 olduğu ve bu oranla Çin ve Malezya turistlerinden sonra üçüncü sırada bulunduğu belirtilmektedir (<https://www.hospitalitynet.org>, 25.04.2020). Bu raporlar rehberlerin eko turizm alanında uzmanlaşmaları gerektiğini ortaya koymaktadır (Arslan, 2018, s. 129).

Eko turizm kapsamında gerçekleştirilen çok sayıda turistik faaliyet bulunmaktadır. Trekking, rafting, jeoturizm, dağcılık, yayla, kamp ve mağara turizmi bunlardan bazılarıdır. Eko turizm katılımcılarının harcama eğilimlerinin yüksek olması bu alanda uzmanlaşan rehberlerin kazançlarına olumlu etki yapacaktır. Rehberlerin eko turizm alanında uzmanlaşmaları tüm bu alanlara hâkim olmaları anlamına gelmemektedir. Her rehber turizm trendleri ve kendi ilgi alanlarına göre belirleyeceği konuda uzmanlaşmaya gitmelidir(Arslan, 2018)

2.3.4. Gastronomi Turlarında Uzmanlık

Gastronomi iyi yemek yeme sanatı ya da bilimdir (<https://www.merriam-webster.com>, 25.04.2020). İyi yemeği seçme, pişirme ve yeme sanatı ya da pratiği olarak genişletilebilen gastronomi kavramı Latince de mide anlamına gelen “gaster” kökünden türemiştir (<https://www.etymonline.com>, 25.04.2020). Gastronomi TDK sözlüğünde ise “sağlığa uygun, iyi düzenlenmiş, hoş ve lezzetli mutfak, yemek düzeni ve sistemi” ve “yemeği iyi yeme merakı” olarak iki ayrı maddede tanımlanmaktadır (<https://sozluk.gov.tr>, 25.04.2020).

Gastronomi yiyecek ve içeceklerin duyulara hitap eden güzelliklerinin ve özelliklerinin ortaya çıkartıldığı bir sanat olarak da tanımlanmaktadır(Öney, 2013; akt. Türkay ve Şengül, 2016, s. 89). Yemeğin tabaktaki sunumu ve içkinin bardaktaki duruşunun estetiği ve güzelliği bir sanat eseri gibi öne çıkarmaktadır. Yeme-içmeye ilişkin tüm faaliyetlerin bilime ve sanata dönüştürülmesi olarak belirtilen gastronomi turizmle bütünleşmiş ve ülke tanıtımlarındaki rolü artmaya başlamıştır(Özkaya,

Sünnetçioğlu, ve Can, 2015, s. 14). Destinasyonlardaki yöresel yemeklerin hazırlanması, pişirilmesi ve sunulması süreçlerini kapsayan gastronomi sadece yemek yeme sanatı olmakla kalmayıp bir bilime de dönüşmüş ve turizm  eşitleri arasında yerini almıştır (Aydoğdu ve Duman, 2017, s. 4).

Yerel rnlerin tadılması veya gastronomi ile ilgili etkinliklerde yer alınması şeklinde gerçekleştirilen geziler gastronomi turizmi içerisinde yer almaktadır(Kurnaz ve Kurnaz, 2019, s. 200). Gastro turist adı verilen gastronomi turizmi katılımcıları farklı kültürlere ait yiyecek ve içecekleri tatmak, yemek kültüründe değişiklik yaratabilecek deneyimler yaşamak, sunum ve servis ile ilgili bilgi sahibi olmak gibi gezi amaçları olan turistlerdir. Araştırmalarda Türkiye'yi ziyaret eden yabancı turistlerin tatil yerlerine ilişkin beklentileri arasında Türk mutfak kültürünü tanımak istedikleri ortaya koyulmuştur (Seyitoğlu ve  alışkan, 2014, s. 25).

Dünyanın en zengin mutfakları arasında yer alan Türk mutfağının gastronomi turizmi için gerekli mirasa fazlasıyla sahip olduğunu belirten Arslan (2018) bu mirasın çok geniş coğrafyalarda farklı kültürlerden etkilenerak şekillendiğini belirtir (Arslan, 2018, s. 130). Gastronomi turizmine talebin giderek arttığı görülmektedir (Başoda, Aylan, Kılıçhan, ve Acar, 2018, s. 1810). Kırsal yerleri ziyaret eden turistlerin en önemli motivasyonunun gastronomi olduğu belirtilmektedir (Kurnaz ve Kurnaz, 2019, s.202). Türkiye'de birçok destinasyon için önem taşıyan gastronomi turizminin markalaşması için doğru konumlandırma ve çekici bir imaj yaratımına ihtiyaç duyulmaktadır (Cömert, 2014, s. 70).

Türkiye'nin gastronomi turizmi açısından oldukça zengin olduğu belirtilmektedir. İklimsel ve kültürel çeşitlilik ve bu çeşitliliklerin etkileşimi bu zenginliğin yaratılmasında temel faktörlerdir. Bu  eşitlilik ve zenginlik turist rehberleri için önemlidir. Kendini gastronomi alanında uzmanlaştırmak isteyen rehberler Türkiye'nin tüm bölgelerinde uzmanlaşma için gereken potansiyele sahiptir. Kadim kültürlerin binlerce yıl öncesinde bizlere miras olarak bıraktığı şarap, zeytin, buğday (Kurnaz ve Kurnaz, 2019, s. 210) gibi hayatın vazgeçilmez gıdalarının üretiminin ve ticaretinin yapıldığı topraklar olan Anadolu coğrafyasının gastronomi potansiyeli tüm dünyadan farklı bir konumda değerlendirilebilir.

Aydoğdu ve diğerleri (2016) Bozcaada özelinde yaptığı araştırmada destinasyon tercihinde yeme içme olanaklarını kapsayan gastronomi turizmine gelir düzeyi yüksek lisansüstü mezunu ziyaretçilerin daha fazla önem atfettiklerini ortaya koymuştur (Aydoğdu, Okay, ve Köse, 2016, s. 130). Giderek artan taleplerin karşılanması ve gastronomi ilgisine sahip turistlerin memnuniyetinin sağlanması için rehberlerin bu konuda uzmanlaşmaları gerekmektedir.

Rehberlerin gastronomi alanındaki uzmanlaşma oranının azlığı göz önünde bulundurularak (İrigüler ve Güler, 2015) bölgesel rehber odalarının buldukları bölgenin gastronomi zenginliğini ve kültürünün aktarılması için açacakları uzmanlaşma programları ile rehberler kendilerini geliştirip gastronomi konusunda hizmet vermeye hazır hale gelmelidir.

2.3.5. Özel İlgi Turlarında Uzmanlık

Turizmi genel ilgi(kitle) ve özel ilgi turizmi olarak iki ana başlıkta incelemek mümkündür. Kitle turizmi pazarını kitlelerin oluşturduğu, paket tatil olarak da bilinen, sürekli aynı yerlerden oluşan destinasyonların bulunduğu, genelde her şey dahil olarak pazarlanan ve doğaya karşı sorumluluk düzeyi yok denecek kadar az büyük firmalar ve tur operatörleri tarafından idare edilen turizm türüdür. Diğer yandan özel ilgi turizmi aksine pazarını kk turist kesimlerinin oluşturduğu doğaya ve çevreye duyarlı her şey dahil olmayan farklı destinasyonlar ve temaların ne çıktığı kk ve orta boy seyahat acenteleri tarafından idare edilen turizm türüdür.

Kitle turizminin çevreye ve topluma verdiği zararı onarmaya çalışan, uygulandığı bölgenin ihtiyaçlarını gidermeye yönelen, toplum ve kültürle çatışma yaşamayan alternatif bir sorumluluk yaklaşımı olarak kabul edilen özel ilgi turizmi sürdürülebilir turizmin önemli bir aracıdır (Akıncı ve Kasalak, 2016, s. 163). Özel ilgi turizmi özel motivasyonlara sahip katılımcılar tarafından tercih edilen bir turizm türüdür. Turistlerin zel ihtiyaç ve isteklerinin karşılandığı daha anlamlı deneyimlerin yaşandığı bu turizm türü kültür, doğa, gastronomi, macera, alışveriş vd. gibi turizm çeşitlerinde gerçekleştirilmektedir (Robinson ve Novelli 2005; akt. Arslan, 2018, s. 132).

Asıl olanın turistlerin özel ilgi alanlarına göre özel olarak gerçekleştirilmesi gerektiğini belirten Arslan (2018) rehberlik hizmetlerinin de özel olmasını dolayısıyla

rehberlerin uzman olması gerektiğini ifade etmektedir. Özel ilgi turizmi trendlerine göre yeni uzmanlık eğitim programları açılmalı, rehberler de kendi ilgileri ve yeteneklerini dikkate alarak uzmanlık eğitimlerine katılmalıdır (Arslan, 2018, s. 132).

2.4. Rehberlikte Uzmanlaşma Üzerine Yapılmış Çalışmalar

Çalışmanın bu kısmında rehberlikte uzmanlaşma üzerine daha önceden yapılmış araştırmalardan bahsedilmiştir. Rehberlikte uzmanlaşma ve uzmanlaşma eğitimleri konusunda yapılan çalışmaların kısıtlı sayıda olduğu görülmüştür. Bu çalışmalardan bazıları aşağıda verilmiştir.

Zengin, Batman ve Yıldırğan (2004) seyahat acentelerinin turist rehberlerinden beklentilerine yönelik yaptıkları araştırmada, seyahat acentelerinin çeşitli alanlarda uzmanlaşmış rehberleri daha çok tercih ettikleri sonucuna ulaşmıştır.

Rehberlikte uzmanlaşma üzerine yapılmış çalışmalardan bir diğerinde Köroğlu (2007) rehberlikte uzmanlaşmanın önemini ortaya koymuştur. Çalışma sektörün ihtiyacı ve değişen turist talepleri göz önüne alınarak ihtiyaç duyulan konularda uzmanlaşma eğitimlerinin düzenlenmesi ve rehberlerin bu eğitimlere katılmalarının sağlanması gerektiğini göstermiştir.

Köroğlu (2008) bir başka çalışmasında rehberlerin çeşitli konularda uzmanlaşmalarını rehberlerin performanslarını artıracak, özel ilgiye sahip turistlerin beklentilerine üst düzeyde cevap verebilmelerine katkı sağlayacağını tespit etmiştir.

Türker, Güzel ve Özaltın Türker (2012) rehberlerin rehberlik eğitim sistemine bakış açılarını belirlemeye yönelik yaptıkları çalışmada uzmanlık eğitimlerinin üniversite eğitim sürecinde verilebileceğini önermiştir. Çeşitli konularda uzman rehber ihtiyacı olduğunu, rehberlerin farklı konu ve bölgelerde uzmanlaşmaları gerektiğini ancak uzmanlaşmaların sertifikasyona bağlanarak belgelenmesi gerektiği sonucuna ulaşmıştır.

Rehberlerin gastronomi turizmine bakışını inceleyen İriğüler ve Güler (2015) çalışmalarında gastronomi rotalarının ve turlarının çoğalacağını göstermiştir. Gastronomi konusunda uzmanlaşmış rehber sayısının az olduğunu ve bu konuda uzman rehber ihtiyacı duyulacağını belirlemiştir.

Köroğlu ve GÜDÜ Demirebulat (2017) çalışmalarında Anadolu kültür mirasının çeşitliliği ve zenginliğini belirterek her rehberin bu mirası eksiksiz olarak mesleki

bilgileri içine almasının zor olması dolayısıyla rehberlerin bazı bölge, il ve konularda uzmanlaştığını göstermiştir. Çalışmada turizm tüketicisi taleplerinin değişimlerine paralel olarak özel ilgi alanlarında uzman rehber yetiştirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Akdu, Akdu ve Kambertaş (2018) çalışmalarında turist rehberliği eğitim sürecinde uzmanlaşma olarak gastronomi konusunu ele almışlardır. Çalışma gastronomi turizmi kapsamında gerçekleşen seyahatlerin dünya genelinde artacağını, bu alanda uzman rehber ihtiyacı duyulacağını ve turizm rehberliği eğitim-öğretim programlarının gastronomi konusunda yetersiz olduğunu göstermiştir.

Akdu ve diğerleri (2018) çalışmalarında turist rehberliği eğitim müfredatlarında sağlık turizmi ve sağlık bilgisi konularında eksikliklerin bulunduğunu göstermiştir. Çalışmada turizm sektörünün farklı ihtiyaçları göz önünde bulundurularak sağlık turizmi alanında uzman rehber yetiştirilmesi önerisi getirilmiştir.

Caber, Ünal ve Güven (2018) çalışmalarında uzmanlaşmanın turist memnuniyetini artıracak ve rehberlerin performanslarını olumlu yönde etkileyeceğini göstermiştir. Ayrıca uzmanlaşma konusunda farkındalığın oluşmasıyla birlikte hem alternatif turizm türlerine katılımın hem de uzman rehber sayısının artacağı tespit edilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TURİST REHBERLİĞİNDE UZMANLAŞMA VE VERİLEN UZMANLIK

EĞİTİMLERİNİN ANALİZİ

3.1. Çalışma Konusu

Turizm faaliyetlerinin çeşitlenmesi, farklı alanlarda uzmanlaşmaları beraberinde getirmektedir. Turizm sektörünün vazgeçilmez aktörlerinden rehberlerin çeşitli alanlarda uzmanlaşmalarının, turizmin çeşitlenmesine ve özel ilgilere sahip turist gruplarının tatminine olumlu yönde etki edeceği düşünülmektedir. Bu çalışma rehberlerin katıldıkları uzmanlık eğitimlerinin etkililik derecesini ve bu eğitimlerin rehberlere katkılarını konu edinmektedir.

3.2. Çalışmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı turist rehberlerinin çeşitli alanlarda uzmanlaşmalarının önemini, turist rehberlerine verilen uzmanlık eğitimlerinin niteliğini, bu eğitimlerin rehberlere olan katkılarını ve sertifikaların işlevini ortaya koymaktadır.

3.3. Ana Problem

Çalışmanın ana problemi; uzman rehberlerin rehberlikte uzmanlaşma üzerine görüşleri ile uzmanlık eğitimlerinin niteliği ve bu eğitimlerin uzmanlaşmış rehberlere katkıları nelerdir?

3.4. Çalışmanın Önemi

Değişimin kaçınılmaz olduğu yaşamımızda turizm trendleri de aynı kalmamaktadır. Özel ilgi alanlarının artması, ülkelerin turizm politikaları ve turizm faaliyetlerinde çeşitlenme gibi sebepler sonucu oluşan özel ilgiye sahip turist profillerinin tatmini için rehberlerin iyi eğitim almaları ve uzmanlaşmaları gerekmektedir (Arslantürk ve Gül, 2019, s. 288; Köroğlu ve GÜDÜ Demirbulat, 2017, s. 63). Özel ilgi alanlarının çeşitlenmesi rehberlerin uzmanlaşma konularını doğrudan etkilemektedir. Özel ilgi turlarının mevsim ve zaman ayırt etme anlamında daha avantajlı olduğu

düşünölmekte(Akıncı ve Kasalak, 2016, s. 167) ve kitlesel turizme göre her mevsime uygun yapılabilmektedir. Çeşitli özel ilgilere sahip turistlerin beklentilerinin karşılanması ve tatmini için rehberlere verilen uzmanlık eğitiminin niteliği önemlidir. Uzmanlık eğitimleri rehberlere ekonomik, mesleki ve sektörle ilgili boyutlarda katkı sağlayıp çalışma performanslarına etki etmektedir. Çalışmanın ortaya koyduğu bulgular ile rehberlerin uzmanlık alanları üzerine bir fikir ortaya koymak, rehberlikte uzmanlık eğitimlerinin niteliklerinin artırılmasına katkıda bulunmak ve uzmanlaşmanın önemine vurgu yapmak ümit edilmektedir.

3.5. Yöntem

Bu bölümde araştırmada uygulanan yöntemin modeli, veri toplama araçları, verilerin toplanma süreçleri ve veri analizi üzerine bilgi verilmektedir.

Çalışmada uzmanlık eğitimi almış turist rehberlerinin turist rehberliğinde uzmanlaşma ve uzmanlık eğitimlerine dair görüşlerini tespit etmek amaçlanmıştır. Hem rehber odaları hem de Anadolu üniversitesi tarafından gerçekleştirilmiş çeşitli konulardaki uzmanlık eğitimlerine katılmış Türkiye'nin farklı bölgelerinde görev yapan farklı alanlarda uzmanlaşmış rehberlere sorular yöneltilmiştir.

3.5.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma, Türkiye'nin farklı bölgelerinde mesleğini icra eden çeşitli alanlarda uzmanlaşmış rehberlerin, rehberlikte uzmanlaşma ve uzmanlık eğitimleri üzerine görüşlerine ilişkin nitel bir durum çalışması olarak hazırlanmıştır. Vaka çalışması ve örnek olay incelemesi olarak da adlandırılabilen (Kılınç, 2007, 184) durum çalışmaları gerçek yaşamın, güncel bağlam ya da ortamın içindeki bir durumun araştırılması olarak tanımlanmaktadır (Yin, 2009; akt. Creswell, 2016, s. 96).

Rehberlikte uzmanlaşma alanında yapılan çalışmalar incelenerek hazırlanan soru cetveli iki akademisyen ve bir rehber tarafından gözden geçirilerek şekillendirilmiştir. Bu konuda yapılan araştırmaların sınırlı olması dolayısıyla soruların özgün olarak hazırlandığı kabul edilmektedir. Uzman rehberlere yöneltilmek üzere yarı yapılandırılmış soru tekniği ile görüşme formu hazırlanmıştır.

Çalışmanın gerçekleştirildiği dönem baş gösteren COVID-19 salgını sebebiyle Dünya Sağlık Örgütü tarafından pandemi ilan edilmesi neticesinde yüz yüze gerçekleştirilmesi planlanan görüşmeler, çeşitli internet ortamlarında görüntülü olarak yapılmıştır. Görüşmeler iki aylık bir süre içerisinde TUREB'e bağlı odaların ve Anadolu Üniversitesi'nin gerçekleştirdiği uzmanlık eğitimlerine katılmış profesyonel turist rehberleri ile yapılmıştır.

Çalışma grubunun farklı odalardan çeşitli konularda eğitim almış rehberlerden oluşturulmasına özen gösterilmiştir. Çalışma grubunu oluştururken ölçütü karşılayan bazı rehberlere ulaşılması hususunda ANRO ve ATRO'dan destek alınmıştır.

3.5.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın evrenini Türkiye'de rehber odaları ve Anadolu Üniversitesi tarafından düzenlenen rehberlikte uzmanlaşma eğitimlerinden herhangi birine katılmış bireyler oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma grubu odalar tarafından verilen eğitimler ile Anadolu üniversitesi tarafından verilen eğitimlere katılarak sertifika almış 11 kişiden oluşmaktadır. Çalışma grubu amaçlı örnekleme çeşitlerinden maksimum örnekleme yöntemi kullanılarak oluşturulmuştur (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 120). Bu örnekleme ile çeşitlilik gösteren durumlar arasında ne tür ortaklıkların, benzerliklerin ve farklılıkların olduğunu bulmak ve öneriler geliştirmek amaçlanmıştır.

Çalışma grubu gönüllülük esasına göre seçilmiştir. Katılımcıların her biri rehber odaları ya da Anadolu Üniversitesi programlarından en az bir uzmanlık sertifika programına katılmış ve sertifika sahibi olması kriterine göre seçilmiştir. Katılımcıların farklı odalardan ve çeşitli eğitimlere katılmış olmalarına dikkat edilerek örneklemin maksimize edilmesi sağlanmıştır. Katılımcıların bir kısmı hem odalar hem de Anadolu Üniversitesi programlarından sertifika alan rehberlerdir. Çalışma grubunun demografik özellikleri tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3: Çalışma Grubu Demografik Özellikleri

Kişiler	Cinsiyet	Yaş	Dil	Bağlı Bulunulan Oda	Eğitim Kurumu	Uzmanlık Programı	Eğitim Yılı
---------	----------	-----	-----	---------------------	---------------	-------------------	-------------

K1	E	26	İNG	İZRO	İZRO	Yedi Kiliseler	2019
K2	E	40	İNG	ARO	Anadolu Üniversitesi	Sanat Tarihi	2019
K3	E	25	İNG	İZRO	ÇARO	Troia ve Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı Uzmanlık Eğitimi	2019
K4	K	23	-	-	Anadolu Üniversitesi	Kültürel Miras	2019
K5	E	27	İNG	ÇARO	ÇARO	Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı Uzmanlık Eğitimi	2016
K6	E	34	FR İNG	İRO	Anadolu Üniversitesi	Kültürel Miras	2018
K7	E	46	İNG	MURO	ARO	Likya Yolu	2015
K8	K	57	FR	ANRO	İRO GARO ARO	-İstanbul Kültür ve Sanat Rehberlikte Uzmanlaşma Eğitimi -Gastronomi Uzmanlık Eğitimi	2010 2016 2015

						-Akseki İbradı Botanik Turizmi Uzmanlaşma Eğitimi	
K9	E	45	İNG	BURO	Anadolu Üniversitesi ŞURO	Kültürel Miras Göbeklitepe ve Mezopotamya Uzmanlaşma Eğitimi	2019 2019
K10	K	59	ALM	İZRO	Anadolu Üniversitesi ATRO	Sanat Tarihi Doğa Yürüyüş Grupları Uzmanlaşma Eğitimi	2018 2017
K11	K	38	İNG	ANRO	İRO	İstanbul Kültür ve Sanat Rehberlikte Uzmanlaşma Eğitimi	2007

Tablo 3 incelendiğinde çalışma grubunu oluşturan katılımcıların farklı yaş aralıklarında, farklı kurumlardan, farklı konu ve etkinlik alanlarında eğitimlere katılmış uzman rehberler oldukları görülmektedir. Katılımcılar arasında farklı turist gruplarıyla çalışan turist rehberlerinin yanında bir turist rehberliği öğrencisi, bir akademisyen, bir de uzmanlık programında eğiticilik yapmış rehberin bulunması toplanan verilerin çeşitlenmesine katkı sağlamıştır.

3.5.3. Verilerin Toplanması

Durum çalışmalarında bir veri toplama aracından elde edilen verilerin yeterli olduğu kabul edilmekle birlikte birden fazla yöntemin kullanılması araştırmanın

geçerliliğini artırmaktadır. Araştırma verileri yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilmiştir. Görüşme yöntemi ile elde edilen verilerle bulgulara ulaşılmıştır.

3.5.4. Görüşme Yöntemi

Nitel araştırmalarda sıklıkla kullanılan veri toplama araçlarından olan görüşme, sosyal bilimlerde etkili bir veri toplama yöntemidir (Briggs, 1986). Görüşme “önceden belirlenmiş ve ciddi bir amaç için yapılan, soru sorma ve yanıtlama şeklinde interaktif bir iletişim süreci” olarak ifade edilmektedir. Görüşme yoluyla katılımcıların deneyimleri, niyetleri, tutumları, yorumları ve tepkileri anlaşılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 129).

Esneklik, yanıt oranı, sözel olmayan davranış, ortam üzerindeki kontrol, soru sırasının değişebilir olması, anlık tepkiler, veri kaynağının teyit edilebilirliği, tamlık ve derinlemesine bilgi görüşme yönteminin olumlu yönleridir (Yüksel ve diğ., 2007, s. 11). Sorulan sorulara yanıt oranı genellikle tamdır. Araştırmacı önceden belirlediği soruları ve konuşma esnasında farklı yönlerde oluşabilecek soruları belirli bir sırada olmasını gözetmeksizin katılımcıya yöneltir. Görüşmeler araştırmacıya, anlık değişimlere göre konuşmaları yönlendirme dolayısıyla çok yönlü konuşmalar elde etme imkânı sunar.

Çalışmanın veri toplama aracı yarı yapılandırılmış görüşme tekniği olarak belirlenmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşmede önceden belirlenen (Yüksel, Mil, ve Bilim, 2007, s. 27) açık uçlu sorulara cevaplar aranmaktadır. Katılımcılara yöneltilen soruların açık uçlu olması cevapların kalıplardan sıyrılmasına ve esnek olmasını sağlamaktadır. Araştırmacı bu yöntemle derinlemesine cevaplar bulabilir. Bu araştırmada görüşmelerin tamamı araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Görüşmelere başlamadan önce katılımcılar araştırmanın içeriği ve amacı hakkında bilgilendirilmiştir. Çalışmada uygulanan yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile hazırlanmış açık uçlu sorular aşağıdaki gibidir:

1. Uzmanlık eğitimlerinin rehberlere ne gibi etkileri olduğunu düşünüyorsunuz?
2. Katıldığımız uzmanlık eğitiminin niteliği hakkında ne düşünüyorsunuz?
3. Sizce uzmanlık eğitimleri nasıl verilmelidir?
4. Sizce rehberlerin uzmanlaşmaları neden gerekir?
5. Uzmanlaşma alanları ve bu alanların çeşitlendirilmesi üzerine görüşleriniz nelerdir?

6. TUREB'in ve odaların uzmanlık eğitimleriyle ilgili çalışmaları hakkında ne düşünüyorsunuz?
7. Eğitimlerin etkililikleri üzerine düşünceleriniz nelerdir?
8. Bu konuda belirtmek istediğiniz başka görüş ve önerileriniz var mı?

Görüşmeler Skype ve WhatsApp gibi uygulamalar üzerinden görüntülü görüşme ve telefon çağrısı olarak 27 Mart 2020 ile 8 Mayıs 2020 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerin 10'u görüntülü 1'i katılımcının tercihi doğrultusunda telefon görüşmesi olarak yapılmıştır. Görüşme katılımcıların belirlediği saatlerde onların tercihlerine göre kendilerini rahat hissettikleri ortam sağlandıktan sonra gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerin toplam süresi 10 saate yakın olup, 135 sayfa boyutunda doküman elde edilmiştir. Görüşmelerin süreleri ve dokümantasyon boyutları tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4: Görüşme Süreleri ve Dokümantasyon Boyutları

Katılımcı	Konuşma Süresi	Sayfa Sayısı	Kelime Sayısı
K1	54 dakika 38 saniye	9 sayfa	3972 sözcük
K2	49 dakika 51 saniye	15 sayfa	5574 sözcük
K3	44 dakika 46 saniye	13 sayfa	4894 sözcük
K4	30 dakika 02 saniye	11 sayfa	3550 sözcük
K5	45 dakika 07 saniye	13 sayfa	4458 sözcük
K6	47 dakika 23 saniye	10 sayfa	2981 sözcük
K7	55 dakika 53 saniye	13 sayfa	5356 sözcük
K8	36 dakika 13 saniye	7 sayfa	2916 sözcük
K9	48 dakika 32 saniye	11 sayfa	4034 sözcük
K10	1 saat 17 dakika 26 saniye	16 sayfa	7172 sözcük
K11	1 saat 16 dakika 49 saniye	17 sayfa	8685 sözcük

3.5.5. Veri Analizi

Yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla elde edilen veriler betimsel analiz tekniğiyle çözümlenmiştir. Bu tekniğe göre elde edilen veriler daha önceden belirlenmiş olan temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Bu veriler araştırma sorularının ortaya

koyduğu temalara göre düzenlenir, bununla birlikte görüşme sürecinde kullanılan sorular ve boyutlar dikkate alınarak da sunmak mümkündür. Betimsel analiz dört aşamadan meydana gelir; betimsel analiz için çerçeve oluşturma, tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi, bulguların tanımlanması, bulguların yorumlanması (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 239).

3.5.6. Geçerlik ve Güvenirlik

Bir genellemeye varmanın güç olduğu nitel araştırma yöntemlerinde nicel yöntemlerdeki güvenilirlik ve geçerlik ölçütlerinin veya ölçümlerinin uygulanmasının mümkün olmadığı belirtilmektedir(Şener vd., 2017, s. 8). Nitel araştırmalarda geçerlik, araştırmanın tarafsızlığını ve doğruluğunu ortaya koyan araçları ifade ederken güvenilirlik sonuçların tekrarlanmasını ortaya koyan araçlardır. Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenilirliği sağlamanın birkaç yolu bulunmaktadır.

Araştırmacının çalıştığı durum ile etkileşim süresini uzatması, veri çeşitleme yöntemlerinin kullanılması, bulguların ve sonuçların araştırma katılımcılarına sunulması teyit edilmesi, aynı alanda çalışan araştırmacılara başvurularak sonuçların ne kadar isabetli olduğunun sorulması geçerlik ve güvenirliliğin sağlanması için alınabilecek önlemlerdir (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 298). Alanda geçirilen zamanın fazla olması, detaylı yoğun bir betimleme ve araştırmacının katılımcılarla yakın ilişkisi geçerliliği güçlendiren uygulamalardandır (Creswell, 2016, s. 250). Araştırmacı çalışma esnasında etkileşim sürecini uzun tutmuştur, bulgular ve sonuçlar katılımcılara sunulması teyit edilmiştir. Aynı alanda çalışan iki araştırmacıyla sonuçlar tartışılmıştır. Araştırma sürecine dahil olan tüm ayrıntıların ortaya koyulması araştırmanın dış geçerliliğini artırdığı düşünülmektedir.

3.6. Bulgular

Bu bölüm verilerin analiz edilmesi ile elde edilen bulgular ve yorumlardan oluşmaktadır.

3.6.1. Görüşmelerden Elde Edilen Bulgular

Araştırma verilerinin betimsel analiz ile çözümlenmesi neticesinde 5 ana tema ortaya koyulmuştur. Ana temalar: “Uzmanlık Eğitimlerinin Etkileri”, “Rehberlerin Uzmanlık Algısı ve Sertifikaların İşlevselliği”, “Uzmanlık Eğitimlerinin Yeterlilik ve Nitelikleri”, “Uzmanlık Alanlarının Belirlenmesi ve Çeşitlenmesi”, “İlgili Kurumların Görev ve Sorumlulukları” olup, bu temaların içerikleri verilerin özgün formuna bağlı kalınarak alıntılarla desteklenmiştir.

3.6.1.1. Uzmanlık Eğitimlerinin Etkileri

Görüşme yapılan katılımcılara rehberlikte uzmanlık eğitimlerinin etkileri üzerine sorular sorulmuştur. Bu sayede uzmanlık eğitimlerinin yarattığı etkiler ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Katılımcılar genel olarak uzmanlık eğitimlerinin bilgilerini, özgüvenlerini artırdığını, meraklarını uyandırdığını dolayısıyla kişisel gelişimlerine katkı sağladığını ifade etmişlerdir. Uzmanlık eğitimlerinin rehber performanslarını artırarak misafir memnuniyetine olumlu etkide bulunduğu belirtilmiştir. Buna ilişkin ifadelerden bazıları aşağıdadır.

“Benim için kendi genel kültürüm açısından hem meslekte ileride kullanabileceğim bilgiler açısından çok etkili oldu diyebilirim. Yedi kiliselerle ilgili bir turu yapabilecek özgüvene sahibim.”(K1)

“Aldığın her şeyin muhakkak muhakkak karşına her zaman ekonomik çıkmaya bile sosyal anlamda faydası muhakkak çıkıyor. Ben gördüm faydasını özel ilgi gruplarında, normal insan gruplarında bir şey anlatmadan da olur.”(K11)

Katılımcılar eğitimlerin bilgiye ulaşmayı kolaylaştıran görevine vurgu yapmışlardır. Eğitimlerin rehberlerde araştırma merakı uyandırıp konuya ilişkin doğru kaynakları bulmaya teşvik ettiği belirtilmiştir. Rehberlerin bu eğitimlere katılmadan önce halihazırda konuya ilişkin bir bilgi birikimine sahip olduklarını eğitimlerde de bu bilgilerini artırmanın yollarını öğrendiklerini, eğitimlerin doğru kaynaklara bireysel çaba harcamadan ulaşmalarını sağladığından bahsetmişlerdir. Buna ilişkin ifadelerden bazıları aşağıdadır.

“Genel olarak tarif edersem yani daha önce bildiğim şeylerin yanında daha detay eklendi. Ekstra kaynak sundu en önemlisi öyle diyelim.”(K5)

“Eğitmenler kaynak öneriyorlar sürekli kaynak önerdikleri için ve siz sürekli okudukça daha fazla kaynağa ihtiyaç duydukça farklı kaynaklara ulaşıyorsunuz.”(K11)

Katılımcılar uzmanlık eğitimlerinin genel olarak kişisel, mesleki ve sektörel anlamda olumlu etkide bulunduğunu ifade etmekle birlikte turizmin dünyadaki gelişmelerden olumsuz etkilenmesi gibi sebepler dolayısıyla uzmanlık alanlarında istihdam edilmekte güçlük çektiklerini ve ekonomik anlamda ekstra gelir elde edemediklerini belirtmişlerdir. Buna ilişkin ifadelerden bazıları aşağıdadır.

“Şu anki durum benim önüme bir iş çıkarmadı yedi kiliseler uzmanlığına ihtiyaç duyulan bir tur çıkarmadı.”(K1)

“Benim uzmanlık alanında yaptığım turlardan ekstra kazanç sağladığımı söyleyemem.”(K7)

Katılımcılar özel ilgi turlarına olan talebin düşüklüğünden ve uzmanlaştıkları alanda iş bulamadıklarından bahsetmişlerdir. Buna ilişkin ifadelerden bazıları aşağıdadır.

“Herkesin böyle özel ilgisi çok çok az yani doğayla ilgilenen işte, belirtmiş olduğumuz bu savaş alanlarıyla ilgilenen, onun dışında, yani bunu özelleştirdiğimiz zaman çok az bir sayıya düşüyor.”(K3)

“O spesifik gruplar ama çok nadiren denk geliyor. Bir iki defa başıma geldi o tür turlardan.”(K9)

Katılımcılardan birisi uzmanlaşmanın profili yüksek, nitelikli turistlerle çalışmayı sağlayarak mesleki tatmini artıracaklarını belirtmiştir: *“Daha nitelikli turistlerle muhatap olup daha fazla mesleki tatmin elde edebiliyorsunuz ve kendi kültür seviyenizi de yukarı taşımış oluyorsunuz.”(K7)*

Katılımcılardan bazıları rehberlikte uzmanlaşmanın taban yevmiye sorununa karşı rehberlerin bilinçlenmesine katkı sağlayacağını belirtmişlerdir. Mesleki bilinci artıran rehberlerin piyasadaki fiyat kıran acentelere engel olabileceği ve istihdamın artmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Buna ilişkin ifadelerden bazıları aşağıdadır.

“Bu eğitimler rehberlerin bilinç seviyesinin yükselmesine de vesile olacağı için ücret konusunda yevmiye konusunda biraz daha bilinç oluşabilir camiada ve bu sayede uzmanlaşanlar gerçekten hak ettikleri paraları kazanabilirler.”(K7)

“Uzmanlaşma istihdamı artırabilir ve rehberler tur ücretlerinde pazarlığa gitmek zorunda kalmaz ya da gitmemeye gider ya da bu ortamı ortadan kaldıracaktır.”(K10)

Katılımcılardan birisi eğitimler sonunda verilen sertifikanın kariyerinde fark yaratacağına değinmiştir: *“Öncelikle, CV’imde bir sertifikanın yer alması mesleki olarak, benim için bir avantaj oldu.”(K4)*

Katılımcılardan birisi uzmanlık eğitimlerine gereken önemin verilmediği bu eğitimlerin niteliğinin yükseltilmesi ile etkisinin artacağından bahsetmiştir: *“Henüz birliğimiz de meslektaşlarımız da bunun idrakinde değiller diye düşünüyorum ben.”(K7)*

Katılımcıların verdiği cevaplara göre rehberlikte uzmanlık eğitimlerinin özellikle kişisel gelişimlerine ve mesleki bilincin artmasına katkıda bulunduğu görülmektedir. Eğitimlerin katılımcılara derinlemesine bilgi sahibi olmalarında, konuyla ilgili doğru ve kullanışlı kaynaklara ulaşmalarında fayda sağladığı düşünülmektedir. Uzmanlaşmanın ekonomik anlamda doğrudan katkı sağlamadığı ama mesleki bilincin gelişmesine vesile olabileceğini böylelikle rehberlik mesleğinin önemli sorunlarından biri olan taban yevmiye konusunda meslektaşları daha özenli olmaya yönelteceği söylenebilir.

3.6.1.2. Rehberlerin Uzmanlık Algısı ve Sertifikaların İşlevselliği

Görüşme yapılan katılımcılara uzmanlık kavramının ne ifade ettiği ve uzmanlık sertifikalarının meslekteki işlevine ilişkin sorular sorulmuştur. Bu sayede uzman rehber kavramının rehberlerde yarattığı algı ve sertifikaların rehberler için faydaları ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Bazı katılımcılar uzman rehber kavramını herkesin bildiğinden daha fazla şeyi bilen, verdiği derinlemesine cevaplarla insanları tatmin eden, alanında net ve doğru bilgi sahibi kişi olarak tanımlamıştır. Buna ilişkin ifadelerden bazıları aşağıdadır.

“Yapılan işte derinlemesine cevaplar verebiliyor olmak ya da insanları tatmin edebiliyor olmak o konuyla ilgili net ve doğru bilgiler verebiliyor olmak.”(K1)

“Soru sorulduğu an konuyla ilgili tereddütsüz cevap verene, yorum yapabilene uzman rehber diyorum ben.”(K4)

Katılımcılardan bazıları uzman rehberi, konusuna ilişkin bazı niteliklere sahip, meslektaşları arasında fark yaratan, sahip olduğu deneyimleri sahaya pratik olarak yansıtan, aranan kişi olarak tanımlamışlardır. Buna ilişkin ifadelerden bazıları aşağıdadır.

“İnsanları şaşırtan detayları ve bilinmeyenleri açığa çıkaran, ne bileyim daha pratik olan, yani pratik bilgilerini sahaya yansıtan ve bunun sonucunda da aranan kişi olan uzmandır.”(K5)

“Benim için uzman rehber kavramı bir alanda meslektaşlarından fark yaratacak kadar bilgi ve deneyime sahip insan ve tabii ki bunu bir sertifikasyona bağladığımız zaman dünya standardında bazı niteliklere sahip olması gerekiyor.”(K7)

Katılımcılardan birisi uzmanlığın çaba ve deneyimle kazanılması gereken bir unvan olduğunu, kısa sürede elde edilen uzmanlık unvanının yıllarca deneyim sahibi olan diğer meslektaşlara bir haksızlık olduğunu belirtmiştir: *“Düşünsene bir rehberlik öğrencisi bu şekilde çıkacak mesela uzmanlaşmak için altı ay bir sene daha koyacak sanat tarihi uzmanı olarak çıkacak ben mezun oldum ve bir haftalık açılan bir kursla ben de sanat tarihi uzmanı oldum yani haksızlık olur.”(K5)*

Katılımcılardan birisi uzmanlık unvanının kolay bahşedildiğini, eğitim sürelerinin uzman olmak için yeterli olmadığını belirtmiştir *“Uzmanlık aslında böyle çok kolay bahşedilecek bir unvan değil ciddi bir unvan hani uzman olacaksa açıkçası bunun iki yılda bir eğitim sonucunda olmalı.”(K9)*

Katılımcılardan bazıları uzmanlık eğitimlerinin içeriğinin ve yönteminin değişmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Uzman olmak için bu tür eğitimlerin yetersiz olduğuna ve deneyim sahibi olmanın önemine vurgu yapmışlardır. Buna ilişkin ifadelerden bazıları aşağıdadır.

“Yani, benim önerim şudur; bunun bir uzmanlaşma olarak görülmemesi gerekir. Bence bu eğitimlerden sonra İstanbul uzman rehberiyim diyemezsiniz. İki-üç hafta almış olduğunuz bir eğitim sizi uzman rehber yapmaz.”(K6)

“Efes konusunda uzman mısın? Evet. Efes’i bakmadan anlatırım. Deneyim beni uzmanlaştırıyor mu? evet uzmanlaştırıyor tabii ki. Yani sertifika belge mi beni uzman yapıyor? bilgim, deneyimim ve becerim mi beni uzman yapıyor?”(K10)

“Yani bir anlamda verilen uzmanlık sertifikalarının içeriği daha başlangıç seviyesindeyken, o başlangıç seviyesinde verilen program seni nasıl uzman yapacak ki.”(K11)

Katılımcılardan birisi rehberlerin birçok farklı disiplinde geniş bilgi sahibi olması dolayısıyla genel konularda uzmanlıkların olmaması gerektiğini, çok spesifik konularda

uzmanlaşmaların olabileceğini belirtmiştir: *“Rehberin her konuda uzman olması gerekiyor o yüzden bence başka bir uzmana gerek yok. Uzmanlaşma bölgesi olarak kendine Ege’yi seçtiysen, zaten bir zahmet antik kentlerde de uzmansındır. Böyle çok spesifik konular olur, seramik mesela, anlatabildim mi? Sen profesyonel turist rehberisindir, bir tane uzman getirirsin, rehber olması da gerekmiyor.”*(K11)

Katılımcılar mevcut eğitimlerin uzmanlaşma için yeterli olmadığını, bu eğitimlerin meslek yasası çıkmadan önce uygulanan zorunlu hizmet içi eğitimler gibi sürdürülmesi, rehberlerin kişisel ve mesleki gelişimleri için düzenlenmesinin daha doğru olduğunu belirtmişlerdir. Buna ilişkin bazı ifadeler aşağıdadır.

“Bence rehberlik uzmanlık eğitimi olmamalı, bu meslek için kişisel eğitim olmalı. Yani anlatmak istediğim öyle bir iki haftalık eğitim ile, uzman olunamayacağını düşünüyorum.”(K6)

“Bunun için kamu inanılır gibi değil ama çok mantıklı bir tabir üretmiş: hizmet içi eğitim.”(K11)

Katılımcıların verdikleri cevaplar doğrultusunda rehberlerin eğitimlerden ve aldıkları sertifikalardan sonra kendilerini uzman olarak tanımlamadıkları görülmektedir. Mevcut sistemde uzman kavramının içinin boşaltılıp değersizleştirildiğini belirten bazı katılımcılar, bu eğitim programlarının uzmanlık olarak adlandırılmaması gerektiğini, bunların meslek içi eğitim ya da hizmet içi eğitim olarak adlandırılabilceğini ifade etmişlerdir. Eğitimlerdeki niteliklerin artırılması ve rehberlerin sahadaki deneyimleri ile kavramın hak ettiği anlama kavuşacağı düşünülmektedir.

Katılımcılar genel olarak sahip oldukları sertifikaların işlevselliği üzerine olumsuz düşünceler ifade etmişlerdir. Sertifikaların sektörde fark yaratmadığını, uzmanlığın deneyimle kazanılabileceğini ve sertifikaları meslekte kullanım fırsatı bulamadıklarını ifade etmişlerdir.

Katılımcılardan birisi uzmanlık sertifikalarının bilginin doğru, güvenilir ve sağlam kaynaklardan elde edildiğinin belgesi olduğunu belirtmiştir: *“Uzmanlık sertifikasını aldıktan sonra, hani benim burası hakkında doğru, güzel, işte yeterli, herkes tarafından kabul görmüş bilgilerim var anlamına gelir.”*(K3)

Katılımcılardan birisi sertifikaların her zaman gelir kapısı sağlamayacağını, tek başına uzmanlığı belgelemeye yeterli olmadığını, gösterilecek iş performansı ve kişisel

tanıtımla uzmanlığın duyurulması gerektiğini vurgulamıştır: *“Tabi sertifika almakla olabilecek bir şey değil sadece. O sertifikayı kullanarak, yaptığınız turlarda kendi isminizden söz ettirmek daha önemli.”*(K6)

Katılımcılardan birisi sertifikaların görüntülenememesinin işlevselliğini olumsuz yönde etkilediğini belirtmiştir. Rehberler uzmanlık sertifikalarını herhangi bir platformda sunmadığı için kamuoyu ve turizm sektörünün bu sertifikalardan haberdar olmadığından bahsetmiştir: *“Bizim berberlik ustalık mesleğimiz yok öyle dükkâna asabileceğimiz bir yer yok öyle, o yüzden sertifika evde dosyaların arasında duruyor şu anda.”*(K1)

Katılımcılardan bazıları sertifikaların ekonomik anlamda katkı sağlamadığını, uzman rehber ile uzman olmayan rehber arasında bir fark olmadığını belirtmişlerdir. Buna ilişkin ifadeler aşağıdadır.

“Mesleki anlamda henüz bir geri dönüşümünü almış değilim. Yani böyle bir sertifika koleksiyonu yapmak hakikaten lazım mıdır?”(K6)

“Maalesef sağlamıyor sağlaması gerekir. Aslında iki niteliğiniz var sizin bir rehber olmak iki o branşın uzmanı olmak.”(K7)

Katılımcılardan birisi sertifikaların ileride yapılabilecek bazı yasal düzenlemelerle daha işlevsel bir duruma geleceğini düşünmektedir: *“Yani sertifikalar işe yaramasın önemli değil, öyle bir zaman gelir onu çıkartırsınız aradaki farkı yansıtırsınız.”*(K8)

Katılımcıların verdiği cevaplar doğrultusunda sertifikalar rehberin konu hakkında doğru, güzel, yeterli, herkes tarafından kabul görmüş bilgiye sahip olduğunun belgesidir. Ne var ki uzmanlık sertifikalarının acenteler ve rehberler iş anlaşmaları yaparken artı değer katmadığı, sektörde yeterince önemsenmediği düşünülmektedir. Rehberlerin istihdamına katkıda bulunmadığı belirtilen sertifikaların rehberlerin kariyerlerine ve ekonomilerine beklenen katkıyı sağlamadığı vurgulanmaktadır. Sertifika sahibi olmanın uzman olduğunu göstermediği ama bu belgelerin ileride yapılabilecek bazı düzenlemelerle meslekte daha etkin bir rol alabileceği düşünülmektedir.

3.6.1.3. Uzmanlık Eğitimlerinin Yeterlilik ve Nitelikleri

Görüşme yapılan katılımcılara, almış oldukları eğitimlerin yeterlilik ve niteliklerine ilişkin sorular yöneltilmiştir. Böylelikle rehberlerin verilmekte olan seminer ve uzaktan eğitimlerin yeterlilik ve nitelikleri üzerine düşünceleri ortaya koyulmaya

çalışılmıştır. Katılımcılara mevcut sistemde uygulanan her iki eğitim yöntemi için düşüncelerini ortaya çıkaran sorular yönlendirilmiştir. Bu bölüm dört alt başlıkta incelenmiştir.

Uzaktan Eğitimler Üzerine Bulgular

Katılımcılar Anadolu üniversitesi tarafından verilen Sanat Tarihi Uzmanlığı ve Kültürel Miras Uzmanlığı e-sertifika programlarının yeterliliklerine ve niteliklerine ilişkin düşüncelerini ifade etmişlerdir. Katılımcılar genel olarak uzmanlaşma eğitimlerinin uzaktan eğitim yöntemiyle yapılmaması gerektiğini, eğitimlerin yüz yüze ve pratik yapılarak pekiştirilmesinin daha iyi sonuçlar doğuracağını ifade etmişlerdir. Bu konuya ilişkin ifadelerden bazıları aşağıdadır.

Bir katılımcı uzaktan eğitim yöntemlerine ilişkin olumsuz ifadelerde bulunmuştur. Video derslerin sertifika programına yönelik hazırlanmadığını, dersin akışının ilgi çekici olmadığını belirtmiştir: *“Programda sanki bir yerden video kaydı alınarak yani birebir sadece bu derse yönelik slaytlar veya fotoğraflarla değil de elinde bir kamerayla başka bir yerden çekilme görüntüleri vardı. Slaytlarla dökümlerle yapılırsa daha iyi olurdu ve birebir anlatan hoca oradakinin aynısını okudu hiçbir şekilde yorum yapmadı monoton hale getirdi.”*(K2)

Katılımcılardan bazıları uzaktan eğitim yöntemindeki derslerin içeriğinin yüzeysel konulardan oluştuğunu, ders kapsamının dar tutulduğunu belirtmişlerdir. Buna ilişkin ifadeler aşağıdadır.

“Yani kültürel miras dediğimiz şey; çok geniş bir şey, bununla ilgili her unsuru, her şeyi göremeyiz tabii.”(K6)

“Bana göre çok yetersizdi tabii hiç mi katkısı olmadı, katkısı elbette oldu en azından terminolojiye hâkim olmak bir farkındalık yaratmak yani kültürel çeşitliliğin farkındalığı açısından faydası oldu ama içerik olarak kapsam olarak çok doyurucu olduğunu düşünmüyorum.”(K9)

Katılımcılardan bazıları e-sertifika programlarının rehberlik mesleğine özel hazırlanmadığını, içeriğin rehberlerin uzmanlaşma eğitimleri için uygun olmadığını belirtmişlerdir. Buna ilişkin ifadeler aşağıdadır.

“Rehberlerin nasıl eğitileceğini bilen bir kişi değildi, daha çok öğrenciye yönelik eğitimler veren biriydi. Ders anlatım tarzı vardı.”(K6)

“Anadolu Üniversitesi bu işte ehil değil. Çünkü ne yazan insanlar rehber ne eğitimi verenler rehber, bu çok yüzeysel.”(K11)

Bir katılımcı uzaktan eğitimleri turizm ve rehberlikle ilişkisi olmayan eğiticiler tarafından gerçekleştirilmesinin doğru olmadığını ifade etmiştir: *“Ama bu saçmalık yani tamamen saçmalık, turizmle alakası olmayan insanların yazdığı bir kitap ve eğitimle yok yani, falanca filanca şuradadır demiş o kadar, başka bir şey yok.”(K11)*

Katılımcılardan bazıları uzaktan eğitimlerin olumlu yönlerinden bahsetmişlerdir.

Bir katılımcı üniversitenin bilimsel ve akademik yönünü vurgulamıştır. Üniversitenin uzaktan eğitim sistemini uzun yıllardır uyguluyor olması dolayısıyla online platformun kalitesine ve bu konudaki deneyimine dikkat çekmiştir: *“Sertifika programlarının bir üniversite tarafından yapılması eğitimin daha yüksek olduğunu gösteriyor.”(K4)*

Katılımcılardan birisi uzaktan eğitim yönteminin özellikle zaman ve ekonomik anlamda kazanç sağladığını ancak eğitimin yetersiz olduğunu ifade etmiştir: *“Uzaktan eğitim verildiği için benim çalışmama engel olmayacak olması nedeniyle tercih ettim.”(K9)*

Bir katılımcı sahip olduğu altyapı ve mesleki deneyimi dolayısıyla eğitimlerin yeterli olduğunu program sonunda bir sertifika belgesinin verilmesinin anlamlı olduğunu belirtmiştir: *“Benim katıldığım sistem bana yetti yani, çünkü yani meslekten gelen bir altyapınız da var. Sadece bilgimi diplomayla bir şeyle kağıtla süslü bir kağıtla kendimi onurlandırdım.”(K10)*

Katılımcıların verdiği cevaplara göre uzaktan eğitimlerde hazırlanan içerikler yeterli bulunmamakta ve rehberlikte uzmanlaşma için bu yöntemin doğru olmadığı düşünülmektedir. E-sertifika programlarında görev alan eğiticilerin turizm ve turist rehberliği arka planına sahip olmamaları dolayısıyla rehberlikte uzmanlaşma eğitimlerine uygun olmadıkları söylenebilir. Eğitimlerin içerik ve yeterliliğine ilişkin olumlu görüş belirten iki katılımcı eğitimleri veren kurumun yükseköğretim düzeyinde ve uzaktan eğitim yönteminde deneyimli olmasını anlamlı bulmaktadırlar. Eğitimlerin içeriğine ve niteliğine bakılmadan eğitim sonunda verilen sertifikaların adayları uzmanlaşmaya teşvik ettiği söylenebilir.

Seminerler Üzerine Bulgular

Katılımcılar TUREB ve rehber odaları tarafından düzenlenen eğitimlerin yeterlilik ve niteliklerine ilişkin düşüncelerini ifade etmişlerdir. Katılımcılar genel olarak eğitimlerin yeterli ve nitelikli olduğunu belirtmişlerdir. Eğitimlerin yerinde gözlem ve pratiklerle pekiştirilmesinin önemine vurgu yapılmıştır. Buna ilişkin ifadelerden bazıları aşağıdadır.

Katılımcılardan birisi aldığı eğitimde kullanılan yöntemleri etkili bulmuştur. Bilginin önce teorik sonra pratikle pekiştirilmesi ile bilgiyi yerinde nasıl kullanılacağını öğrenmenin önemine vurgu yapmıştır. Eğitimin teorik bilgiyle sınırlı kalmaması sahada uygulanarak deneyimlenmesinin öğrenimdeki etkisinden bahsetmiştir: *“Alana gitmeden önce anlatılacaklar görülecekler konuşulacaklar paylaşıldı. Daha sonra 3 günlük bir gezimiz oldu. Hem sadece masa başında bir eğitim almamış olduk nerde nasıl kullanacağımızı gördük aldığımız bilgileri hem de zaman güzel geçti.”*(K1)

Bir katılımcı aldığı eğitimin işin ehli eğiticiler tarafından verildiğini belirtmiş, uygulama kısmının da aynı hocalar tarafından gerçekleştirildiğini ifade etmiştir: *“Gerçek uzmanlaşmış olan işin ehli insanlar bilgi verdi. Sonra diğer günlerde aynı hocalar bize oraları gezdirerek gösterdi.”*(K8)

Katılımcılardan birisi aldığı uzmanlık eğitiminin doyurucu olduğunu, rehberlik mesleğine kabulde aranan şartlardan biri olan uygulama eğitimi gezilerinin de buna benzer olması gerektiğini dile getirmiştir: *“Çok güzeldi gerçekten çok doyurucuydu hani hakikaten bir eğitim öyle olması gerekir.”*(K9)

Bir katılımcı farklı konularda teorik derslerin anlatımını o alanın uzmanına bırakılmasını, eğitimin uygulama kısmının uzman rehberlere ya da rehberlik etme yeterliliğine sahip eğiticilere bırakılmasının önemine dikkat çekmiştir: *“Mesela Troya’yı gezdik, yani bize anlatılan bilgileri bir de uygulamalı olarak gördük. Bize dersi anlatan hocalardı ama alanları gezdirenler oranın bilinmiş tanınmış rehberleriydi.”*(K3)

Katılımcılardan birisi ise farklı konuların eğitimini o konunun uzmanına bırakılmasının yanı sıra uygulama kısmının yıllardır aynı yörede çalışan bölgesel rehberlerin yapmasının eğitimin niteliğini artıracığından bahsetmiştir: *“Eğitmenlerimiz tamamen yörenin insanıydı yani bölge rehberleri çok deneyimli rehberlerdi.”*(K9)

Katılımcılardan bazıları eğitimlerin süre olarak yetersiz olduğunu, bu tür uzmanlık eğitimlerinin daha uzun sürelerle yayılarak verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Buna ilişkin ifadelerden bazıları aşağıdadır.

“Zaten hâkim olduğum için bazı şeylere uzmanlık çünkü adı üstünde daha önceden bir bilgi birikimim var ve bu süre ölçüsünde ne anlatılabilir.”(K5)

“Likya yolu uzmanlığı denince Likya yolunu zaten tamamını yürümeye kalksanız 6 hafta sürüyor, uzmanlığın verildiği bir eğitimi 5 güne sığdırılması biraz tabi komik oldu yani.”(K7)

Bir katılımcı eğitim süresinin yetersizliğinin yanı sıra, eğitimlerde programın içeriğine göre farklı disiplinlerden eğiticilere ihtiyaç duyulduğunu, bu anlamda katılmış olduğu eğitimin yeterli olmadığını ifade etmiştir: *“Yan branşlarda işte botanik olsun, ornitoloji olsun, bu alanlarda destekleyecek uzman eğitmen yoktu, dolayısıyla mesleki olarak çok cüzi bir etkisi oldu, katkısı oldu diye düşünüyorum.”(K7)*

Katılımcılardan birisi eğitimlerin yüz yüze gerçekleştirilmesinin yanı sıra konunun içeriğine bağlı konsept geliştirilerek seminer mekanları tercih edilmesinin eğitimin etkisini artıracığına vurgu yapmıştır: *“Hem ambiyans hem bulunduğumuz ortam zaten Anglikan kilisesiydi. Yedi Kiliseler konusuna uygundu. Bu noktada orda olmak bile aslında etki yaratıyor. İnsanın odaklanması ve havaya girmesi konusunda etki yaratıyor.”(K1)*

Katılımcıların ifadelerine göre rehber odalarının düzenlediği eğitimlerin genel olarak nitelikli ve yeterli olduğu söylenebilir. Konunun içeriğine göre eğitim sürelerinin toplam süresi ile teorik ve uygulama sürelerinin belirlenmesi niteliği artırabilir. Aynı zamanda eğitim konusuna göre konsept geliştirilerek belirlenen mekanlarda gerçekleşecek teorik eğitim ile öğrenim etkisi artırılabilir. Eğitim programları hazırlanırken içeriğin zenginleştirilmesi ve kullanılan tekniklerin iyileştirilmesiyle uzmanlık eğitimlerinin daha iyi sonuçlar doğuracağı düşünülmektedir.

Seminer ve Uzaktan Eğitimlerin Karşılaştırılması Üzerine Bulgular

Katılımcılara aldıkları eğitimlerin yöntem ve tekniklerine ilişkin sorular yöneltilmiştir. Böylelikle katılımcılar kullanılan yöntem ve tekniklerle ilgili olumlu ve olumsuz düşüncelerini belirtmişler, önerilerde bulunmuşlardır.

Odalar tarafından verilen eğitimlere katılan rehberler genel olarak eğitimlerde kullanılan yöntem, teknik ve uygulamalar üzerine olumlu düşünceler belirtmişlerdir. Katılımcılara, aynı uzmanlık konusunda farklı yöntemlerde eğitim verilseydi eğitimin etkisinin nasıl olacağına ilişkin bir varsayım sorusu yöneltilmiştir. Eğitimlerin seminer yöntemiyle dolayısıyla yüz yüze gerçekleştirilmesi halinde katılımcılar, seminerlerin eğitimcilerle doğrudan etkileşim olanağı sunduğu, sorular sorulmasına imkân verdiği, bilgiye hâkim olma sürecinin daha etkin kullanılmasını sağladığı gibi olumlu ifadeler belirtmişlerdir.

Katılımcılardan birisi Sanat Tarihi ve Kültürel Miras uzmanlaşmalarının genel konular olduğu düşünüldüğünde uzaktan eğitim yöntemiyle verilebileceğini belirtmiştir: *“Sanat Tarihi ve Kültürel Miras zaten genel konular olduğu için online eğitime uygun olabilir.”*(K7)

Katılımcılardan bazıları uzmanlık eğitimlerinin online olarak desteklenebileceğini belirtmiştir. Eğitimlerin TUREB yetkililerinin hazırlayacağı içeriklerle üniversite altyapısı kullanılarak verilmesinin zaman ve maliyet kazandırabileceği ama eğitimlerin pratikten yoksun olmaması gerektiği vurgulanmıştır. Buna ilişkin ifadeler aşağıdadır.

“Uzmanlık eğitimleri tabi dijital ortamda desteklenebilir bu önemli bir zaman ve maliyet kazandırır, ancak uzmanlık eğitiminin tabi eğitimin niteliğine ve konusuna göre muhakkak bir bölümününün akademisyenlerle ve öğretmenlerle yüz yüze ve sahada verilmesi taraftarıyım.”(K9)

“Şöyle olur Anadolu üniversitesinin vesilesiyle TUREB verir, o eğitim programını hazırlayan TUREB olur. Bu eğitim TUREB’in belirleyeceği hocalardan çıkar başımla beraber..”(K11)

Seminer yöntemiyle eğitim almış katılımcılardan birisi uzaktan eğitimlerde yaşanan odaklanma sorununa dikkat çekmiş, uzaktan eğitimlerde en çok bu problemle karşılaştığını belirtmiştir: *“Açıkçası online olsaydı muhtemelen bir süre sonra hani odaklanma bozukluğu olurdu. Konuya tam hâkim olamama gibi aksaklıklar sorunlar çıkacağını düşünüyorum.”*(K1)

Rehberlik mesleğinin yerinde gözlem ve deneyime dayalı bir eğitime ihtiyaç duyması dolayısıyla uzaktan eğitim yöntemine yönelik olumsuz düşünceler belirtilmiştir. Eğitimlerin odalarda verilen seminerler şeklinde ve pratikle desteklenerek

gerçekleştirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bu konuya ilişkin ifadelerden bazıları aşağıdadır.

Katılımcılardan birisi konuya ilişkin yerinde gözlem ve deneyimin önemini vurgulamıştır. Rehberlerin ören yerlerinde ziyaretçilere yaşattığı deneyimi örnek vererek sadece okumayla veya teorik eğitimle öğrenimin eksik kalacağını ifade etmiştir: *“Şimdi ben Sagalassos’u sana slaytlarla anlatabilirim veya Kudüs ile ilgili çok fazla bilgi okuyabilirim ama o yeri görmeden hissetmeden dokunmadan çok faydalı olacağını düşünmüyorum.”*(K2)

Bir katılımcı uzmanlaşmanın daha çok özel konularda yapıldığını belirterek seminer yönteminin daha etkili bir eğitim olduğunu ifade etmiştir: *“Uzmanlaşma dediğimiz tek bir alana dayalı bazı konular hakkında daha iyi bir seviyeye gelmek ve onu kendi açımdan yeterliliğini artırmaktır.”*(K3)

Katılımcılardan birisi uzmanlaşma eğitimlerinin ciddiye alınarak zaman ayrılması gerektiğini ve ezber tekniğiyle öğrenmenin yanlış olduğunu belirtmiştir: *“Her şeyden önce insanlar eğitim görmek istiyorlarsa kendilerini belli takvimlerde sınıflandırmalı. Sertifika almışsınız ama oraya gidip hiç görmemişseniz işiniz çok zor. Orayı solumuş ve görmüş olmanız gerekiyor.”*(K6)

Katılımcılardan birisi rehberlikte uzmanlaşma eğitimlerinin standartlardan uzak, farklı yöntemlerle kontrolsüzce verilmesinin doğru olmadığını belirtmiştir. Bu durumu rehberlik mesleğinin standart olmayan eğitim sistemini örnek göstererek açıklamıştır. Mesleğe kabulün farklı eğitim yöntemleriyle gerçekleştirildiğini, farklı düzeylerdeki eğitim programlarından mezun olan bireylerin aynı mesleği paylaştığına değinmiştir: *“Önce birliğimize ait bir bioetnik kimlik oluşturmamız gerekecek. Bunu da başlangıçta bırak şu sertifikaları tartışmayı eğitim standardizasyonu yaparak sağlarsın. Önüne gelen öyle herkes yok tezli yüksek lisans, tezsiz yüksek lisans, iki yıllık, dört yıllık, karmaşasını çözmediğimiz sürece sertifikayı bir gün gelir sana dağcılık federasyonu da verir.”*(K11)

Katılımcıların verdiği cevaplara göre uzaktan eğitimlerin zaman ve maliyet avantajı olsa da pratikten yoksun olması, birebir etkileşim imkanının olmaması gibi nedenlerle rehberlik mesleğine uygun olmadığı düşünülmektedir. Uzaktan eğitimlerin para ve zaman tasarrufu avantajlarının değerlendirilerek uzmanlık eğitimlerinin desteklenmesi daha iyi sonuçlar verebilir. Mevcut uzaktan eğitim sistemi uygulamadan

kaldırılmalı ya da eğitimin içeriği rehberlere özel olarak hazırlanmalı, zenginleştirilmeli ve sahada pratikle desteklenmelidir. Rehberlik mesleğinin deneyime ve yerinde gözleme dayalı tabiatı göz önünde bulundurularak, sahada uygulamalı eğitimlerin niteliği artırıcı etkide bulunacağı düşünülmektedir.

Eğiticilerin Nitelikleri Üzerine İfadeler

Katılımcılar uzmanlık eğitimlerinde görev alacak eğitimcilerde aranması gereken niteliklere ilişkin ifadelerde bulunmuşlardır. Katılımcılar genel olarak eğitimlerde görev alacak eğitimcilerin belli bir süre deneyimli olmalarına vurgu yaparken, alanında sorulan tüm sorulara cevap verme yeterliliğine ve rehberlik mesleğine ilişkin tecrübeye sahip olmalarını beklemektedir.

Bir katılımcı eğitimcilerin derinlemesine bilgi sahibi olması, sorulan sorulara tereddütsüz ve doğru cevaplar verebilme yeterliliğine sahip olması gerektiğini belirtmiştir: *“Öncelikle eğitimciler bu konuda sorulan sorulara kesinlikle cevap verebilecek.”*(K1)

Katılımcılardan birisi uzmanlık derslerini rehberlik ruhsatnamesi sahibi eğitimcilerin vermesinin daha iyi olacağını belirtmiştir: *“Turist rehberlerine verilen sanat tarihi uzmanlık alanı derslerini de TUREB veri tabanına kayıtlı, ilgili konularda uzman rehberlerin vermesi faydalı olacaktır.”*(K2)

Katılımcılardan bazıları eğitimcilerde tecrübenin önemine değinmişlerdir. Alanında on yıl deneyimin bir ölçüt olması gerektiği belirtilmiştir. Eğitimcilerin uzun yıllar tecrübeli olması, kendini uzmanlaştığı konuda ispatlamış olması ve uzman olduğu konunun rehberlik uygulaması üzerine de tecrübeli olması beklenmektedir. Buna ilişkin ifadelerden bazıları aşağıdadır.

“Eğiticilerin uzunca bir süre tecrübesinin olması gerekir. Uzman olduğu konunun rehberliği hakkında tecrübesi olması gerekir.”(K6)

“Öncelikle böyle bir eğitim tabi ki içinde muhakkak deneyimli rehberlerin olması lazım, tercihen bu branşta on yıl çalışmış rehberlerin.”(K7)

Katılımcılar özellikle bölgesel çapta gerçekleştirilen uzmanlaşma eğitimlerinde görev alacak eğitimcilerin o bölgede uzun süre yaşamış veya uzun süre deneyim sahibi olmuş bölgesel rehberlerden seçilmesinin faydalı olacağını belirtmişlerdir. Bölgesinde

uzun yıllar tecrübe sahibi olmuş rehberlerin diğer rehberlere göre her zaman daha yetkin olduğu belirtilmiştir Buna ilişkin ifadelerden bazıları aşağıdadır.

“Eğitimi yıllardır o bölgede rehberlik yapan gerçek rehberlik yapan kokartlı rehberlik yapan ve işi bilen kişiler verecek, başka bölgeden gelip de o bölgeyi tanıtmayacak.”(K8)

“Eğitimlerin bölgesel rehberler tarafından verilmesi ve akademisyenler tarafından da desteklenmesi gerektiğini düşünüyorum.”(K9)

Bölgesel deneyime sahip eğitici rehberlerin öneminden bahseden aynı katılımcı bu konuyu kendi yaşadığı il üzerinden açıklamaya çalışmıştır. Uzun yıllar aynı bölgede yaşayan rehberlerin dışarıdan gelen meslektaşlarına göre daha nitelikli ve yetkin olacağını ifade etmiştir: *“Örnek olarak kendimi vereyim Bursa’da ikamet ediyorum, 35 yıldır Bursa’dayım. Dışarıdan gelecek hiçbir rehber ne kadar donanımlı olursa olsun ne kadar bu konuda mesai harcamış olursa olsun, benim sahip olduğum detaylara hâkim olması mümkün değil.”(K9)*

Katılımcılardan birisi rehberlik mesleğini ilgilendiren farklı disiplinlerin uzmanlarının ilgili konuyu anlatması gerektiğini ifade etmiştir: *“Rehberliğin dolaylı olarak ilgilendiği alanlar, işte botanik olsun, zooloji olsun, arkeoloji olsun bunların eğitimlerinin kendi uzmanları tarafından, rehber tarafından değil de o konuda branşı o olan eğiticiler tarafından verilmesi uygun olur. Örneğin Likya yolunda karşılaşılabilecek bir tarihle ilgili bir arkeoloğun bu eğitimi vermesi gerekir veya işte Likya bölgesinin florasıyla ilgili bir botanikçinin eğitim vermesi gerekir gibi.”(K7)*

Katılımcılardan birisi eğiticilerin bilgiyi aktarabilme yeterliliğine sahip olmasının önemine vurgu yapmıştır: *“Birtakım insanlar var, adam olağanüstü kitap yazıyor ama o adam insanlara bir şey anlatabilecek bir insan değil, o adamı okuman lazım dinlemen lazım değil. Normal olarak eğiticinin niteliklerinden bir tanesinin çok iyi aktarım sağlıyor olması gerekiyor çünkü aktardığı insanlar rehberler.”(K11)*

Katılımcıların ifadelerine göre eğiticilerde genel olarak konunun ehli, bölgesinde uzman ve on yıl tecrübeli olması gibi kriterler ön plana çıkmaktadır. Eğiticilerin turist rehberliği geçmişine sahip olması, turist rehberliğine ilişkin anlatım tekniklerini bilmesi ve bilgiyi aktarım yeterliliğine sahip olmasının eğitimlerin etkililiğini artıracığı düşünülmektedir.

3.6.1.4. Uzmanlık Alanlarının Belirlenmesi ve Çeşitlendirilmesi

Görüşme yapılan katılımcılara rehberlerin uzmanlaşma alanlarını belirlemede etkili olan faktörlerin neler olduğu ve gelecekte hangi alanlarda uzman rehber ihtiyacı doğacağına ilişkin sorular yöneltilmiştir. Bu sayede rehberlerin uzmanlaşma alanlarını belirlerken hangi faktörlerin kararlarına etkide bulunduğu ve rehberlerin bakış açısından gelecekte Türkiye genelinde hangi konu ve alanlarda uzman rehber ihtiyacı doğacağı ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Katılımcılar genel olarak uzmanlık alanlarının rehberlerin kendi özel ilgisi, yetenek ve yatkınlıklarına göre belirlenmesine vurgu yaparken, alanlar belirlenirken turizm trendleri ve taleplerinin de uzmanlaşılan alandaki istihdama etkisi dolayısıyla dikkate alınmasının faydalı olacağını belirtmişlerdir. Bu konuya ilişkin ifadeler aşağıdadır.

“Uzmanlaşma alanları bence talebe göre belirlenmeli, yani misafirin talep ettiği konularda uzmanlık alanı yaratılabilir.”(K1)

“Turizm trendleri tabii ki de önemli, hani buna yönelik zaten kişinin kendi öngörüsü olması lazım. Hani nasıl diyeyim hem turizm trendlerine bakmalı hem de kendi yeterliliğini insan bilmeli hani yani.”(K3)

Kendi uzmanlık alanını belirlemede nelerin etkili olduğu sorulan katılımcılardan birisi konunun ve eğitim yönteminin az çaba gerektirmesinin önemli etkide bulunduğunu belirtmiştir. Bu durum uzmanlık konusuna gereken önemin verilmediğini gösterir niteliktedir: *“Açıkçası bildiğim bir konuydu, takip edemeyeceğimi gördüğüm için kültürel miras konusunu seçtim. Ben kendim dersleri ne kadar takip edebilirim ona göre bir seçim yaptım.”(K6)*

Katılımcılardan birisi uzmanlık alanlarının belirlenmesinde kişinin yatkınlık ve eğilimlerinin en önemli etken olduğunu ifade etmiştir: *“Kişisel yatkınlık çok önemli atıyorum tembel birine tut da sen yürüyüş rehberi ol demek çok şey olmayabilir.”(K7)*

Katılımcılardan bazıları rehberlerin uzmanlaşma alanlarını belirlerken bölgesel özelliklerin etkili olacağını belirtmişlerdir. Rehberlerin çalışmak istediği ve yaşadığı bölgeler üzerine uzmanlaşmaları eksik istihdamın önüne geçebilir.

“Ama benim için önemli olan etmenler; yakın olması, benim bu turu yapabilirim, yani bu turu gerçekten yapacağım.”(K3)

“Hangi bölgede çalışmak istiyorlarsa o bölgelerde uzmanlaşmaları gerekir.”(K8)

Katılımcılardan birisi rehberlerin turizm taleplerini dikkate alarak uzmanlaşmalarını doğru bulmadığını belirtmiştir. Uzmanlık alanlarının yalnızca rehberin kendi yatkınlık, yetenek ve ilgisine göre belirlenmesi gerektiğini ifade etmiştir: *“Çıkan trende göre uzmanlaşmak değil, bak bunu şey gibi düşün yeni nesil güzel bir kıyafet çıktı çok beğendin giy bir bakalım sana yakışacak mı, nasıl duracak, içinde kendini nasıl hissedeceksin. Beğenmedin mi çıkar, de ki arkadaş ben bu konuda uzman olmak istemiyorum. Çünkü insanların uzman olabilmesi için ciddi ilgilerinin olması gerekiyor bir konuda uzman olabilmek için.”(K11)*

Katılımcıların ifadelerine göre rehberler bir alanda uzmanlaşmaya gitmek istediklerinde kendi özel ilgilerine göre konu veya alan belirlemelidir. Özel ilgi ve yatkınlıklara göre belirlenen uzmanlık alanlarının rehberin kişisel ve mesleki gelişimine katkı sağlayacağı söylenebilir. Rehberlerin kendi ilgilerine yönelik uzmanlaşmaları işini severek yapmalarını sağlayarak mesleki memnuniyeti artırabilir. Rehberlerin açılan eğitim programlarına katılma kararını almadaki belirleyici rolün turizm trendlerinden çok özel ilgileri olması kişisel, mesleki ve sektörel fayda sağlayabilir.

Çeşitlenme

Görüşme yapılan katılımcılara gelecekte ihtiyaç duyulabilecek uzmanlık alanlarının neler olabileceğine ilişkin sorular yöneltilmiştir. Katılımcılar konu bazında ve etkinlik bazında olabilecek uzmanlık alanlarında eğilimlerin doğa turizmi, inanç turizmi ve kültür turizmi genelinde örnekler vererek çeşitlendirmişlerdir. Bölgesel anlamda uzmanlaşmaların önemine değinen katılımcılar keşfedilmeyi bekleyen turizm potansiyeli yüksek destinasyonlar ve gastronomi konusunun gelecekte önemli uzmanlık alanlarını oluşturacağını ifade etmişlerdir.

Katılımcılardan bazıları gelecekte konu bazında uzmanlık alanlarından sanat tarihi, kültürel miras, inanç turizmi gibi genel konularda uzman rehber ihtiyacının olacağını belirtmişlerdir. Yunan, Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı tarihi gibi konular daha özel anlamda uzmanlaşma ihtiyacının olacağı konular olarak belirtilmiştir. Ülkemizin sahip olduğu kültürel ve tarihi miras düşünüldüğünde bu konularda uzman

rehber ihtiyacının her zaman olacağı söylenebilir. Bu konuya ilişkin ifadelerden bazıları aşağıdadır.

Katılımcılardan birisi Türkiye'nin kültürel miras zenginliğine değinmiş, turizm faaliyeti gerçekleştirilen birçok yerde sanat tarihi ve arkeoloji konusunda anlatım yapan rehberlerin bu konularda uzmanlaşmalarını önermiştir: *“Sanat tarihi önemli bir konu çünkü gezip gördüğümüz çoğu bina çoğu yapı sanat tarihiyle ilgili doğrudan alakalı onun dışında arkeoloji tabii önemli bir etmen.”*(K1)

Bir katılımcı Anadolu topraklarının tarihte birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olması dolayısıyla, bu coğrafyaya ilişkin uygarlıklar üzerine uzman rehber ihtiyacı olabileceğini belirtmiştir: *“Anadolu çok kozmopolit bir yer. Temel unsur Yunan, Roma, Bizans, Osmanlı gibi bu uygarlıklar konusunda uzmanlaşmak gerçekten önemli.”*(K2)

Katılımcılardan bazıları ülkemizde birçok ören yerinde ve kutsal mekanlarda bulunan yazıtlarda Osmanlıca ve Antik Yunancanın karşımıza çıktığını, ziyaret edilen dini ve tarihi yerlerde karşılaşılan bu yazıtları okuyabilmenin misafirde olumlu etki yarattığını belirtmişlerdir. Bu dilleri bilen ve uzmanlaşan rehberlerin az sayıda olduğu dolayısıyla bu dillerde uzmanlaşma ihtiyacının olacağını ifade etmişlerdir. Buna ilişkin ifadelerden bazıları aşağıdadır.

“Rehberler arasında Osmanlıca bilen pek yok. Osmanlı'yı, Bizans'ı, Yunan Roma'yı anlamak çok önemli.”(K2)

“Mesela Türkiye koşullarına göre bir arkadaşım var Türkiye'de sayılı kişilerden birisidir. Osmanlı harf yazılarını okuyabiliyor. Bu konuda bir uzmanlığa ihtiyaç olduğunda ilk akla gelen isimlerden birisidir. Yunan yazıtlarının okunması olabilir veya yeni yeni popüler olan Osmanlı mezar taşları.”(K9)

Katılımcılardan bazıları Türkiye'nin sahip olduğu inanç turizmi potansiyelinin değerlendirileceğini ve dini amaçla yapılan ziyaretlerin artacağını, Hıristiyanlık ve İslam konusunda uzman rehber ihtiyacının olacağını belirtmişlerdir. Buna ilişkin ifadelerden bazıları aşağıdadır.

“Erken Hıristiyanlık dönemi, Kapadokya vb. bölgelerde İstanbul gibi bölgelerde hatta Türkiye'nin dört bir yanında bununla ilgili noktalar var. Onun dışında keza belki İslamiyet konusunda Anadolu'da İslamiyet'in nasıl yayıldığı konusunda.”(K1)

“Semavi dinler açısından da Türkiye çok iyi bir mozaiktir. Bunun için Tevrat, İncil ve Kuran’ı anlayıp analiz etmemiz gerekmektedir.”(K2)

“Çok önemli mesela bir İznik ekümenik tarihi var. Hatay keza öyle yani Hıristiyanlık tarihi için özel bir uzmanlaşma çok çok önemli.”(K9)

Katılımcılardan bazıları Türkiye’nin her bölgesinin farklı kültürel ve tarihi mirasa sahip olduğunu, turizm potansiyeli olan her bölgenin kendi sınırlarında uzmanlaşmış rehberlere ihtiyacı olduğunu belirtmişlerdir. Milli bilincin artacağı, yakın tarihe ilişkin değerleriyle ön plana çıkan savaş alanlarının daha fazla ziyaretçi ağırlayacağı dolayısıyla bu konularda uzman rehber ihtiyacının artacağı düşünülmektedir. Bu konuya ilişkin ifadelerden bazıları aşağıdadır.

“Çanakkale ve savaş alanları devam eder kesinlikle. Çünkü milletimizin böyle bir duygusal tarafı da var yani.”(K3)

Katılımcılardan birisi rehberlerin bölgesel olarak uzmanlaşmalarını önermiştir. Bölgesel uzmanlaşmalarda rehberlerin pek çok farklı konuda gelişim sağladığını dolayısıyla performanslarının arttığını belirterek bölgesel uzmanlaşmalara gidilmesi gerektiğini ifade etmiştir: *“Bölgesel uzmanlık aldığınızda o bölgenin din tarihini kültürel tarihini geleneklerine göreneklerine arkeolojisine her yönüyle hâkim hale geliyorsunuz.”(K9)*

Bir diğer katılımcı bölgesel uzmanlaşmanın gerekliliğini belirtip Türkiye’nin birçok yerinde henüz keşfedilmemiş, turizm potansiyeli yüksek yerlerin olduğunu, bu bölgelerde uzman rehberlerin yetiştirilmesi gerektiğini ifade etmiştir: *“Mesela Hakkâri Yüksekova Vadisi’nin eğitimi verilebilir. Mesela Mardin Midyat’ta Süryani köylerinin eğitimi verilebilir.”(K6)*

Aynı katılımcı konuların bölgesel olarak belirlenmesinin daha iyi olacağını, örneğin genel olarak Türkiye çapında gastronomi konusunda uzmanlaşmaktansa bölgesel anlamda gastronomi konusunda uzmanlaşmanın daha iyi sonuç vereceğini ifade etmiştir *“Türkiye’de gastronomi turizmi yaptığınız zaman, bir turiste memleketin bütün gastronomisini anlatamazsınız.”(K6)*

Katılımcılardan bazıları doğaya dayalı gerçekleştirilen turizm türlerinin daha çok ön plana çıkacağını dolayısıyla doğa turizmi üzerine uzmanlaşmış rehberlere ihtiyaç duyulacağını ifade etmişlerdir. COVID-19 salgını sebebiyle değişen alışkanlıklar

neticesinde gelecekte turların daha az sayıdaki katılımcılardan oluşan küçük gruplarla gerçekleştirileceğine vurgu yapılmıştır. Buna ilişkin ifadeler aşağıdadır.

“Yani önümüzdeki dönemde iklim değişikliği çerçevesinde bundan sonra buna şey de eklendi buna korona virüs, salgın sonrası dönemde tatil tercihlerinde doğal ortamların dağların ovaların derelerin daha popüler hale, tercih edilir hale geleceğini zaten dünya turizm örgütü de söylüyor.”(K7)

Katılımcılardan birisi flora ve fauna üzerine uzman rehber ihtiyacının olacağını belirtmiş, küçük gruplardan oluşan mantar toplama temalı bir özel ilginin yaratılabileceğini ifade etmiştir: *“Korona virüs turizmi çok etkileyecek. Benim aklıma mantar geldi. Değişik dağ mantarlarının bir turu yapılabilir.”(K4)*

Bir katılımcı her türlü doğaya dayalı turizm faaliyetlerine olan ilginin artacağını belirtmiştir. Doğaya dayalı turizm alanlarında uzmanlık eğitimlerinin mevcut sistemde verilemeyeceğini, doğa alanında uzmanlaşmanın daha uzun saha deneyimleri ile gerçekleştirilebileceğini ifade etmiştir: *“Doğa çok farklı bir alan iki üç aylık bir eğitimle sertifikalar verilmemeli. Çünkü bu yeterli olmayacaktır. Doğa ancak içerisinde buldukça tecrübe kazandıran bir alan.”(K6)*

Katılımcılardan bazıları Türkiye'nin tüm bölgelerindeki mutfak çeşitliliğine ve gastronomi turizmi potansiyeline dikkat çekmiştir. Mutfak sanatlarında alınacak yollar olduğu buna paralel gastronomi turizminin gelişeceği ve bu konuda uzman rehberlere ihtiyaç olacağı ifade edilmiştir. Bu konuya ilişkin ifadelerden bazıları aşağıdadır.

“Gastronomi kesinlikle olacak ama ondan eminiz. Gastronomi her zaman çünkü.”(K3)

“Bence kesinlikle gurme rehber olacaktır diyebilirim. Bazı insanların mesela damak tadı daha gelişmiş ve daha meraklı ve ülkemiz de çok zengin bir yer bu konuda.”(K5)

Katılımcılardan birisi Türkiye'nin gastronomi zengini bir coğrafya olmasına rağmen bu konuda bazı yanlışlıkların olduğunu, bu yanlışlıklar düzeltildiğinde gastronomi alanında uzman rehber ihtiyacı olacağını belirtmiştir: *“Türkiye gastronomi konusundaki sorunları çözdüğünde, yani mantıyı vıcık vıcık yoğurdun içerisinde değil de, elde taşınan tuzsuz üzerine istenirse yoğurt konabilecek bir şeye dönüştürdüğümüz zaman gastronomi turizmi Türkiye'de daha popüler hale gelecektir.”(K11)*

Katılımcılardan birisi pek çok özel konuda uzmanlık alanları olabileceğini belirttiikten sonra metropol uzmanlığı kavramını öne sürmüş ve kentlerde günlük yaşamı konu edinen bir özel ilgi oluşabileceğini ifade etmiştir: *“Metropol turizmi diyebileceğimiz bir şey bile olabilir, sokakta, bir şehre gittiğin zaman mesela İstanbul’a diyelim tarihi yerler haricinde insanların günlük yaşamlarını konu edinen bir uzmanlık bile olabilir.”*(K5)

Katılımcılardan bazıları yaş skalaları, eğlence eğilimleri, macera arayışları ortak paydası olan turistlerin özel ilgilerinin oluşturacağı turizm çeşitleri için uzman rehber ihtiyacı doğabileceğini belirtmişlerdir. Çocuk grupları, eğlence için bir araya gelmiş gruplar ve paragliding gibi özel ilgilere sahip turistlerin çoğalacağı, bu konularda uzmanlaşmış rehberlere ihtiyaç olacağı ifade edilmiştir. Bu konuya ilişkin ifadelerden bazıları aşağıdadır.

“İşte paraşüt ya da paragliding uzmanlığı bile olabilir.”(K1)

“Entertainment rehberliği olabilir yani gezelim görelim eğlenelim bu da bir rehberlik çünkü. Çocuk grupları genç teen yaşa kadar yani ortaokul yaş grubuna kadar ilkokul ve orta okul yaş grubuna kadar çocuk grupları bu farklı bir klasman.”(K10)

Katılımcıların ifadelerine göre gelecekte rehberlikte uzmanlaşma ihtiyacı olan konu ve alanlar Türkiye’nin sahip olduğu doğal ve kültürel mirasla örtüşmektedir. Konu bazındaki uzmanlaşmalarda genel olarak Hıristiyanlık, İslamiyet, Osmanlıca, Bizans Tarihi konularının öneminin artacağı düşünülmektedir. Etkinlik bazında ise doğa turizmi dahilindeki yürüyüş, bisiklet, kamp gibi faaliyetlerin de gelecekte rehberlerin önemli uzmanlık alanlarından olacağı söylenebilir. Türkiye çapında farklı bölgelerin turistik potansiyeli göz önünde bulundurularak rehberlerin uzmanlaşmaları gerekmektedir. Gelecekte markalaşma potansiyeline sahip bölgelerde uzman rehber ihtiyacı doğacağı söylenebilir. Gastronomi konusunun ise en çok uzman rehber ihtiyacının olacağı alanlardan birisi olduğu düşünülmektedir.

3.6.1.5. İlgili Kurumların Görev ve Sorumlulukları

Katılımcılarla yapılan görüşmeler sırasında Kültür ve Turizm Bakanlığı, TUREB, TURSAB ve 13 rehber odasının görev ve çalışmalarına ilişkin düşünceler belirtilmiştir.

Bu düşünceler genellikle rehberlikte uzmanlaşma ve uzmanlaşma eğitimleri ile ilişkili eksiklikler üzerinedir. Bu bölüm dört alt başlıkta incelenmiştir.

Kurumların Çalışmaları ve Eşgüdümü

Katılımcılar rehberlerin çalışma hayatlarında doğrudan ya da dolaylı olarak ilişki içerisinde bulunduğu kurumların çalışmalarının yetersiz olduğunu ve bu kurumlar arasında uyumsuzluk olduğunu ifade etmişlerdir.

Katılımcılardan birisi odaların çalışmalarının bölgelerine göre farklılaştığını, eğitimler konusunda kimi odaların yeterli kimi odaların ise yetersiz olduğunu düşünmektedir. Eskiden olduğu gibi rehberlerin hizmet-içi eğitim adıyla merkezi bir kurul idaresinde eğitilmesinin daha doğru olacağını belirtmiştir: *“Türkiye’nin 7 bölgesi var, 7 bölge olaraktan düzenlenebilir ama şu anda 15 tane yaklaşık rehberler odası var. Bu eğitimlerin merkezi olarak zorunlu yapılması gerektiğini düşünüyorum ben.”*(K2)

Bir katılımcı TUREB ve odaların çalışmalarını yetersiz bularak, İRO’nun düşük sezonda düzenlediği sıradan eğitim çalışmalarının rehberlere olumlu yöndeki etkilerinden bahsetmiştir. Diğer odaların çalışmalarının yetersizliğini ise odalardaki üye sayılarının az olması ile açıklamıştır: *“Ben örneğin bağlı olduğum Bursa rehberler odası iki yıldır üyesiyim şu ana kadar hiçbir sosyal etkinlik hiçbir eğitim organizasyonu düzenlediğini görmedim. İRO çok güzel çalışıyor. Bu konuda özellikle kış sezonunda müthiş eğitimler yapıyor.”*(K9)

Katılımcılardan birisi TUREB ve TÜRSAB’ın birlikte hareket etmesinin daha iyi sonuçlar doğuracağını, uzmanlık eğitimlerinin standartlaştırılması gerektiğini ifade etmiştir: *“Eğitimde standart zaten olmadığı için sertifikaları falanca veriyor filanca veriyor yani önce bir insanın kendisini adam yerine koyması lazım. TUREB’le TÜRSAB’ın ayrı olması da saçmalık.”*(K11)

Katılımcılardan birisi kurumların birbirinden kopuk hareket etmemesi gerektiğini, turizm paydaşlarının çalışmalarını eşgüdümle yürütmesi gerektiğini belirterek, uzman rehberlerin kamuoyuna yeterince tanıtımının yapılmadığından bahsetmiştir. Katılımcı uzmanlık gerektiren konularda rehber ihtiyacı olsa da bu ihtiyaca cevap verecek kanalların bulunmaması, taleplerin alternatif yollarla karşılanmasına sebep olduğunu ifade etmiştir: *“Daha çok reklamımız yapılabilir oda tarafından ya da resmî kurumlarla daha çok temas haline girilebilir. Mesela burada bir sorun var; alan kılavuzları, alan*

kılavuzları şu an reklam olmuş durumda yani sanki buranın uzmanı o insanlarmış gibi lanse ediliyor.”(K5)

Katılımcılardan bazıları TUREB, TÜRSAB ve rehber odalarının denetleme çalışmalarının yetersiz olduğundan bahsetmişlerdir. Denetimler sonucu tespit edilen kaçak turlarla ilgili raporlar oluşturularak hangi uzmanlık alanları ve yabancı dillerde rehber ihtiyacı olduğuna yönelik istatistikler yayınlanması gerektiğini ifade etmişlerdir. Buna ilişkin ifadelerden bazıları aşağıdadır.

“Mesela şu alanda uzmanlaşma ihtiyacı vardır diye TUREB veya TÜRSAB’ın istatistik yayınladığını duymadım hiç. İlgili kurumların rehberleri yönlendirici çalışmalar yayınlaması gerekir.”(K1)

Bir katılımcı kaçak turların önüne geçebilmek için ilgili kurumların kampanyalar düzenleyip uzman rehberlerin tanıtımı ve ön plana çıkarılması gerektiğini belirtmiştir: *“Eğitilen rehberleri ön plana çıkarmak gerekiyor ama bu çok uzun bir süreç toplumsal kültür haline getirilmesi gerekiyor bu sadece rehberlerin de yapabileceği bir şey değil belki devlet çapında bakanlığın da desteğiyle kamuoyunun eğitilmesi gibi bir kampanya yapmak gerekiyor.”(K7)*

Aynı katılımcı denetimlerden elde edilen verilerin hangi alanlarda uzman rehber ihtiyacı olabileceğinin tespiti için raporlaştırılması ve istatistikler yayınlanması gerektiğini belirtmiştir: *“Birliğimizin şu anda Türkiye’de ne tür turlar yapılıyor bunların hangilerine kolay rehber bulunuyor hangilerine bulunmuyor hangileri daha çok kaçak rehberle yapılıyor bu konuda bir araştırması varsa da ben haberdar değilim.”(K7)*

Katılımcıların ifadelerine göre bölgesel rehber odalarının bazıları çalışmalarında uzmanlık eğitimleri üzerine yeterliliği yakalamaya çalışırken bazıları bu yeterlilikten uzak görünmektedir. Genel olarak rehberlik mesleğinin ve özel olarak uzman rehberlerin kamuoyu tarafından bilinmemesinin sebebinin tanıtım faaliyetlerindeki yetersizlik olduğu söylenebilir. Aynı sektörün farklı kollarını temsil eden kurumların uyum ve düzen sağlayamaması mesleğe ve sektöre zarar vermektedir. Sektörün ihtiyacı olabilecek uzmanlık alanlarıyla ilgili yapılacak çalışmalar ve yayınlanacak raporlar rehberlerin kendi yetkinlikleri doğrultusunda uzmanlık alanlarını belirlemede fayda sağlayacaktır. Turist rehberliği eğitiminin standartlardan uzak yapısının uzmanlık eğitimlerini de olumsuz etkilediği düşünülmektedir.

Veri Tabanı

Katılımcılar TUREB internet sitesinin rehberlerin tanıtımı ve reklamı için yeterince aktif kullanılmadığını belirten ifadelerde bulunmuşlardır. TUREB resmi internet sayfası üzerinden erişilebilen rehber veri tabanı sisteminde ruhsatname sahibi tüm rehberlerin kayıtları tutulmaktadır. Bu veri tabanı üzerinden rehberlerin ad-soyadı ve bağlı bulunulan odalar ile birlikte eylemlilik durumu görüntülenebilmektedir. Katılımcılar uzmanlık alanlarının bu veri tabanında görüntülenebilir olmasının rehberlerin tanıtımına ve istihdamına katkı sağlayacağını belirtmişlerdir. Bu konuya ilişkin ifadelerden bazıları aşağıdadır.

“Sertifikanın olduğunu acentelere söylemeden bilme şansı yok, yani kokartında ya da başka herhangi bir mecra da bilinmiyor bu.”(K1)

“Türkiye’de 11.000 tane rehber var. Bunlardan kaç tanesi bu protokol kapsamında uzman, şu anda sistemde gözükmesi gerekiyor.”(K2)

Bir katılımcı veri tabanında uzmanlıkların görüntülenebilir olmasının rehberlerin reklamında ve istihdamında olumlu yönde etki edeceğini belirtmiştir: *“Sertifikalar bunları oraya yükleyebilmeliyiz zaten, bunları görülebilir kılmalıyız zaten müthiş bir reklam aracı onu söyleyeyim, yani müthiş bir reklam aracı bu uzmanlık.”(K3)*

Katılımcılardan birisi veri tabanında rehberlerin resimlerinin de görüntülenebilir olmasının daha etkili olacağını belirtmiştir: *“Rehberin resmi görünmeli, çünkü rehberin tipine bakarak, rehber seçen acenteler dahi var. Dolayısıyla resminin ve aldığı sertifikaların da yazması gerektiğini düşünüyorum.”(K6)*

Katılımcılardan bazıları rehber odaları ve TUREB veri tabanlarında uzmanlık konularına göre gruplar oluşturulmasının faydalı olacağına ilişkin görüşler bildirmişlerdir. Böylelikle hem taleplerin karşılanması hem de uzmanlık alanlarına dair kontrol ve takip yapılabileceği ifade edilmiştir. Bu konuya ilişkin ifadelerden bazıları aşağıdadır.

“Yani her odanın olmalı mı bilmiyorum ama TUREB’in bir falanca rehberleri falanca rehberleri şeklinde grupları masaları olmalı diye düşünüyorum.”(K7)

“TUREB’in veri tabanında acentelerin veya grupların ihtiyaçlarına yönelik arama yapılacak şekilde bir düzenleme yapılması lazım. Yani bir büyüteç yapıp kültürel

miras uzmanlığı, Göbeklitepe uzmanlığı, Yedi Kiliseler uzmanlığı, Çanakkale uzmanlığı yazdığınızda o uzmanlığa sahip bütün rehberlerin listelenebiliyor olması lazım.”(K9)

Katılımcıların ifadelerine göre TUREB resmi internet sayfasında yer alan rehber veri tabanı rehberlerin tanıtımı ve reklamını sağlayabilecek bir platformdur. Bu veri tabanına eklenecek bir ara yüz ile rehberlerin sahip oldukları uzmanlık alanları görüntülenebilir duruma getirilebilir. Ayrıca rehberlerin uzmanlık alanlarına göre veri tabanında oluşturulacak gruplar ile bu alanlarda uzmanlaşmış rehberlerin iletişim ve dayanışma içerisinde olmalarını sağlayarak örgütsel davranış pekiştirilebilir.

Sosyalleşme

Katılımcılar rehberlerin yeterince bir araya gelmediklerini, fikir alışverişinde bulunmadıklarını, ilgili kurumların rehberlerin sosyalleşmeleri ile ilgili çalışmalar yapmadıklarını belirten ifadelerde bulunmuşlardır. Uzmanlık eğitimlerinin kimi zaman sosyalleşme fırsatı olarak görüldüğü, dolayısıyla eğitimlerin amacına ulaşmadığı düşünülmektedir. Bu konuya ilişkin ifadeler aşağıdadır.

“Evet yani aslında kurs yani dünyada olan kursların da amacı bu olmuyor mu biraz sosyalleşmek için.”(K5)

“Bu eğitim gezileri yoksa hani meslektaşlarımızın sosyalleşme ihtiyacı da var buna yönelik olarak da etkinlikler düzenlenmeli ama rehberler bu eğitimi sosyalleşme yeri gibi görmemeli.”(K7)

Katılımcılardan birisi bazı rehber odalarının uzmanlık adı altında olmayan özellikle düşük sezonlarda düzenlediği mesleki gelişim eğitimlerinin rehberlerin sosyalleşme ve örgütsel hareketini pekiştirmesine katkı sağladığını belirtmiştir: *“İRO çok güzel bir salon kiralyor. Benim hiç yüzünü görmediğim bir meslektaşımın yan yana oturuyoruz. Biz onunla o eğitim esnasında sosyalleşiyoruz.”(K9)*

Katılımcılardan birisi uzmanlık eğitimlerinin uygulama kısmında rehberin kendini müşteri konumunda görmesini, dolayısıyla empati yeteneğini geliştirmesine katkı sağladığından bahsetmiştir. *“Sosyalleşiyorsun aynı zamanda müşteriyle empati kurma şansını yakalayabiliyorsun bu sistemle, ön koltuktan her zaman oturduğumuz üç dört numaradan arkaya geçiyorsun.”(K10)*

Katılımcıların ifadelerine göre uzmanlık eğitimlerinin sosyalleşme ihtiyacını gidermek için iyi bir fırsat olarak görüldüğü düşünülmektedir. Eğitimlerin asıl amacına

ulaşması için odaların rehberlerin daha sık bir araya gelmesine, sosyalleşmesine ve fikirlerini paylaşmasına olanak sağlayacak etkinlikler düzenlemesi yerinde olacaktır.

Eğitimlerin Planlanması

Katılımcılar eğitimlerin sıklığı, yaygınlaştırılması, planlanması ve takvim oluşturulması üzerine fikirlerini belirtmişlerdir. Eğitimlerin ciddi bir organizasyonla planlanıp rehberlerin çalışma sezonlarına göre düzenlenmesi gerektiği belirtilmiştir. Zengin içerik ve yüksek niteliğe sahip eğitimlerin alelacele değil, ciddiyetle organize edilip takvim oluşturularak hazırlanmasının önemi vurgulanmıştır. Katılımcılar genel olarak eğitimlerin daha sık yapılması gerektiğini belirtirken, bir katılımcı(K11) eğitimlerin sıklaştırılmasının nitelik ve değerinin azalmasına sebep olacağını ifade etmiştir. Bu konuya ilişkin ifadelerden bazıları aşağıdadır.

“Tabii sayısı ve sıklığı artırılabilir. Ama bu yüksek sezon, düşük sezon ve hava sıcaklığı gibi konular etkili oluyor yapılan eğitimin ve uzmanlığın durumuna göre.”(K1)

“Düşük sezonlar, ölü sezonlar bizim kendimiz için yatırım yapacağımız tabiri caizse esnaf tabiriyle sermaye toplayacağımız dönemler.”(K9)

Katılımcılardan birisi eğitimler konusunda bazı odaların diğer odalara göre daha aktif olduğunu, diğer odaların da benzer çalışmalara ağırlık vermesi gerektiğinden bahsetmiştir. *“Mesela ÇARO bu konuda çok aktif, ATRO çok aktif, zaten bu ikisi yapıyor genelde. İşte bir ara güneydoğu Anadolu bölgesinde de uzmanlık programı yaptılar.”(K3)*

Katılımcılardan birisi uzmanlık eğitimlerinin akademik yaklaşımla ciddiyetle hazırlanması, kâr amacı gütmemesi gerektiğini belirtmiştir: *“Bu tür uzmanlık kurslarını içeriğine çok bakılmaksızın oluşturdukları için bu da bir pazar haline gelecek diye çekiniyorum ki olmuştur belki de. Bu işe biraz daha akademik yaklaşılması gerekir.”(K5)*

Katılımcılardan bazıları eğitimlerin önceden planlanması, içeriğinin özenle hazırlanması, zengin ve niteliği yüksek bir müfredata sahip olması ve sezon yoğunlukları dikkate alınarak takvimin oluşturulması gerektiğinden bahsetmişlerdir. Bu konuya ilişkin ifadelerden bazıları aşağıdadır.

“İhtiyaç tespit edilerek yapılmalı. Bu tür eğitimler ciddi bir takvim şeklinde değil de şu eğitimi yapalım mı? yapalım hadi haldır huldur organize olup gerçekleşiyor.”(K7)

“Eğitimlerin sıklaştırılması ve müfredatın hani ciddiyetle ele alınması yani o uzmanlık unvanının hakkının verilmesini istiyorum.”(K9)

Katılımcılardan birisi eğitimlerin niteliğinin artırılması için sıklığının düşürülmesi, fiyatlarının yüksek tutulması ve ulaşılmasının güçleştirilmesi gerektiğinden bahsetmiştir. Eğitimlerin herkes için her zaman açılmaması gerektiğini, ne kadar az sayıda olursa o kadar nitelikli ve değerli olacağını ifade etmiştir: *“Uzmanlaşma eğitimleri hem kontenjanı sınırlı olmalı hem yıl içerisinde çok az sayıda verilmeli. Bir şey doğada ne kadar azsa o kadar kıymetlidir. Normal olaraktan uzmanlık eğitimleri böyle ayağa düşürülmemeli, yani rehberler o uzmanlık eğitimi çıksa da biz gitsek diye yanıp tutuşmalılar.”(K11)*

Katılımcıların ifadelerine göre uzmanlık eğitimi programlarının mesleğin sezon yoğunlukları dikkate alınarak bölgelerine göre ihtiyaçlar tespit edilerek akademik bir yaklaşım benimsenip hazırlanması rehberlikte uzmanlaşma eğitimlerinin niteliğini artıracaktır. Sezon yoğunlukları dikkate alınarak hazırlanacak takvim ile rehberler yıl içinde ilgilerine uygun eğitimler için vakit ayırabilecek ve uzmanlaşma eğitimlerinin doğru katılımcılara ulaşması sağlanacaktır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Turist rehberliğinde uzmanlaşma ve uzmanlık eğitimlerinin araştırıldığı bu çalışmada uzmanlık eğitimlerinin kişisel ve mesleki gelişimi olumlu yönde etkilediği ortaya koyulmuştur. Bu sonuç, Güven, Ünal ve Caber (2018) ile Köroğlu ve Demirbulat'ın (2017) çalışmalarında yer alan uzmanlaşmanın kişisel gelişime katkı sağladığı ve rehberlerin performanslarını olumlu yönde etkilediği sonucuyla örtüşmektedir.

Rehberlerin uzmanlaşmalarının gerekli ve önemli olduğu, buna karşın uzmanlık unvanlarının rehberlere beklenen ekonomik katkıyı sağlamadığı, eğitimlerin nitelik ve içeriklerinin yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Uzmanlık eğitimi almış ve uzmanlık sertifikasına sahip rehberlerin kendilerini uzman olarak tanımlamadıkları, bu unvanı kullanma inisiyatifinin kendilerinde deneyimle sabit olduğu ortaya koyulmuştur. Uzman rehberlerin ekonomik kazançlarını doğrudan etkilemediği saptanan sertifikaların, sektörde anlamlı bir fark yaratmadığı, turistler ve rehberler arasındaki aracılığı sağlayan acentelerin sertifikalara ve uzmanlıklara beklenen önemi vermediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç Zengin ve diğerleri (2004) ile Köroğlu ve Merter'in (2012) çalışmalarında ortaya koyduğu acentelerin iş alımlarında uzmanlaşmış ve özel ilgi turları yapabilen rehberleri tercih ettikleri sonucuyla farklılık göstermektedir. Acenteler nezdinde uzman rehber olmanın fark yaratmaması özel ilgi turlarındaki düşük talepten kaynaklanabilir. Kültür ve Turizm Bakanlığı, TÜRSAB ve acentelerin tur rotaları oluşturarak özel ilgi turlarının tanıtımı ve tutundurulması üzerine çalışmalar yapması, farkındalık yaratması önerilmektedir.

Eğitim içeriklerinin ve eğiticilerin uzmanlaşma eğitimlerinde yeterlilik ve nitelikleri belirleyen temel ölçütler olduğu ortaya koyulmuştur. Anadolu Üniversitesi ile TUREB arasında yapılan ikili protokolle gerçekleştirilen uzaktan eğitimlerin TUREB'in 30.05.2015 tarihli "Uzmanlaşma Eğitimi Usul ve Esasları"na uygun şekilde düzenlenmediği görülmüştür. Bu eğitimlerin pratikten yoksun olması, yüz yüze etkileşimin eksikliği ve ders müfredatlarının rehberlik mesleğine göre hazırlanmamış olması gibi sebeplerle rehberlikte uzmanlaşma eğitimleri için yeterli nitelikte olmadığı düşünülmektedir. Uzmanlık eğitimlerinin turist rehberliği eğitimine benzeyen standartlardan uzak yapısı, eğitimlerin niteliklerinin istenen düzeyi yakalamamasının

temel nedeni sayılabilir. Usul ve esasların yeniden düzenlenmesi, yöntemin teorik ve uygulamalı olarak sürdürülmesi, farklılıkların giderilmesi ve standartların belirlenmesi eğitimlerin niteliğini artıracaktır. Uzaktan eğitim yöntemlerinin zaman ve maliyet avantajları bulunsa da mesleğin deneyim ve yerinde gözleme dayalı eğitim ihtiyaçlarına uygun olmadığı düşünülmektedir. Bu eğitimlerin içeriğinin doldurulması ve sahada pratiklerle desteklenerek teorik eğitimle sınırlı kalmamasının sağlanması ya da bu yöntemden vazgeçilmesi önerilmektedir. Eğitimlerde görev alacak eğitimcilerde aranan başlıca kriterler arasında deneyim, bilgiyi aktarım ve konunun rehberliğini yapabilme yeterliliği olmalıdır.

Güven, Ünal ve Caber (2018) çalışmalarında rehberlerin uzmanlık alanlarını belirlemede en çok kendi özel ilgilerinin etkili olduğunu ortaya koymuşlardır. Bu çalışmada da rehberlerin uzmanlık alanlarını en çok kişisel eğilim, yatkınlık ve ilgilerine göre belirledikleri doğrulanmıştır. Uzmanlaşma alanları belirlenirken turizm trendlerinin de dikkate alınması uzmanlık alanlarında eksik istihdamı azaltacaktır. İlgili kurumların turist talepleri, turizm trendleri ve özel ilgi eğilimlerine ilişkin araştırmalar yapması, raporlar oluşturup yayınlaması önerilmektedir. Yayınlanacak rapor ve istatistikler rehberlerin kendi özel ilgi alanları içerisindeki konular arasından istihdam sıkıntısı çekmeyeceği konuyu belirlemede fayda sağlayacaktır. Gelecekte daha küçük gruplardan oluşan turların daha çok tercih edileceği, mantar toplamadan eğlence gruplarına kadar çok geniş bir yelpazede özel ilgi turlarının gerçekleştirilebileceği düşünülmektedir. Hıristiyanlık, İslamiyet, Bizans Tarihi, Osmanlı Tarihi gibi Türkiye'nin önemli kültürel değerlerini yansıtan konuların öne çıkacağı düşünülmektedir. Özellikle İslami temalı turlarda ya da Osmanlı kültürüne ilişkin destinasyonlarda Osmanlıca ve Arapça dillerine hâkim Osmanlı tarihi uzmanı rehberlere ihtiyaç olacağı sonucuna ulaşılmıştır. Etkinlik bazında doğa turizmi içerisinde sayılan yürüyüş, bisiklet, kamp gibi turistik faaliyetlerin önemli uzmanlık alanları arasında bulunacağı söylenebilir. Ayrıca bu çalışmada gastronomi turlarının gelecekte en çok talep edilen uzmanlık alanlarından biri olacağı ve gastronomi konusunda uzman rehber ihtiyacı doğacağı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç İrigüler ve Güler (2015) ile Akdu, Akdu ve Kambertaş'ın (2018) çalışmasında ortaya koyduğu Türkiye'de gastronomi turları ve rotalarına olan talebin artacağı, gastronomi konusunda uzman rehberlere ihtiyaç duyulacağı sonucuyla örtüşmektedir.

Diğer konularla kıyaslandığında bugüne kadar gastronomi konusunda yalnız bir uzmanlık eğitimi programı düzenlenmiş olması ve tüm Türkiye'nin mutfak kültüründeki çeşitlilik ve zenginlikler dikkate alınırrsa gastronomi konusunda uzman rehber ihtiyacının artacağı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç aynı zamanda Güzel ve Köroğlu'nun (2015) çalışmalarında ortaya koyduğu rehberlikte uzmanlaşma konusunda eksikliklerin olduğunu doğrulamaktadır. Türker, Güzel ve Özaltın Türker'in (2012) çalışmalarında Türkiye'de farklı bölgelerde rehberlerin uzmanlaşması önemli bulunmuştur. Bu çalışmada da Türkiye çapında farklı bölgelerde gelecekte markalaşıp öne çıkabilecek turistik potansiyele sahip bölgelerde rehberlerin uzmanlaşmaları gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Bölgesel turizm potansiyelleri ve ihtiyaçlar değerlendirilerek ciddiyle organize edilmiş uzmanlık eğitimleri düzenlenmesi önerilmektedir.

TUREB, TÜRSAB, bakanlık ve diğer paydaşların uyumsuz işleyişleri mesleğe zarar vermekte, uzman rehberlerin sektörde hak ettiği değeri görmesine engel olmaktadır. Rehberlikte uzmanlığın öneminin kavranması ve özel ilgi turlarında farkındalığın sağlanması için, sektörün farklı kollarını temsil eden kurumların bir arada hareket etmesini sağlayacak adımların atılması önerilmektedir. Sektörün ihtiyacı olabilecek uzmanlık alanlarıyla ilgili yapılacak çalışmalar ve yayınlanacak raporlar rehberlerin kendi yatkınlıkları doğrultusunda uzmanlık alanlarını belirlemelerinde fayda sağlayacaktır. Rehberlerin uzmanlık alanlarının kendi çabaları dışında görüntülenebilir olmaması ve reklamının yapılmaması özel ilgi turlarındaki uzman rehber ihtiyacının karşılanmasını zorlaştırmaktadır. TUREB internet sitesinde erişime açık olan rehber veri tabanı üzerinde oluşturulacak bir ara yüz ile halihazırda görüntülenebilen rehberlerin bağlı bulunduğu oda ve yabancı dillere ilişkin veriler gibi uzmanlık alanı/konusu verilerinin de sisteme eklenmesi önerilmektedir. Rehberlik mesleğinin çalışma koşullarına bağlı olarak rehberlerin meslektaşlarıyla bir araya gelip sosyalleşme ihtiyaçlarını giderme hususunda eksiklikler olduğu görülmektedir. Bu durumun, uzmanlaşma eğitimlerinin rehberlerde sosyalleşme ihtiyacına yönelik bir fırsat olarak algılanmasına dolayısıyla eğitimlerin esas amacına ulaşmasına engel teşkil ettiği ortaya koyulmuştur. Rehberlerin bir araya gelmesi ile sosyalleşmeye ilişkin ihtiyaçları giderilebilir, örgütsel davranış geliştirilip meslektaşlar arasında fikir alışverişine olanak sağlayarak yeni uzmanlık alanlarının ortaya çıkmasına katkıda bulunulabilir. Rehber

odalarının, üyeleri daha sık bir araya gelmelerini ve sosyalleşmelerine katkı sağlayacak etkinlikler düzenlemesi önerilmektedir.

Uzmanlaşma eğitimlerinin ihtiyaçlar dikkate alınmadan, içeriği yeterince doldurulmadan alelacele hazırlandıkları düşünülmektedir. Mesleğin mevsimlik çalışma şartları dolayısıyla yılın bazı dönemlerini az sayıda ya da hiç tur yapmadan geçiren rehberler için talebin az olduğu düşük sezon diye tabir edilen dönemlere göre uzmanlık eğitimleri düzenlenmesi önerilmektedir. Ayrıca bu eğitimlerin yılın belli bir döneminde ciddiyetle planlanması ve takvimin oluşturulması, rehberlerin doğru uzmanlık alanını belirlemesine ve eğitim için kendi kişisel takvimini ayarlamasına katkı sağlayacaktır. Hazırlanan uzmanlık eğitimi programlarının rehberlere duyurulması için TUREB mail sistemi üzerinden rehberlere elektronik posta gönderilmesi önerilmektedir.

Araştırma sonuçlarının hem rehber odaları hem de Anadolu Üniversitesi tarafından Türkiye genelinde yürütülmekte olan uzmanlaşma eğitimlerine katılmış rehberlerin görüşlerine dayandırılmış olması nedeniyle literatürdeki açığı doldurduğu düşünülmektedir.

Çalışmanın başlıca kısıtı 12 farklı eğitime katılmış Türkiye'nin farklı bölgelerindeki 7 rehber odasının mensubu 10 turist rehberi ve 1 turist rehberliği öğrencisinin görüşlerine dayanıyor olmasıdır. Araştırmanın yapıldığı sırada Türkiye'de 13 rehber odası bulunmaktadır. Katılımcılar farklı rehber odaları tarafından verilmiş çeşitli konulardaki uzmanlık eğitimlerine katılmışlardır. Ancak tüm rehber odalarının düzenlediği eğitimlere katılmış rehberlere ulaşamamıştır.

Bu çalışma nitel araştırma yöntemleri ile yapılmıştır. Aynı çalışma nicel yöntem kullanılarak farklı bölgelerde çalışan rehberlerin rehberlikte uzmanlaşma ve uzmanlık eğitimlerine ilişkin düşünceleri ölçülebilir. Yine aynı çalışma hem nitel hem nicel yöntemler bir arada kullanılarak farklı bölgelerin eğitimlerine katılmış rehberlerin rehberlikte uzmanlaşma ve uzmanlık eğitimlerine ilişkin görüşleri ortaya çıkarılabilir. Ayrıca lisansüstü eğitimler sonucunda uzmanlaşan rehberlerin dahil edildiği araştırmalar yapılarak farklı eğitimlerden geçmiş uzman rehber görüşleri ortaya çıkarılabilir.

Araştırma sonuçları sadece uzmanlık eğitimlerine katılmış rehberlerin görüşlerine dayanmaktadır. Farklı çalışmalar rehber odaları ve TUREB yetkilileri ile görüşmeler yapılarak konu derinlemesine incelenebilir. Ayrıca bölgesel çapta uzmanlaşmalara

ihhtiyaç duyulan yerlerin tespitine yönelik çalışmalar yapılabilir. Özellikle kaçak turların ve turist rehberliği mesleği ile aynı görev tanımları verilen alan kılavuzluğu uygulamasının yapıldığı Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi alanı gibi bölgelerin uzman rehber ihtiyacının tespitine yönelik çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKLAR DİZİNİ

- Akbulut, O. (2006). *Ege bölgesindeki profesyonel turist rehberlerinin mesleki sorunları ve çözüm önerilerine yönelik bir araştırma (Yayınlanmamış yüksek Lisans Tezi)*. YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından elde edildi (Tez no: 535696).
- Akdu, U., Akdu, S., ve Kambertaş, S. (2018). Turizm rehberliği eğitim sürecinde uzmanlaşma: Gastrehberlik. İçinde N. Hacıoğlu, C. Avcıkurt, A. Kılıç, & H. U. Yıldırım (Ed.), *Turist rehberliği üzerine güncel araştırmalar* (1. baskı, ss. 222–232). Detay Yayıncılık.
- Akdu, U., Karakaş, D., Çelik, E., Zurnacı, J., ve Tabu, Ö. (2018). Turizm rehberliğinde alan uzmanlığı önerisi: Sağlık turizmi rehberliği. *Turist Rehberliği Dergisi (TURED)*, 1(2), 124–138. <https://doi.org/10.34090/tured.491155>
- Akıncı, Z., ve Kasalak, M. A. (2016). Sürdürülebilir Turizm Açısından Özel İlgi Turizminin Yeri ve Önemi. *Çatalhöyük Uluslararası Turizm ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1, 162–182.
- Aksaray, M., ve Ateş, A. (2019). Turist Rehberlerinin Hizmet Kalitesinin Destinasyon İmajına Etkisi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 22, 112–132. <https://doi.org/10.29249/selcuksbmyd.520698>
- Albuz, N. (2018). Profesyonel Tursit Rehberlerinin Turizm Sektörü İçindeki Yeri ve Önemi. İçinde *Turist rehberliğine giriş* (1. baskı, ss. 17–48). Detay Yayıncılık.
- Albuz, N., Çakmak, T. F., Eren, A., Tekin, Ö., ve Nihan Güven Yeşildağ. (2018). *Turist Rehberliğine Giriş* (1. baskı). Detay Yayıncılık.
- Albuz, N., Ercan, F., Köşker, H., ve Özbek, Ö. (2018). 2017 yılı turist rehberliği ön lisans ve lisans eğitimine yönelik değerlendirmeler. İçinde C. Avcıkurt, N. Hacıoğlu, A. Kılıç, & H. U. Yıldırım (Ed.), *Turist rehberliği üzerine güncel araştırmalar* (1. baskı, ss. 78–94). Detay Yayıncılık.
- Altunel, M. C., ve Kahraman, N. (2014). Kültür turisti tipolojilerinin belirlenmesi: İstanbul örneği. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 23(1), 7–18. <http://dergipark.gov.tr/atad/issue/16803/174527>
- Ap, J., ve Wong, K. K. F. (2001). Case study on tour guiding: Professionalism, issues and problems. *Tourism Management*, 22(5), 551–563. [https://doi.org/10.1016/S0261-5177\(01\)00013-9](https://doi.org/10.1016/S0261-5177(01)00013-9)
- Aracı, Ü. E., ve Koçak, N. (2014). Dezavantajlı bireylerin turizmde istihdamı: İnsan kaynakları yöneticilerinin algı, görüş ve deneyimlerinin incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi*, 2(January 2014), 191–205.
- Arslan, A. (2018). Turist rehberliği ve uzmanlık alanları. İçinde S. Eser, S. Şahin, & C. Çakıcı (Ed.), *Turist rehberliği* (1. baskı, ss. 119–136). Detay Yayıncılık.
- Arslantürk, Y. (2010). Yükseköğretim düzeyinde turist rehberliği eğitimi veren öğretim kurumlarında uygulanan eğitime yönelik öğrenci algılamaları. *Aksaray Üniversitesi İİBF Dergisi*, 2(1).
- Arslantürk, Y., ve Gül, T. (2019). Turist rehberliğinde yeni eğilimler ve turist rehberliğinin geleceği. İçinde B. Zengin, G. Erkol Bayram, & O. Batman (Ed.),

- Turist rehberliği mesleği(Dünü-bugünü-yarını)* (1. baskı, ss. 287–331). Detay Yayıncılık.
- Arslantürk, Y., Küçükergin, F. N., ve Apalı, A. Z. (2016). Turist rehberliği eğitiminde güncel durum ve kavram karmaşası. *17. Ulusal Turizm Kongresi Bildiri Kitabı*, 915–922.
- Avcı, N. (2011). Turizm eğitimi alan lisans öğrencilerinin iş değerleri: Çeşme Turizm ve Otelcilik Yüksekokulu örneği. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 22(1), 7-18–18. <https://doi.org/10.17123/atad.76300>
- Avcıkurt, C., Alper, B., ve Geyik, S. (2009). Education and Training of Tourist Guides in Turkey. *Management and Education Academic Journal*, V(1), 57–63.
- Aydoğdu, A., ve Duman, S. (2017). Destinasyon çekicilik unsuru olarak gastronomi turizmi: Kastamonu örneği- Gastronomy tourism as a element of destination attraction: an example of Kastamonu. *Turar Turizm & Araştırma Dergisi*, 6(1), 4–23.
- Aydoğdu, A., Okay, E. Ö., ve Köse, Z. C. (2016). Destinasyon tercihinde gastronomi turizmi'nin önemi: Bozcaada örneği. *Uluslararası Türk Dünyası Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 120–132.
- Baltacı, F., Üngüren, E., Avsallı, H., ve Demiral, O. N. (2012). Turizm eğitimi alan öğrencilerin eğitim memnuniyetlerinin ve geleceğe yönelik bakış açılarının belirlenmesine yönelik bir araştırma. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 4(1), 17–26.
- Başoda, A., ve Aylan, S. (2018). Türkiye'deki turist rehberliği lisans programlarının sayısal açısından yapısal ve coğrafi değerlendirilmesi. İçinde N. Hacıoğlu, C. Avcıkurt, A. Kılıç, & H. U. Yıldırım (Ed.), *Turist rehberliği üzerine güncel araştırmalar* (1. baskı, ss. 94–113). Detay Yayıncılık.
- Başoda, A., ve Aylan, S. (2016). Turist rehberi adayına akademik ve mesleki altyapı yeterliği kazandırma sürecinin turist rehberliği lisans bölümü işleyiş modeli ile değerlendirilmesi. *17. Ulusal Turizm Kongresi Bildiri Kitabı*, 761–775.
- Başoda, A., Aylan, S., Kılıçhan, R., ve Acar, Y. (2018). Gastronomi uzmanlığı turları ve rehberliği: kavramsal bir çerçeve. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(3), 1809–1926. <https://doi.org/10.17218/hititsosbil.436190>
- Batman, O. (2003). Türkiye'deki profesyonel turist rehberlerinin mesleki sorunlarına yönelik bir araştırma. *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7, 117–134. <https://dergipark.org.tr/bilgisosyal/issue/29113/311465>
- Black, R., ve Ham, S. (2005). Improving the quality of tour guiding: towards a model for tour guide certification. *Journal of Ecotourism*, 4(3), 178–195. <https://doi.org/10.1080/14724040608668442>
- Bozan, M. (2012). Lisanüstü eğitimde nitelik arayışları. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 4(2), 177–187.
- Briggs, C. L. (1986). *Learning how to ask: A sociolinguistic appraisal of the role of the interview in social science research* (Sayı 1). Cambridge University Press.
- Buckley, R. (1994). A framework for ecotourism. *Annals of Tourism Research*,

- 21(3), 661–665.
- Caber, M., Öztürk, A., Kocabulut, Ö., ve Kılıçarslan, D. (2018). Turizm rehberliği bölümü lisans öğrencilerinin turizm sektörü ve profesyonel turizm rehberliği mesleği seçimleri ile ilgili unsurlar. İçinde N. Hacıoğlu, C. Avcıkurt, A. Kılıç, & H. U. Yıldırım (Ed.), *Turist rehberliği üzerine güncel araştırmalar* (1. baskı). Detay Yayıncılık.
- Çakmak, T. F. (2018). *Turizm endüstrisinde kriz yönetimi: turist rehberleri üzerine bir alan araştırması (Yayınlanmamış doktora tezi)*. YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından elde edildi (Tez no: 504021).
- Çetin, G., ve Kızılırmak, İ. (2012). Türk turizmde kokartlı turist rehberlerin mevcut durumunun analizi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi, İİBF Dergisi*, 14(2), 307–318.
- Çevrimkaya, M. (2019). *Turist rehberlerinin performansının turistin memnuniyet düzeyine etkisi (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi)*. YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından elde edildi (Tez no: 546945).
- Ceylan, B. (2004). Hıristiyanlık merkezleri olarak Anadolu kentleri. *Uluslararası Türk Dünyası İnanç Merkezleri Kongresi Bildirileri*, 319–327.
- Christie, M. F., ve Mason, P. A. (2003). Transformative tour guiding: Training tour guides to be critically reflective practitioners. *Journal of Ecotourism*, 2(1), 1–16. <https://doi.org/10.1080/14724040308668130>
- Christou, E. (2002). Revisiting competencies for hospitality management: Contemporary views of the stakeholders. *Journal of Hospitality and Tourism Education*, 14(1), 25–32. <https://doi.org/10.1080/10963758.2002.10696721>
- Cohen, E. (1985). The tourist guide. *Annals of Tourism Research*, 12(1), 5–29. [https://doi.org/10.1016/0160-7383\(85\)90037-4](https://doi.org/10.1016/0160-7383(85)90037-4)
- Çokişler, N., ve Öter, Z. (2014). Türkiye’de turist rehberliği eğitimi veren eğitim kurumlarına yönelik bir araştırma. *Ulusal Turizm Kongresi, Gazi Üniversitesi, Ankara*.
- Çokişler, Nazım. (2017). Turizm rehberliği eğitiminde çeyrek asırdır değişmeyen parçalanmış yapı sorunu. 3. *Turizm Şûrası*.
- Cömert, M. (2014). Turizm pazarlamasında yöresel mutfakların önemi ve Hatay mutfağı örneği. *Journal of Tourism&Gastronomy Studies*, 2(1), 64–70.
- Creswell, J. W. (2016). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma* (M. Bütün & S. B. Demir (ed.)). Siyasal Kitabevi.
- Dahles, H. (2002). The politics of tour guiding: Image management in Indonesia. *Annals of Tourism Research*, 29(3), 783–800. [https://doi.org/10.1016/S0160-7383\(01\)00083-4](https://doi.org/10.1016/S0160-7383(01)00083-4)
- Değirmencioğlu, A. Ö. (1998). *Türkiye’de turizm rehberliği eğitimine bir yaklaşım (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından elde edildi (Tez no: 73707).
- Değirmencioğlu, A. Ö. (2001). *Fransız turistlerin Anadolu turlarında rehberlik hizmetinden tatmin düzeyleri üzerine ampirik bir inceleme (Yayınlanmamış doktora tezi)*. YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından elde edildi (Tez no: 117770).
- Dinçer, F. İ., ve Ertuğral, S. M. (2000). Kültürel mirasın korunması ve İstanbul ilindeki tarihi yapıların turizm amaçlı kullanımı üzerine bir deneme. *Anatolia:*

- Turizm Araştırmaları Dergisi*, 11(2), 69–78.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/atad/issue/53028/701966>
- Eker, N., Kaya, M. C., ve Zengin, B. (2019). Turist rehberliği eğitimi. İçinde O. Batman, G. E. Bayram, & B. Zengin (Ed.), *Turist rehberliği mesleği(Dünü-bugünü-yarını)* (1. baskı, ss. 59–90). Detay Yayıncılık.
- Eker, N., ve Zengin, B. (2016). Turist rehberliği eğitiminin değerlendirilmesi: Profesyonel turist rehberleri üzerine bir uygulama. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5(4), 65–74.
- Eliade, M. (2003). *Dinsel inançlar ve düşünceler tarihi* (Çev. Berktaş, A.) (1. baskı). Kocabalı Yayınevi.
- Emekli, G. (2006). Coğrafya, kültür ve turizm: Kültürel turizm. *Ege Coğrafya Dergisi*, 15(2006), 51–59.
- Erbaş, A., Gündüz, Ş., Harman, Ö. F., Aydın, F., ve Taşpınar, İ. (2013). *Yaşayan dünya dinleri* (A. Erbaş (ed.); 3. baskı). Anadolu Üniversitesi.
- Erdem, B., ve Etiz, N. (2012). Turist rehberliği bölümü öğrencilerinin rehberlik tatbikat gezisi algıları: Balıkesir Üniversitesi TİOYO örneği. *Turizm Eğitimi Konferansı Tebliğler*, 17–19.
- Eren, A. (2018). Turist rehberliği eğitimi. İçinde *Turist rehberliğine giriş* (1. baskı, ss. 83–100). Detay Yayıncılık.
- Esen, F. Ö., ve Gülmez, M. (2017). Turizm rehberliği eğitimi ve eğitim modelleri. İçinde F. Ö. Güzel, V. Altıntaş, & İ. Şahin (Ed.), *Turist rehberliği araştırmaları: Öngörüler ve uygulamalar* (1. baskı, ss. 27–47). Detay Yayıncılık.
- Esen, F. Ö., ve Mustafa Gülmez. (2018). Turist rehberliği yurtiçi uygulama gezilerinin öğrenciler açısından önemi: Akademisyenler ve turist rehberleri üzerine bir araştırma. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 15(2), 320–335.
- Eser, S. (2018). Meslek olarak turist rehberliği. İçinde C. Çakıcı, S. Eser, & S. Şahin (Ed.), *Turist Rehberliği* (1. baskı, ss. 25–46). Detay Yayıncılık.
- Evcin, E. (2014). Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında turizm ve tanıtma faaliyetleri. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 55, 23–82.
- Fennell, D., ve Dowling, R. (2003). Ecotourism policy and planning: Stakeholders, management and governance. *Ecotourism Policy and Planning*, 331–344.
- Güdü Demirbulat, Ö. (2012). Turizmin sosyal ve kültürel etkilerinin turist rehberleri tarafından algılanması üzerine bir araştırma: Trabzon ili örneği. *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 53–75.
- Gülmez, N., ve Demirkollu, C. (2013). Bir istihbarat savaşı :Çiçero olayı. *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(2), 414–430.
- Gündüz, Ş. (1998). *Din ve inanç sözlüğü*. Vadi Yayınları.
- Gündüz, Ş. (2005). *Anadolu'da paganizm: Antik dönemde Harran ve Urfa*. Ankara Okulu.
- Güneş, N., ve Şengül, N. Ç. (2017). Antik dönemden günümüze turist rehberliği ve rehber pirleri. İçinde F. Ö. Güzel, V. Altıntaş, & İ. Şahin (Ed.), *Turist Rehberliği Araştırmaları Öngörüler ve Uygulamalar* (1. baskı, ss. 3–23).
- Güven, A., Ünal, C., ve Caber, M. (2018). Turist rehberliği uzmanlaşma eğitiminde farkındalık yaratma: Turizm paydaşlarına yönelik bir durum çalışması. İçinde N. Hacıoğlu, C. Avcıkurt, A. Kılıç, & H. U. Yıldırım (Ed.),

- Turist rehberliği üzerine güncel araştırmalar* (1. baskı, ss. 200–232). Detay Yayıncılık.
- Güzel, Ö. (2016). Turistik ürün çeşitlendirmesi kapsamında yeni bir dinamik: İnanç turizmi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 2(2), 87–100. <https://dergipark.org.tr/en/pub/vizyoner/issue/23022/246163>
- Güzel, Ö., Köksal, G., ve Şahin, İ. (2019). İnanç turu rehberliği alanında uzmanlaşma. İçinde Ö. Güzel & Ö. Köroğlu (Ed.), *Turist rehberliğinde uzmanlaşma özel ilgi turlarından özel konulara* (ss. 101–148). Nobel.
- Hacıoğlu, N., ve Güdü Demirbulat, Ö. (2014). Türkiye’de turizm rehberliği eğitiminin ilgili mevzuat çerçevesinde kavramsal analizi. *15. Ulusal Turizm Kongresi*.
- Hu, W. (2007). *Tour guides and sustainable development: The case of Hainan, China* (Yayınlanmamış doktora tezi). University of Waterloo, Kanada.
- Huang, S., Hsu, C. H. C., ve Chan, A. (2010). Tour guide performance and tourist satisfaction: A study of the package tours in Shanghai. *Journal of Hospitality and Tourism Research*, 34(1), 3–33. <https://doi.org/10.1177/1096348009349815>
- İlhan, Y., ve Soybalı, H. H. (2018). Turist rehberlerinin mesleki sorunları üzerine bir araştırma. *Turist Rehberliği Dergisi (TURED)*, 1(1), 13–23. <https://doi.org/10.34090/tured.443615>
- International Tourism Highlights*. (2012). World Tourism Organization. <https://doi.org/doi:10.18111/9789284414666>
- International Tourism Highlights*. (2019). World Tourism Organization. <https://doi.org/doi:10.18111/9789284421152>
- İrigüler, F., ve Güler, M. E. (2015). Türkiye’deki profesyonel turist rehberlerinin gastronomi turizmüne bakışı. *1. International Gastronomic Tourism Congress*.
- İşçeli, Z., ve Kılıç, G. (2018). Lisans düzeyinde turizm rehberliği eğitimi veren fakültelerin müfredatlarının incelenmesi. *Turist Rehberliği Dergisi (TURED)*, 1(1), 41–56. <https://doi.org/10.34090/tured.442067>
- Kabakulak, A. (2019). Turizm rehberliği öğrencilerinin iletişim becerileri üzerine bir araştırma: Afyon Kocatepe Üniversitesi örneği. *Turist Rehberliği Dergisi (TURED)*, 1(1), 18–30. <https://doi.org/10.34090/tured.581586>
- Kalyoncu, M. (2017). *Turist rehberlerinin paket turlarda kullandıkları izlenim yönetimi tekniklerinin kişisel etkileşim kalitesi üzerine etkisi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından elde edildi (Tez no: 458662).
- Kılıçhan, B. (2019). *Profesyonel turist rehberliği mesleği: mevcut durum, meslek sorunlarının tespiti ve çözüm önerileri* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi) [YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından elde edildi (Tez no: 556010)]. <https://doi.org/10.3770033-2909.126.1.78>
- Kılınç, O. (2007). Vaka çalışmalarında kavramsal çerçeve oluşturma ve tanımlamalar. İçinde Atila Yüksel, B. Mil, & Y. Bilim (Ed.), *Nitel araştırma: Neden, nasıl, niçin?* (1. baskı, ss. 183–192). Detay Yayıncılık.
- Koçak, B., ve Kabakulak, A. (2018). Turist rehberlerinin meslekten beklentileri üzerine bir araştırma. *Turist Rehberliği Dergisi (TURED)*, 1(1), 24–30.

<https://doi.org/10.34090/tured.443896>

- Kohl, J. (2007). Putting the ecotourism guide back into context: training guides with systems thinking using systems thinking. İçinde R. Black & A. Crabtree (Ed.), *Quality Assurance and Certification in Ecotourism* (Ecotourism, Sayı July, ss. 337–363). <https://www.researchgate.net/publication/277657771>
- Köroğlu, Ö. (2007). Değişen tüketici eğilimleri çerçevesinde özel ilgi turizminin geliştirilmesi ve profesyonel turist rehberliği mesleğinde uzmanlaşmanın önemi. *Çeşme Ulusal Turizm Sempozyumu*, 226–238.
- Köroğlu, Ö. (2008). Profesyonel turist rehberliği mesleğinde uzmanlaşma: Meslekte uzlaşma amacıyla gerçekleştirilen eğitim programlarının incelenmesi. *III. Ulusal Eğildir Turizm Sempozyumu*, 206–272.
- Köroğlu, Ö., ve Gülü Demirbulat, Ö. (2017). Rehberlikte sertifikasyon kalifikasyon ve uzmanlaşma. İçinde İ. S. Ö. Güzel, V. Altıntaş (Ed.), *Turist rehberliği araştırmaları: Öngörüler ve uygulamalar* (1. baskı, ss. 49–76). Detay Yayıncılık.
- Köroğlu, Ö., ve Merter, B. (2012). Seyahat acentelerinin turist rehberlerini seçme ve işe alma sürecindeki eğilimlerini belirlemeye yönelik bir araştırma. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(20), 213–238.
- Kozak, M. A., Evren, S., ve Çakır, O. (2013). Tarihsel süreç içinde turizm paradigması. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 24(1), 7–22. <https://doi.org/10.17123/atad.53891>
- Kozak, M. A., Kozak, M., ve Kozak, N. (2014). *Genel turizm*. Detay Yayıncılık.
- Kozak, N. (2012). *Genel turizm bilgisi* (Meryem Akoğlan (Ed.)). Anadolu Üniversitesi.
- Kozak, N., Ateş, S., Kozak, M., ve Tanrıseven, C. (2016). *9. Akademik Turizm Eğitimi Arama Konferansı Sonuç Raporu* (N. Kozak, S. Ateş, M. Kozak, & C. Tanrıseven (Ed.)).
- Kürkçü, M. (2018). Rehber adayları gözünden turist rehberliği bölümleri ders programları ve uygulamalardaki yanlışlıklar. *Mediterranean Journal of Humanities*, 8(2), 437–449. <https://doi.org/10.13114/mjh.2018.433>
- Kurnaz, H. A., ve Kurnaz, A. (2019). Gastronomi rehberliği alanında uzmanlaşma. İçinde Ö. Güzel & Ö. Köroğlu (Ed.), *Turist rehberliğinde uzmanlaşma özel ilgi turlarından özel konulara* (1. baskı, ss. 199–230). Nobel.
- Kuşlivan, S., ve Çeşmeci, N. (2002). Türkiye ' de turist rehberliği eğitiminin sorunları ve yeniden yapılandırılması. *Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Konferansı, 2002*.
- Leeuwen, B. van. (2017). European standardisation of services and its impact on private law: Paradoxes of convergence. *Bloomsbury Publishing*, 44(October).
- Lovrentjev, S. (2015). Education of tourist guides: Case of Croatia. *Procedia Economics and Finance*, 23(October 2014), 555–562. [https://doi.org/10.1016/S2212-5671\(15\)00538-9](https://doi.org/10.1016/S2212-5671(15)00538-9)
- Marson, D. (2011). From mass tourism to niche tourism. İçinde P. Robinson, S. Heitmann, & P. Dieke (Ed.), *Research themes for tourism* (ss. 1–11). CABI.

- Matthews, E. J. (2002). *Ecotourism: Are current practices delivering desired outcomes? A comparative case study analysis* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Virginia Tech Üniversitesi web sayfasından elde edildi (<https://vtechworks.lib.vt.edu/bitstream/handle/10919/37108/ElizabethMatthews.pdf?sequence=1>).
- Müküs, C. *Doğu Anadolu Bölgesi'nde çalışan turist rehberlerinin yeterliliği ve turist memnuniyetinin analizi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından elde edildi (Tez no: 257315).
- Nebioğlu, K. G. (2013). *Meslek etiği: Turist rehberleri üzerine araştırma* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından elde edildi (Tez no: 349064).
- Özkaya, F. D., Sünnetçiöglu, S., ve Can, A. (2013). Sürdürülebilir gastronomi turizmi hareketliliğinde coğrafi işaretlemenin rolü. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 1(1), 13–20.
- Öztürk, Y., ve Yazıcıoğlu, İ. (2002). Gelişmekte olan ülkeler için alternatif turizm faaliyetleri üzerine teorik bir çalışma. *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(10), 1–14.
- Rabotic, B. (2009). The creative role of tourist guiding. *Psychoanalytic Inquiry*, 12(4), 580–593. <https://doi.org/10.1080/07351699209533914>
- Rabotic, B. (2010). Tourist guides in contemporary tourism. *International Conference On Tourism And Environment*, 353–364.
- Reisinger, Y., ve Waryszak, R. (2000). Japanese tourists' perceptions of their tourguides : Australian experience. *Journal of Vacation Marketing*, 1(1), 28–40.
- Rinschede, G. (1992). Forms of religious tourism. *Annals of Tourism Research*, 19(1), 51–67. [https://doi.org/10.1016/0160-7383\(92\)90106-Y](https://doi.org/10.1016/0160-7383(92)90106-Y)
- Şahin, S. (2012). *Turist rehberlerinin kültürlerarası iletişim yeterlilikleri: Alman, İngiliz ve Rus turistlerin algılamaları* (Yayınlanmamış doktora tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından elde edildi (Tez no: 308735).
- Sahin, Y. G., ve Balta, S. (2007). Distance education techniques to assist skills of tourist guides. *Educational Technology and Society*, 10(2), 213–224.
- Sarıbaş, Ö., ve Öter, Z. (2019). Kültür-sanat rehberliği alanında uzmanlaşma. İçinde *Turist rehberliğinde uzmanlaşma özel ilgi turlarından özel konulara* (ss. 37–64). Nobel.
- Schmidt, K. (2007). *Taş çağı avcılarının gizemli kutsal alanı göbekli tepe: En eski tapınağı yapanlar*. Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Seçer, Ş. (2009). Profesyonel mesleklere ve profesyonel bireylere güven. *Kamu-İş*, 10(4), 247–277.
- Şener, S., Bahçeci, V., Doğru, H., Sel, Z. G., Ertaş, M., Songür, S., ve Tütüncü, Ö. (2017). Turizm Alanındaki Nitel Araştırmaların Güvenirlik ve Geçerlik Ölçütleri Kapsamında Değerlendirilmesi. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 28(1), 7–7. <https://doi.org/10.17123/atad.316083>
- Seyitoğlu, F., ve Çalışkan, O. (2014). Turizm literatüründe Türk mutfağı üzerine yapılan araştırmaların değerlendirilmesi. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 2(4), 23–35.
- Solmaz, S. A., ve Ulama, S. (2014). Türkiye'de turizm eğitim öğretiminde mevcut

- durum üzerine analitik bir değerlendirme. İçinde B. Zengin & Ş. Ulama (Ed.), *Ist International Congress of Tourism & Management Researches* (Sayı February 2016, ss. 97–115).
- Tala, M. L., ve Pădurean, A. M. (2008). Dimensions of religious tourism. *Amfiteatru Economic*, 242–253.
- Tanrısever, C. (2019a). Kültür rotası gruplarına yönelik uzmanlaşma. İçinde Ö. Köroğlu & Ö. Güzel (Ed.), *Turist rehberliğinde uzmanlaşma özel ilgi turlarından özel konulara* (1. baskı). Nobel.
- Tanrısever, C. (2019b). Turist rehberliği mesleğinin tarihçesi. İçinde Ö. Köroğlu & Ö. Güzel (Ed.), *Kavramdan uygulamaya turist rehberliği* (1. baskı, ss. 53–68). Nobel.
- Tanrısever, C., Bektaş, İ., ve Koç, D. E. (2019). Dünyada turist rehberliği eğitimi. *Turist Rehberliği Dergisi (TURED)*, 2(1), 44–56. <https://doi.org/10.34090/tured.582099>
- Temizkan, S. P. (2010). *Profesyonel turist rehberlerinin turizm pazarlamasındaki rolüne etkisi açısından hizmetiçi eğitim seminerleri (Yayınlanmamış doktora tezi)*. YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından elde edildi (Tez no: 278035).
- Temizkan, S. P., ve Ergün, B. (2018). Türkiye’de turist rehberliği öğretiminin değerlendirilmesi. *Turist Rehberliği Dergisi*, 1(2).
- Temizkan, S. P., Temizkan, R., ve Tokay, S. (2013). Turist rehberliği meslek kanunu ve turist rehberi eğitiminde yeni bir paradoks. *14. Ulusal Turizm Kongresi*, 474–486.
- Tetik, N. (2012). *Turist rehberlerinin ekoturizm alanındaki yeterlilikleri: doğu Karadeniz örneği (Yayınlanmamış doktora tezi)*. YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından elde edildi (Tez no: 314038).
- Timur, B. (2019). *Turist rehberliği eğitiminde memnuniyet, mesleki yeterlilik ve mesleği icra niyeti ilişkileri (Yayınlanmamış doktora tezi)*. YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından elde edildi (Tez no: 547085).
- Tolga, Ö., Korkmaz, H., ve Atay, L. (2015). Lisans düzeyindeki turist rehberliği öğrencilerinin mesleki tutumlarına yönelik bir araştırma. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 12(2), 26–41. <https://dergipark.org.tr/soid/issue/11392/136062>
- Türkay, O., ve Şengül, S. (2016). Akdeniz mutfak kültürünün gastronomi turizmi bağlamında değerlendirilmesi (The evaluation of Mediterranean cuisine as a gastronomic tourism product). *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 4(Özel sayı 1), 86–99. <https://doi.org/10.21325/jotags.2016.24>
- Türker, A., Güzel, F. Ö., ve Türker, G. Ö. (2012). Turizm aktörü olarak profesyonel turist rehberlerinin Türkiye’deki rehberlik eğitim sistemine bakış açılarını belirlemeye yönelik bir odak grup çalışması. *Turizm Eğitimi Konferansı Tebliğler*, 336–351.
- Uğuz, S. Ç., ve Ar, H. (2015). Somut olmayan kültürel mirasın korunmasında turist rehberlerinin rollerine yönelik turist algıları üzerine bir araştırma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi The*, 8(41), 1406–1418.
- Ulusoy, H. (2017). *Turist rehberlerinin kültürel zekâ düzeyi ve özyeterlilik inançlarının hizmet sunumuna etkisi* [YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından elde edildi (Tez no: 464645)]. <https://doi.org/10.1002/ejsp.2570>

- Ünlüönen, K., ve Boylu, Y. (2005). Türkiye’de yükseköğretim düzeyinde turizm eğitimindeki gelişmelerin değerlendirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(12), 11–32.
- Vijayanand, S. (2012). Socio-economic impacts in pilgrimage tourism. *International Journal of Multidisciplinary Research*, 2(1), 329–343.
- Wang, J. (2008). *Is tourism education meeting the needs of the tourism industry ? An Australian case study (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi)*. University of Canberra web sayfasından elde edildi (<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.832.2190&rep=rep1&type=pdf>).
- Weaver, D. (2002). Asian ecotourism: Patterns and themes. *Tourism Geographies*, 4(2), 153–172.
- Woodward, S. C. (2004). Faith and tourism: planning tourism in relation to places of worship. *Tourism and Hospitality Planning & Development*, 1(2), 173–186.
- Yenipınar, U., Bak, E., ve Çapar, G. (2014). Turist rehberliği meslek kanununun, meslek örgütleri ve öğretim elemanlarının bakış açısı ile değerlendirilmesi. *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(2), 86–114.
- Yenipınar, U., ve Çapar, G. (2017). Tourist Guiding on The Silk Route : Turkey as A Crossroad Chapter. *Developments in Social Sciences*, December, 391–402.
- Yenipınar, U., ve Çınar, B. (2018). Turizm rehberliği lisansüstü eğitiminin akademisyenler ve profesyonel turist rehberlerinin bakış açısıyla değerlendirilmesi. İçinde N. Hacıoğlu, C. Avcıkurt, A. Kılıç, & H. U. Yıldırım (Ed.), *Turist rehberliği üzerine güncel araştırmalar* (1. baskı, ss. 114–131). Detay Yayıncılık.
- Yenipınar, U., ve Yılmaz, L. (2019). Turist rehberliğinde uzmanlaşma. İçinde Ö. Güzel & Ö. Köroğlu (Ed.), *Turist rehberliğinde uzmanlaşma özel ilgi turlarından özel konulara* (1. baskı). Nobel.
- Yenipınar, U., ve Zorkirişçi, A. (2013). Türkiye ve Avrupa Birliği ülkelerinde turist rehberliği eğitimi. *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 111–136.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2018). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. İçinde *Seçkin Yayıncılık* (11. baskı).
- Yılmaz, N., ve Erdem, R. (2016). Uzmanlaşma ve tıpta bütüncül yaklaşım üzerine bir değerlendirme. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 7(16), 35–47. <https://doi.org/10.21076/vizyoner.265466>
- Yüksel, Atilla, Mil, B., ve Bilim, Y. (2007). Nitel araştırma: Neden, nasıl, niçin. *Ankara: Detay Yayıncılık*, 1–27.
- Zengin, B., Batman, O., ve Yıldırğan, R. (2004). Seyahat acentalarının turist rehberlerinden beklentilerine yönelik bir araştırma. *I. Balıkesir Ulusal Turizm Kongresi Bildirileri 15-16 Nisan 2004*, 366–376.
- Zengin, B., ve Eker, N. (2015). Turizm rehberliği eğitimi müfredatlarının uygulama yeterliliğinin profesyonel turist rehberleri bakış açısıyla irdelenmesi. *Turizm ve Araştırma Dergisi*, 5(2), 4–19.
- Zengin, B., Eker, N., ve Erkol Bayram, G. (2017). Turist rehberliği meslek kanununun profesyonel turist rehberlerince değerlendirilmesi. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 14(2), 142–156.

<https://doi.org/10.24010/soid.335101>

İNTERNET KAYNAKLARI

1971 Tarihli Tercüman-Rehber Kursları ve Tercüman-Rehber Yönetmeliği:

<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/13945.pdf> Erişim Tarihi: 29.12.2019.

26/12/2014 tarih ve 29217 sayılı Turist Rehberliği Meslek Yönetmeliği:

<https://teftis.ktb.gov.tr/TR-120445/turist-rehberligi-meslek-yonetmeli.html> Erişim

Tarihi: 23.12.2019-05.02.2020.

Anadolu üniversitesi e-sertifika programları protokolü:

<http://www.tureb.org.tr/tr/Notices/Detail/865> Erişim Tarihi: 15.03.2020.

Anadolu Üniversitesi Sanat Tarihi e-sertifika program içeriği:

<http://esertifika.anadolu.edu.tr/program/60/sanat-tarihi-uzmanligi> Erişim

Tarihi:23.01.2020.

Anadolu Üniversitesi Kültürel Miras e-sertifika programı içeriği:

<http://esertifika.anadolu.edu.tr/program/59/kulturel-miras-uzmanligi> Erişim

Tarihi:23.01.2020.

Cicerone kelime köken: <https://www.etymonline.com/search?q=cicerone> Erişim Tarihi:

25.12.2019.

Dünyada turist rehberliği: <http://www.aro.org.tr/rehberin-rehberi-detay.asp?id=39>

Erişim Tarihi: 24.12.2019.

Eğitim nedir?: <https://sozluk.gov.tr/> Erişim Tarihi: 31.12.2019.

Eko tur nedir?: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/ecotourism> Erişim Tarihi:

24.04.2020.

Eko turizmin tanımı: <https://ecotourism.org/what-is-ecotourism/> Erişim Tarihi:

25.04.2020.

Eko turizm rehberliği: <https://www.hospitalitynet.org/news/4084786.html> Erişim Tarihi:

25.04.2020.

Etimoloji-exegesis:

https://www.etymonline.com/search?q=%E2%80%9Cexegesis%E2%80%9Dveutm_sou

[rce=extension_submit](https://www.etymonline.com/search?q=%E2%80%9Cexegesis%E2%80%9Dveutm_souce=extension_submit) Erişim Tarihi: 25.04.2020.

Gastronomi kelime köken:
https://www.etymonline.com/word/gastronomy#etymonline_v_33572 Erişim Tarihi:
25.04.2020.

Gastronomi nedir?: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/gastronomy> Erişim
Tarihi: 25.04.2020.

Gastronomi tanımı: <https://sozluk.gov.tr/> Erişim Tarihi: 25.04.2020.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi:
http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/h_rigths_turkce.pdf Erişim Tarihi: 26.12.2019.

Gezgin, İ. (2020) *Gilgamiş ve Oidipus*. Aktüel Arkeoloji.
<https://www.aktuelarkeoloji.com.tr/gilgamiş-ve-oidipus> Erişim Tarihi: 26.03.2020.

Mesleki Yeterlilik Kurumu: <http://www.myk.gov.tr> Erişim Tarihi: 23.12.2019.

Thomas Cook Travel Inc: <https://www.encyclopedia.com/social-sciences-and-law/economics-business-and-labor/businesses-and-occupations/thomas-cook-travel-inc>
Erişim Tarihi: 26.12.2019.

TURİNG tarihçesi: <https://www.turing.org.tr/tarihce/> Erişim Tarihi: 28.12.2019.

Turist Rehberliği Meslek Kanunu:
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/06/20120622.htm> Erişim Tarihi:
29.12.2019.

Turist nedir?: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/tourist> Erişim Tarihi:
28.12.2019.

Turist Rehberliği Meslek Yönetmeliği: <http://tureb.org.tr/tr/Page/Detail/62>

Türkiye'deki Türk vatandaşlarına tahsis edilen sanat ve hizmetler hakkında kanun:
<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/2126.pdf> Erişim Tarihi: 01.06.2020.

UNWTO: <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284421152> adresinden
erişilmiştir. Erişim Tarihi: (Arslan, 2018, s. 123: <https://www.e-unwto.org>, s. 94,
21.03.2020.

Uzman kimdir?: <https://www.goodreads.com/quotes/181579-an-expert-is-one-who-knows-more-and-more-about> Erişim Tarihi: 22.01.2020.

Uzmanlaşma nedir?: <https://www.nedir.com/uzmanla%C5%9Fma> Erişim Tarihi:
17.01.2020.

Uzmanlaşma nedir?: <https://www.britannica.com/topic/division-of-labour> Erişim Tarihi: 17.01.2020.

Yunanca “eksegetes”: <https://www.etymonline.com> Erişim Tarihi: 27.05.2020.

Yunanca “periegetes”: <https://logeion.uchicago.edu/περιηγητής> Erişim Tarihi: 25.12.2019.

Yükseköğretim Kurulu İstatistikler: <https://istatistik.yok.gov.tr/>

Yükseköğretim Kurulu turist rehberliği ön lisans bölümleri: <https://yokatlas.yok.gov.tr/onlisans-program.php?b=39025> Erişim Tarihi: 07.01.2020.

Yükseköğretim Kurulu turist rehberliği lisans bölümleri: <https://yokatlas.yok.gov.tr/lisans-bolum.php?b=11007#> Erişim Tarihi: 09.01.2020.

WTFGA Dünyada rehberlik mesleği: <http://www.wftga.org/guideapedia> Erişim Tarihi: 04.01.2019.

TEŞEKKÜR

Çalışmamın geliştirilmesi, yürütülmesi ve sonuçlandırılmasında emeği geçen herkese saygılarımı sunarım. Öncelikle çalışmamın her aşamasında yanımda olan ve değerli görüşlerini paylaşan tez danışmanım Doç. Dr. Nilgün Avcı'ya, fikir ve önerileri için Doç. Dr. Canan Tanrısever'e, çalışmamın yürütülmesinde yardımlarını esirgemeyen, Fatih Erdoğan, Hüseyin Bağır, Onur Altaş, Songül Taşbey ve araştırmaya katkı sağlayan değerli turist rehberlerine sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Bu süreçte beni sıkılmadan dinleyip fikirlerini paylaşan Uğur Bahadır ve Abdullah Taşveran'a çok teşekkür ederim.

Teşekkürlerin en büyüğü beni bugünlere getiren, hayatım boyunca desteklerini hiç esirgemeyen, benim için tüm fedakarlıkları yapan canım ailem... Ayfer Akpınar, Kerim Akpınar, Mustafa Akpınar ve Zeliha Akpınar'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Son olarak varlığıyla yaşama neşe ve anlam katan Yıldız Teke'ye sevgilerimi sunarım.

ÖZGEÇMİŞ

13 Şubat 1993 tarihinde Kızılcahamam'da doğdum. 2012 yılında lise eğitim ve öğrenimimi tamamladım. 2017 yılında Kastamonu Üniversitesi Turizm Rehberliği bölümünden yüksek onur ve fakülte birinciliği ile mezun oldum. Aynı yıl turizm rehberliği ruhsatnamemi alıp meslek hayatıma başladım. Ardından Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm Rehberliği Anabilim Dalı Rekreasyon ve Turist Rehberliği Tezli Yüksek Lisans Programına kaydımı gerçekleştirdim.